Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

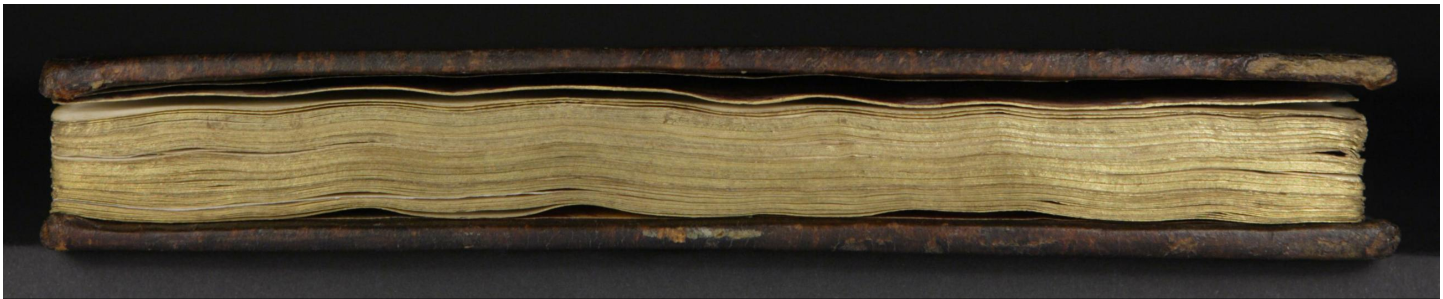
Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

27

No. 43.

M. Tuscher fecit

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

SEVERINI LINTRUPII
DE
POLYMA-
THIA SCRIPTO-
RUM SACRORUM

Speciatim

D. PAULI APOSTOLI

SCHEDIASMA ACADEMICUM.

HAFNIÆ,

Apud JOH. MELCH. LIEBE, Reg. Acad. Bibliop.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

APPROBATIO.

De POLYMATHIA SCRIPTORUM SACRORUM dum agit doctiſſimus Autor, ſuam oſtendit Polymathiam, in ſacris ac profanis, novo ſpecimine comprobans illud ISOCRATIS: Ἐὰν ἦς φιλομαθὴς, ἔσῃ πολυμαθής. Ita cenſui.

H. G. MASIUS.

Nomine Facultatis Philoſophicæ ſubſcripſi

C. BARTHOLIN.

BIBLIOTHECA REGIA

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

LECTORI.

Solenne qvondam fuiſſe profanis fidei Chriſtianæ Empæctis τοῖς ἔξω, cum fidelibus univerſim omnibus, tum & Scriptoribus præcipuè θεοπνεύστοις ἀπαιδευσίαν, *ſtupiditatem, imperitiam*, ſermonis ſtribliginem & *barbariem ſtyli* per calumniam exprobrare, infinitis *Tertulliani Apol. c.* 43. *Tatiani c. Græcos*, *Theophili ad Autolycum*, *l.* 1. *Origenis c. Celſum l* 3. *Nazianzeni invect. I. c. Jul. Cyrilli l.* 7. *c. Julianum*, *Lactantii Inſt. lib.* 5. *c.* 1. &c. *Iſidori* Peluſ. *epiſt. l.* 4. 27. 28. 30. aliorumqve teſtimoniis edocemur; Apud qvos omnes Pagani *divinarum literarum ſimplicitatem communemqve ſermonem pro ſordido aſpernantur*, (ut loqvitur *Lactantius l.* 6. *c.* 21.) & (dicente *Iſidoro ep.* 27.) σκώπτουσι τὴν τῶν Ἀποστόλων ἀμαθίαν imo (qvod *ep.* 28 addit) ἐξευτελίζουσι τὴν θείαν γραφὴν ὡς βαρβαρόφωνον. Eundem coccysmum, qvem cum *Celſis*, Porphyriis, *Lucianis*, *Julianis*, aliisqve ſuperſtitionis Paganæ mancipiis evanuiſſe ſperaſſes, revocatum ex orco atq; ingeminatum recentius à *Bembis*, Politianis, *Calderinis*, *Aretinis*, *Spinoſis*, *Knutziis*, aliisq; profanæ impietatis Magiſtris, *Atheis*, *Deiſtis*, *Naturaliſtis*, *Libertinis*, *Anti-Scripturariis*; *Canonicas Sp. S. Scripturas, tanqvam ruſticas & idiotas, non modò deſpicere & aſpernari, ſed & velut contemptu qvodam inſuper inſectari* auſis (dicente *H. C. Agrippa præf. l. de vanit. Scient.*) & meminiſſe horret animus, & referre calamus. Obturata qvidem ſæpius à piis fidei Hyperaspiſtis blasphema iſtorum ora, vindicatam ab ineptiis, illam *Scriptorum S. ſimplicitatem*, & ceu ſingulare divinitatis κειμήλιον ex merito commendatam recordamur, juſſosq; βιβλιομάστιγας in hoc cum primis pronœæ divinæ θαυματουργίαν venerari, qvòd ad propagationem Evangelii non turgidos è *Druidum*, *Gymnoſophiſtarum*, Brachmanum, *Chaldæorum*, Perſarum, *Ægyptiorum* Collegiis, ex *Academia* Platonis, Peripato *Stagiritæ*, *Cynoſarge Diogenis*, *Stoa Zenonis*, longo altercandi ac diſputandi uſu exercitatos, nec dicaces *Athenis Æſchines*, *Demoſthenes* &c. aut *Roma Tullios*, ſed nec ſuperciliosos *è cathedra Moſis* Pontifices, aut veteranos è Collegiis Hieroſolymæ Magiſtros, ſed rudes, agreſtes, indoctos atqve ἀμαθεῖς è tuguriolis, caulis, cymbulis, & teloniis, Piſcatores, Publicanos &c. vocarit: Atqve hanc admirari divinæ fidei ſimplicitatem, qvæ nihilominus valuit πρὸς καθαίρεσιν

ὀχυ-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

ὀχυρωμάτων καὶ λογισμῶν καὶ παντὸς ὑψώματος ἐπαιρομένου κατὰ τῆς γνώ-
σεως τοῦ Θεοῦ 2 *Cor. X.* 4. 5. Sed qvàm vellem crebrius ſimul iſtis in memo-
tiam revocaretur θεόσδοτος omnium & ἐπίκτητος plurimorum Script. S.
πολυμάθεια, ut parcius mirari illam τῆς ἔξω Philoſophiam, & melius æſti-
mare hanc v. g. *Moſis* communis mundi totius Magiſtri, demonſtrante *Huetio*,
hanc *Davidis*, *Jobi*, *Salomonis*, *Danielis* &c: antiqvitati adoratam Sapienti-
am, diſcerent. Qvàm vellem ſolum attentius contemplarentur *Apoſtolum*
Paulum, & ſanctè mirarentur πολυμαθέστατον *inter indoctos Apoſtolos Saulum*,
ut illi olim *inter Prophetas Saulem*; Atqve illam plures perſeqverentur disqvi-
ſitionem, *Chriſtianum inter & Græcum* de *ſapientia Pauli & Platonis*, utra ma-
jor? agitatam apud *Chryſoſtomum hom.* 3. *in* 1 *Cor. I. T. V. pag.* 24. ubi
ὁ μὲν Ἕλλην ἐπειρᾶτο δεικνύναι, ὅτι ὁ Παῦλος ἦν ἀμαθὴς καὶ Ἰδιώτης,
ὁ δὲ Χριστιανὸς ἀπὸ ἀφελείας ἐσπούδαζε κατασκευάζειν, ὅτι Πλάτωνος
λογιώτερος ἦν ὁ Παῦλος; Et memores illius, qvod habet *Chryſoſtomus*
l. 4. de Sacerd. c. 6. T. 4. op. p. 67. Πῶς τολμήσουσιν Ἰδιώτην εἰπεῖν τὸν ἀπὸ τοῦ
διαλέγεσθαι καὶ δημογορεῖν μάλιστα θαυμασθέντα παρὰ πᾶσι; Abſtinerent
illa *Chryſoſtomi* l. c. deciſione μὴ λεγέτω τις ὅτι σοφὸς ἦ ὁ Παῦλος;
alendo qvàm refellendo Scriptorum S. contemptui accommodatiore? Et de-
prehenderent ſane αὔξησιν non adeo magnam in illa Chriſtiani aſſertione,
vel infidelium *Lyſtrenſium Act. XIV.* 12. *Marcellinæ Carpocratianæ* (*imaginem Pauli*
juxta cum *Chriſti*, *Homeri & Pythagoræ*, dubio procul ob *famam ſapientiæ*
adorantis) *apud Auguſt. de hæreſ. c.* 7., *Senecæ & Romanorum* (apud *Pſeudo-*
Linum) Judicio, fuiſſe. Præſertim, *ſi Polymathiam Ebræorum*, univerſo orbi
adoratam, ab *Ariſtotele* Philoſophorum Græcorum apice deprædicatam pro-
lixè, apud *Clearchum* περὶ ὕπνου (qvem *Schalſch. Hakkab. p.* 1026. אלירקוש
vocat) *Joſephum c. Appion l.* 1. *Euſeb. præp. Ev. l.* 9. *c.* 3. negante licet *Jonſio*
de Script. Hiſt. Philoſ. & totius Philoſophiæ *Græcanicæ* &c. Matricem, proban-
te inter alios fuſè *Cl. Th. Gale in the court of the Gentiles*, meminerimus. Et nem-
pe hoc ipſum eſt, qvod promittit *Schediaſmatis de Polymathia Pauli* titulus; Cui
ſi minus reſponderit *Schedion* ipſum, ſciat, velim B. L. *Diatriben*, neq; ex inſti-
tuto ſuſceptam, ſed aliud acturo, & de *Libertinis Act. VI* 9. disqviſitionem
molienti, intuitu ſummæ ejus capitis copiæ expreſſam, neqve eo qvo contexi
cœpta, tenore pertexi per nimiam feſtinationem potuiſſe. Cui utriqve vitio
mederi alias forte σὺν Θεῷ conabor, & hanc auctiorem, & ſimilem *de Poly-*
mathia D. Lucæ, atqve *Encyclopædia* ſ. *Panſophia Biblica*, & *præcipuis ejus*
Scriptoribus modernis Diſſertationem, unà cum ea, qvæ occa-
ſionem utrique dedit de *Libertinis*, aliisque
Otiis Academicis, daturus.

VALE.

I.X.Θ.Υ.Σ.

I. X. Θ. Y. Σ.

¶ I.

Qvam in univerſo θεοπαραδότων λογίων Syſtemate Palæomathiam, Polymathiam & Panſophiam multô ſuſpectu pii omnes & periti Anagnoſtæ venerantur, eandem ἐν τῷ περὶ τῶν Ἀποστόλων συντάγματι (1) τῇ τῶν πράξεων ἱστορίᾳ (2) non minus juſtâ veneratione ſuſpicere licet atq; admirari: Et qvod de lege Ebræorum Magiſtri (ſatis aliàs ſuperciliosi Scripturarum Ariſtarchi, inprimis ubi in commendando ſupra modum Thalmude ſuo ingenioſè ineptiunt (3)) dicere ſolent: אין בתורה אפילו אות אחת שאין הררים גדולים תלוים בה: *Non eſt in lege vel litera una, à qva non magni* (ſapientiæ & doctrinarum) *montes ſuſpenſi ſint:* Qvod, de tota utriusq; fœderis Scriptura, ὁ Χρυσορρήμων (4) *D. Chryſoſtomus* (5)

(1) Ut *can. XVI Concil. in Trullo, & Scriptor vitæ S. Theclæ Acta Apoſtol.* appellant. (2) *Theodoreto hæret. fabul. L. 1. c. 21. & Gregorio Nyſſeno* c. *Eunomium* & *in Pſalmos.* (3) Qvod vel ex illo judicaveris *Ephodei* in *præfat. op. grammat.* העסק במקרא היא אבוד הזמן: כ: *ſtudere in Bibliis, nihil aliud eſt qvàm tempus perdere:* conf. *Gejeri Conformit. Judæo-Papiſt: in L. de S. Script. §. 21. Pfeifferi* Ματαιολογ. *Jud. p. 3. ſ. H. Muhlii Apolog. Talmud. Lightfooti Erubhin. c. 7.* (4) *Sozomeno H. E. l. 8. c. 10.* (5) *Homil. 21. in Gen. T. 2, Op. edit. Paris. Ducæi* 1621.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

(5) οὐδὲ συλλαβὴ, ait, οὐδὲ κεραία μία ἐστιν ἐγκειμένη παρὰ τῇ γραφῇ, ᾗ μὴ πολὺς ἐναπόκειται θησαυρὸς ἐν τῷ βάθει; qvodq; Eruditorum Phœnix *Caſaubonus* (6) ἐμφατικωτάτως: *Nihil*, dicit, *in Scripturis eſt otioſum, non dictum, non dictionis forma, non ſyllaba, non litera:* Adeo, ut, (qvod appoſitè *Lud. Balleſter* (7)) *ne unius qvidem jod, imo nullius qvidem apicis, vel defectus, vel redundantia notari à ſapientibus poſſit, ſed qvicqvid in divinis eloqviis verborum eſt, totum ſolidum ſit, totum plenum, totum utile, totum ſvave, totum maximâ certiſſimaq; ſententiâ refertum, ſolidiſſimisq; dogmatibus ſtabilitum:* Id ipſum ſi de aureo τῶν πράξεων τῶν Ἀποστόλων commentario, absqve hyperbole pronunciari poſſe dixero, haudqvaqvam verebor, ne qvid vel nimis vel falſò cuiqvam jure videar dixiſſe.

¶. II.

Nimirum, ſicuti univerſum θείων βιβλίων corpus, qvandam nobis BIBLIOTHECAM PECTORIS (8) ἔμψυχον, catholicam, portatilem & omnium qvaſi BIBLIOTHECARUM BIBLIOTHECAM exhibet, omnia illa ſcitu jucunda & fructuoſa ambitu ſuô complexam, qvæ omnes qvotqvot eruditorum vulgus admiratur, *Bibliothecæ univerſales, Sanctæ, Sacræ, Veteres & novæ, Claſſicæ, Selectæ, Curioſæ, Portatiles, Vivæ & mortuæ, Bibliothecæ Mundi, Theologicæ, Philoſophicæ, Hiſtoricæ, Morales* &c: vel verè continent, vel inanibus ſaltem atqve ampullatis librorum titulis falſò Lectoribus ſuis pollicentur: Illâ utiqve & meliorem longè & inſtructiorem, qvam vel *Philoſopho*, ex *Ariſtotele, Plinio, Plutarcho*, ejusq; loco *Cicerone* & *Ptolomæo*, promittit *Ph. Melanchton*; Ex *Ariſtotele* au-

(6) *Exercitat. Anti-Baron.* 16. *p.* 509. (7) *in Præfat. Onomatograph. S.* (8) Qvam vocat *Damianus l.* 2. *epiſt.* 19.

autem, *Scaligero*, (9) *Zabarella* & *Schegkio*, *Goclenius*; vel *Polyhiſtori*, ex unius *Plutarchi* (10) ſcriptis, *Theodorus Gaza* & *Friſchlinus* (11) (Scriptorum omnium jacturam illis ſolis reſarciri poſſe, ſperare auſi) ex duobus, *Plinio* (12) & *Plutarcho*, *H. Corn. Agrippa*, (13) ex duobus Græcis, *Plutarcho* & *Ariſtotele*, totidemq; Latinis *Plinio* & *Seneca*, *Gv. Patinus* (14) inſtruendam commendavit; Vel, in ſolo deniq; *Naturæ libro* ſibi finxit *Antonius Eremita*: Ita Synopſin illius luculentam & catalogum qvaſi univerſalem, vel ſolus *Actuum Apoſtolicorum* liber, pars illius non poſtrema, ſubminiſtrat.

¶. III.

Et veluti ampliſſimis oraculorum θεοπνεύστων Pandectis, ceu qvodam παντοδαπῶν συγγραμμάτων latifundio, certum eſt omne illud comprehendi, qvicqvid vel ad ſalutiferam χρηστομάθειαν & Panſophiam Chriſtianam, Apoſtolo πολυμα-

(9) Cujus *Exercitationes Biblia* ſua nuncupaſſe fertur, ab *Alſtedio* in *Conſil. Academ.* p. 33. (10) Utpote qvem vere *Bibliothecam omnium veteris hiſtoriæ Scriptorum Neander in præf. Erot. L. Gr.* vocat; *Oceanum* ἐξ οὗ πάντες ποταμοὶ, καὶ πᾶσα θάλασσα &c. qviq; οὐκ ὅμοιον ἔχει, *Agathias Scholaſticus*, conf. *Ph. J. Mausſaci Judic. de Plutarchi ſcriptis*; & *Magiri Eponymol. Crit.* Tit. *Plut.* (11) in *Defenſ. Ariſtophanis* (12) Tanqvam erudit. *Naturæ Bibliothecario Th. Lanſ. Or. de Ital. p.* 846. *qvi naturam univerſam & utrumq; mundum inuſitata ante cæteris audaciâ paucis voluminibus incluſit*, dicente *Heinſio D. 3. de mun. Biblioth. p. 32.* (13) *Theologus alias & Chriſtianus* ex malis non optimus; *B. Nihuſio* certè *de invoc. Sanct. c. 2. qv. 3.* non melior *Eulenſpiegelio* & *Marcolfo*; licet hic ſc. *L. 3. ep.* 32. p. 799. optimè addat: *Sacras literas tibi conſulo omnibus anteponendas* &c. (14) ap. *M. Zimmerman in* Diatr. *de Eleg. erudit. Florileg. præmiſſa.*

θεςάτῳ (15) unicè commendatam, noſſe hodoſophiæ S. ſtudioſi & πανσοφίας cœleſtis (in largam οὐδενοσοφίας humanæ compenſationem, ab eodem promiſſæ (16)) candidati, debent; vel ad χρηςομαθείας & πολυϊςορίας elegantioris culturam, etiam πολυμαθεςάτοις polliceri poterunt, omnes, qvæ orbem eruditum propemodum implent, *Panſophiæ, Encyclopædiæ, Epiſtemones Catholici, Panepiſtemones, Pandectæ, Univerſitates rerum, Orbes Diſciplinarum omnium, tam ſacrarum, qvàm profanarum, Viæ Regiæ ad omnes ſcientias, Phari Scientiarum, Typi omnium ſcientiarum, Theſauri, Polymathiæ, Polyantheæ, Polyhiſtores, Polymnemones, Promptuaria, Æraria, Gazophylacia, Theatra, Loci Communes, Lexica univerſalia, Claves Sapientiæ, Abyſſi ſapientiæ*, & ſi qvi ſunt præterea ſimiles, ſplendidis inſcriptionibus multa & præclara Pantoſophiſtis minantes, *ſed in vaſto, qvod moliuntur, regno nimis arctè* plerumqve *habitantes*, idcirco *à vera* πολυμαθείας *gloria omnino arcendi* (judice *Celeb. Morhofio* (17)) dum S. Scriptura libero & excelſo Spiritu per latiſſimos Scientiarum artiumqve omnium elegantiorum campos expatiatur: Qvippe cum *hæc objectum habeat omne ſcibile, diſciplinas omnes & qvicqvid ſciri poteſt, ſinu ſuo complectatur, adeoq; univerſitas qvædam ſit ſcientiarũ, ſcientias omnes vel formaliter, vel eminenter continens*, ut pulchrè *Corn. à Lapide* (18) adeo ut, *qvisqvis devotus, etiam mundanæ ſapientiæ & ſecularis Scholæ amore oblectatus, ad hunc S. Scripturæ the-*

(15) 1. *Cor. II. 2.* Vid. *Diſp. Giſſenſ. Tom. 9. D. 4. & Cel. J. Muſai adh. l. Diſſert.* (16) 1 *Cor. XIII. 9. V. Chriſt. Sonntagii Diſſert. inaug. ad. h. l. in Proœm.* (17) de *Scriptoribus* τῆς ἐγκυκλοπαιδείας *Polyh. Lit. l. I c. 1. de Polym. p.* 8. (18) in *S. Script. Encomio, comment. in Pentat. præf.* c. 2. p. 4.

theſaurum, omnibus bonis redundantem, *& divinæ legis armaria, qvæ ſapientes mundi, ſicut meritorum celſitudine, ita & tempore præcedit, acceſſerit, qvicqvid fideliter qværit, feliciter ſe adqviſiſſe, & liberalium ſtudiorum profunditates, qvas ſcit, cognoviſſe, & qvas neſcit, inveniſſe. ſe gaudere* poſſit &c. ſtipulante magno Scripturarum æſtimatore, & *veritatis Evangelicæ Confeſſore* (19) *Carolo Magno* (20) *omni politioris literaturæ genere egregiè erudito, nec minus pietate illuſtri.* (21) De qva ſola adeo, magnificum illud Thalmudiſtarum כל־בו (qvod ſuo ὑπερβολικῶς præfigunt centoni) & argutum *J. H. Alſtedii* (22) apophthegma : NON EST LIBER IN MUNDO, NISI SCRIPTURA SACRA, qvilibet verè uſurpaverit ; imo catholicam facile formaverit ENCYCLOPÆDIAM BIBLICAM, illâ *Alſtedii* (qvi *primam in hac re glaciem fregit, & primus iſta lineamenta ita duxit, ut, qvicqvid eſt rerum philoſophicarum, juridicarum, medicarum & Theologicarum in diviniſſimo Scripturæ canone, certâ methodo ad facultatum & diſciplinarum capita & ſyſtemata, vel ſyſtematum partes* &c. *revocaret*, *& Biblia ſacra in locos communes redigeret* (23)) pleniorem multò, omnesq; omnino diſciplinas, artes & ſcientias luculenter

 exhi-

(19) Vid. *Chriſt. Nifanii Carolus M. Confeſſor Verit. Evangel. & J. H. Heideggeri Car. M. Teſtis Veritatis Diſſert. Select.* T. 2. adjectus. (20) in *Capitulari de Imag. 2. c.* 30 p. 295. de cujus autoritate ab Iconolatris nonnullis rejecta, ſed ab aliis v.g. *Maimburgio, Natali Alexandro* &c. admiſſa. Vid. *Dorſchei Collat. ad Concil. Francofurd. Sect. 2. c. 6. J. Dallæ. de Imagin. l* 4. *c.* 3. *Frid. Spanhem. Hiſt. Imag. Sect. 7. Gvil. Cawe Hiſt. Lit. Sec. 8. p.* 346. *ſ.* (21) elogio *Cawei* l. c p. 345 (22) qvo *Encyclopædiam* ſuam *Biblic.* p. 622. obſignat. (23) qvibus verbis inſtitutum ſuum excuſat in *præfat.* laudatæ *Encyclop.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

exhibituram: Ita, inqvam, manifeſtum pariter atqve indubium videtur, diviniſſimo *Actuum Apoſtolicorum* libello, velut compendio qvodam *longo-brevi* (24) qvendam, illinc fœderis utriusqve, hinc omnis etiam utroqve illo contentæ πολυϊστορίας & Chreſtomathiæ, ἀρχαιολογίας cumprimis ſacro-profanæ nucleum, medullam & qvintam qvaſi eſſentiam, ſynopſin & παιδείαν ἐγκύκλιον comprehendi: Adeo ut non temere illud ei accommodari poſſit, qvod Prophetæ Eſaiæ encomium habet *D. Hieronymus*: (25) *Univerſa Domini Sacramenta* (myſteria, ſacra) *præſens ſcriptura continet, & qvicqvid eſt ſanctarum ſcripturarum, qvicqvid poteſt humana lingva proferre, & mortalium ſenſus accipere, iſtô volumine continetur.*

¶. IV.

Qvod nemini tamen paradoxum, ut opinor, videri poterit, qvi vel ſimilia aliis canonis divini libris encomia, ab eruditis, attributa, meminerit, vel ipſam libri noſtri indolem atqve ubertatem paulo accuratiùs introſpexerit. Etenim licet, qvod ad commune θεοπνευστίας axioma, aliqvam uni, præ cœteris, Scriptori S. prærogativam nemo facile adſcripſerit, niſi Paulini iſtius (26) πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος &c. immemor, & paralleli Petrini (27) ὑπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι ἐλάλησαν οἱ ἅγιοι Θεοῦ ἄνθρωποι, prorſus oblitus; At, ſi varie-

(24) Uti Evangelium communiter, in apophthegmate *D. Bartholomæo* tribui ſolito, qvod habet *Dionyſius* (veriùs *Dionyſiaſter* ſ. *Pſeudo-Dionyſius* V. *Joh. Dallæi Lib. de ſcript. Dionyſ. Areopag. J. Pearſon Vindic. Ignat. P. 1. c. 10. Gerh. Patrolog.* p. 19. ſ. *Riveti Critic. S. l. 1. c. 9. 10. 11. G: Cawe hiſt. liter. ſec. 4. p.* 158. ſ.) vocatur. Vid. *G. Moebii Theol. canon. C.* 133. p. 391. (25) *præfat. comment. in Eſa.* (26) 2 *Tim. III.* 16. (27) 2 *Pet.* 1. v. ult. conf. *J. Muſæi introduct. in Theol. P.* 2. c. 2. *D. Henrici lucubr. de inſpirat. verbor S. Script. Calovii* Exercitat. de θεοπνευσ. *S. Script. Aſſert.* 4 & 5.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

varietatem tamen atqve ubertatem rerum contentarum reſpiciamus, qvin diverſitatem aliqvam, & qvædam qvaſi unius præ aliis, libri πρωτεῖα notare liceat, nemo, opinor, facile inficias iverit: Inprimis cum non tantùm qvoad *accidentalem ſtyli conformationem*, diſparitatem non obſcuram juxta cum *D. Hieronymo* (28) dudum obſervarint eruditi, utpote (29) *Glaſſius* (30) *Salmaſius* (31) *Danhawerus* (32) *Anton. Ferdinandus* (33) *Cornelius à Lap.* (34) *Huetius* (35) *Stolbergins* (36) *J. H. Majus* (37) alii: *Spiritu S.* nempe (qvi ἑκάστῳ ἰδίᾳ καθὼς βούλεται, διαιρεῖ, cuidam φανέρωσιν τοῦ πνεύματος, πρὸς τὸ συμφέρον, huic λόγον σοφίας, alii λόγον γνώσεως &c. (38) *ſingulari* συγκαταβάσει *ad ingenia, ſtudia & nationes* θεοπνεύστων *ſe demittente, ſicut in organo Muſico,* (qvo cum Scripturam ſcitè comparant antiqvi, *Athenagoras* (39) *S. Proſper* (39) &c.) *ſubſtantia cantici, harmoniæ, toni* (phrygii lydiivé) *una eſt, fiſtulis autem acutioribus aliis, aliis obtuſioribus ſe ſpiritus, qvi inflat tibias, accommodat,* qvæ verba ſunt *B. Danhaweri*

(28) *Præfat. in Eſa. Jerem. Ezech.* & alibi paſſim. (29) in *Clav. Script. S. P. 2. Tract. de Stylo S. liter. p. m.* 459. ſ. (30) *Philol. S. L. 1. Tract.* 3. (31) *in Oſſileg. lingv. helleniſt.* p. 294. (32) *Hodoſoph. Phænom* 1. *p. m.* 58. conf. *Hermen. S. p.* 355. (33) *Prolog. in viſion. Eſai.* (34) *Comment. in Eſai.* (35) *Demonſt. Evang. P. 1 p* 269. (36) de *Barbariſmis & Solœcismis N. T. & Ciliſmis Pauli* paſſim. (37) *Diſſertat* 1. *de S. Script. §. 4 p. 7. ſ.* (38) 1 *Cor. XII. v.* 7. 8. 11. (39) in *Apolog pro Chriſt. edit. Lipſ. Reckenberg. p.* 64 74. (39) *de promiſſ. de gloria Sanctorum in perorat. Habes*, inqvit, *organum ex diverſis fiſtulis ſanctorum Apoſtolorum, Doctorumq; omnium Eccleſiæ aptatum, qvibusdam accentibus gravi, acuto, circumflexo, qvas Muſicus ille, Dei Spiritus per verbum tangit, implet & reſonat*; qvanqvam aliis ſimile illud, & qvæ hoc illuſtratur, ſententia, minus placeat. V. *Calov. Syſtem. Theolog. T. 1. c. 4. qvæſt.* 5. *p.* 574.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

ri (40) *Theologi ut magni, ita à magna fœcundi ingenii* δυνάμει εὑρετικῇ, συγκελτικῇ καὶ διακελτικῇ *meritò commendabilis*, judicio *Bangii* (41) noſtratis, Theologi itidem & Philologi judicioſisſimi.

¶. V.

Ita ſuam ſane entheatus divini Pentateuchi Scriptor MOSES (qvicqvid ogganiant *Ben. Spinoza* (42) *Hobbeſius* (43) *Rich. Simonius* (44) & *Joh. Clericus* (45) &c. ὁ τῆς θεολογίας ὠκεανὸς, ἐξ οὗπερ πάντες ποταμοὶ, καὶ πᾶσα θάλασσα (46) ἐπαιδευθεὶς πάσῃ σοφίᾳ Αἰγυπτίων, δυνατὸς ἐν λόγοις καὶ ἔργοις (47) *Magnus ille Dei Cancellarius* (48) *Theologus maximus, excellentiſſimus Philoſophus, ſuavisſimus Poëta, & veracisſimus antiqvisſimusq; Hiſtoricus*, (encomio *Waltheri* (49)) PANSOPHIAM liqvido tuetur, peculiaribus *Zachariæ Roſenbachii* (50) & celeberrimi *Auguſti Pfeif-*

(40) *Hodoſoph. l. c.* (41) *Cœl. Orient. Exercit.* 1 *p.* 54. (42) *Tract. Theol. Polit.* c. 8. 9. 10. (43) *Leviath. P.* 3. c. 33. (44) *Hiſt. Critic.* V. T. L. 1. c. 4. & 5. (45) in *Judiciis quorundam Theolog.* Batav. *ſuper Hiſtor. Crit. R. Simon. p.* 124 *ſeqv.* (qvi *Moſen alicujus ingenii hominem fuiſſe & rebus magnis idoneum, negat*) conf. *Diſſertat.* ejus *de Scriptore Pentat.* nuperis *in Geneſ. Annotat. præfix.* Vid. contra *Huetii Demonſtrat. Evang. Propoſ.* 4. c. 4. *Gv. Saldeni Ot. Theol. L. I. Exerc.* 2 *de Auctore. Pentat. El. du Pin* Biblioth. *Eccl.* T. 1. *Fr. Spanh. Diſſ. de Script. Pent* adjecta *Elencho controv. Witſii Miſcell. L. I. c.* 7 & 14. J. *Fr. Mayeri Diſſ. ſel. D. XIX de Autograph.* Biblic. p. 548. ſeqv. &c. (46) *Theodoret.* θεραπευτ. *Serm.* 2. (47) *Act. VII. v.* 22. (48) *Lanſ. Orat.* 1. (49) *Offic.* Biblic. §. 636 & 648 ſeqv. (50) in MOSE OMNISCIO, qvâ tam ſplendidâ ἐπιγραφῇ, *opus nunqvam hactenus viſum* pollicente, totius V. T. latifundium comprehendit, ſicut aliô ſimili PANSOPHIÆ CHRISTIANÆ totius N. T., licet ubiq; circa nominalia magis, qvàm realia, occupatus.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

Pfeifferi (51) libris delineatam; atqve eam ſtupendam qvidem illuſtremqve adeo, ut omnes τῶν ἔξω, Ægyptios, Chaldæos, Græcos, Arabas, Perſas, imo Chinenſes etiam atqve Indos in ſui admirationem atqve æmulationem pertraxerit; totam qvippe Theologiam ſuam, omnem Deorum ſacrorumqve ſuorum familiam & *qvæcunqve primævam ſeculi remotioris antiqvitatem, apud ipſos, ſapiunt*, manifeſto plagio illi ſuffuratos; Qvod demonſtrare prolixius velle, eſſet Illiada poſt Homerum ſcribere, cum id datâ operâ atq; ad oculum dudum ſibi demonſtrandum ſumpſerint, poſt Patres, *Juſtinum Martyrem* (52) *Clem. Alexandrinum* (53) *Tertullianum* (54) *Minucium Felicem* (55) *Origenem* (56) *Euſebium* (57) *Greg. Nazianzenum* (58) &c. *Joſephum* (59) Autorem *libri Coſri* (60) aliosq; Rabbinos, celebri *Buxtorfio* (61) memoratos; *L. Danæus* (62) *Gor. Becanus* (63) *Hugo San-*

(51) PANSOPHIA MOSAICA *è Geneſi delineata, omnes fidei Articulos, diſciplinas omnes & facultates, lingvarum origines, artium item mechanicarum* omnium &c. theatrum, è *primo Moſis libro* derivante, eumq; adeo non modò *primum, ratione ordinis & temporis*, ſed & *primarium, ratione dignitatis & utilitatis* (uti p. 15 ait) demonſtrante; unde & totum libellum illo epiphonemate: NON EST LIBER NISI GENESIS p. 635 obſignat. (52) In *Apolog. & paran. ad Græcos* (53) *Libr.* 5 *Stromatum* & paſſim. (54) *Apologet. adv. gentes c.* 47 & alibi. (55) in *Octavio.* (56) *Lib. c. Celſum.* (57) Tam in *Præparat* qvàm *Demonſtr. Evangel.* (58) *T.* 1. *op. Orat.* 20. *p.* 333. & *T.* 2. *Or.* 4. *p.* 446. (59) *Lib. c. Appionem.* (60) ubiqve. (61) *In lib. Coſri P.* 2. *§.* 65. *p.* 30. (62) in *Antiqvit. primi mundi.* (63) in *Hermathen Hieroglyph.* &c. licet, more ſuo, ineptè qvandoqve & ſuperſtitioſè, monſtrante *Dieterico l. citand. p.* 754. ſ.

Sanford (64) *Edm. Dickinſon* (65) *J. C. Dietericus* (66) *J. Owenus* (67) *Joh. Fabricius* (68) *J. Seldenus* (69) *H. Montacutius* (70) πολυμαθέστατ☉ *G. J. Voſſius* (71) *Jac. Vindet* (72) ὁ πάνυ *Bochartus* (73) *Joh. Nicolai* ſ. *Dan. Claſen* (74) *Aug. Buchnerus* (75) *Ad. Tribbecchovius* (76) *H. Witſius* (77) *Andr. Mullerus* (78) *C. Fraſſenius* (79) *H. Kippingius* (80) J. *Dougthæjus* (81) J. *B. Carpzovius*. (82) *Phil. Riboudealdus* (83) *Joh. Lomejer* (84) J. *Saubertus* (85) J. G. *Dreſchlerus* (86) *S. Born-*

(64) de *Deſcenſu Chriſti ad inferos lib.* 1. (65) in *Delphis Phœnicizantibus*. (66) in *Antiqvitat. Biblic. V. T.* paſſim, præprimis p. 745 ſ. (67) de *ortu & progreſſu Idololatriæ in* θεολογȣμεν. (68) in *Diſſert. de* κακοζηλίᾳ *gentil. in* T. 2 *Diſp.* Dilherri, *doctiſſ.* Bocharto, ceu *doctiſſ.* laudata Hierozoic. *P.* 1. l. 2 c. 33. f. 324. (69) cum *de* D*Is Syris, tum de J. N. & G.* paſſim. (70) in *Mimica* Dæmonis. (71) in *eruditiſſ.* Theolog. *gentil.* opere. (72) de *ſtatu functorum ex mente Ebræorum & gentil. Sect.* 3. &c. (73) in *Phaleg, Canaan & Hierozoic.* paſſim. (74) nam utriusq; nomen præ ſe fert, qvæ modò Demonſtrat. *qvòd gentil. Theolog. è Script. S. originem trahat* &c. modò *Theolog. gentil.* appellatur. (75) *in Vol.* 2. Diſſertat *Academ. Orat.* 4. *de Mimica* Diaboli. (76) de *notit. creat. apud gentiles* in *faſcic. Creenii.* (77) in *Oeconom. fœder. Miſcellaneis* &c. ſparſim, in *Ægyptiacis* a. c. *J. Marshamum & Spencerum ex inſtituto.* (78) in comm. *de rebus Sinarum, de Eclipſi paſſion. &c.* ſed peculiarem etiam de PLAGIO SINENSIUM ex *hiſt. creat. tract.* promiſit. (79) *Disqviſit.* Bibl. *L.* 1. *c.* 4. (80) cum in *Antiqvit. Rom. paſſim*, tum in *Not. ad H. E. Pappi.* (81) in *Analectis S. ſparſim.* (82) in *Annot. ad W. Sckichardi J. Reg.* (83) de *Urim & Thummim* c. *Spencerum*, conf. *Sennertum, Calovium* aliosq; de eodem argum. (84) de *Luſtrat. gentil.* conf. *Maji* Diſſert. de iisd. c. *Spencer.* (85) de *Sacrificiis gentil.* (86) in Deſcript. *Moſis* Theol. Hiſt. *Mythic.* Dogmat.

S. Bornmeiſter (87) *O. Heurnius* (88) *Edv. Stillingfleet* (89) J. *Braunius* (90) *St. le Moyne* (91) *Tob. Pfannerus* (92) *B. Bebelius* (93) J. *H. Heideggerus* (94) *C. Schotanus* (95) *Th. Stanlejus* (96) *H. Grotius* (97) *D. Heinſius* (98) J. *H. Urſinus* (99) *G. Vockerodt* (100) *Ch. Wächtlerus* (101) *Th. Almeloven* (102) *Natalis Alexander* (103) J*oh. Bompartius* (104) J*oh. van der Wayen* (105) & qvi unus inſtar omnium eſt, primo loco jure nominandus, Illuſtr. *P. D. Huetius* (106) è cujus fontibus hortulos ſuos pleriqve, in hoc argumento, Scriptores irrigarunt.

¶. VI.

Meruit eam qvoqve dudum, atqve illibatam hactenus obtinuit πολυμαθείας laudem divinus JOBUS [vel qvisqvis demum ejus libri Autor eſt, ſive è Sapientibus Ebræorum aliqvis, qvod *Nicetas* (107) & *Boulduccus* (108) ſive Pro-

 phe-

(87) in *Orat. de erroribus gentil.* (*Taciti, Juſtini* &c.) *in hiſtor. S.* (88) *in Antiqv. Phil.* Barbar. (89) in *Origin Sacris.* (90) de *Veſtit Sacerdot. Ebraeorum l. 2. c. 20. p.* 758 *ſ.* (91) in *Variis Sacris T.* 2. ſparſim. (92) in *Syſtem. Theolog. gent.* p. 14. 15. ſ. & ubiqve. (93) in Diſſertat. *de reliqv. revelat. div. apud gentil.* (94) in *Hiſt. Patriarcharum* S. ſparſim. (95) *in* Biblioth. *S. V. T.* paſſim. (96) in *Hiſt. Philoſ. Orient.* (97) in *de Verit. Religion. Chriſt.* (98) *Exercit. in Paraphraſ. Nonni.* (99) cum in *Exercit. de Zoroaſtre*, tum in *Anal. S.* &c. (100) *Exercit. de notit. Script. apud gent.* (101) in *Diſſert. gem. de Circumciſ. c. Spencerum.* (102) in *Specim. Antiqvit. profan. è ſacris.* (103) in *Hiſt. Eccleſ. V. T.* paſſim, præprimis *Ætat.* 4. *Diſſert.* 10. (104) in *Parallelis Sacro-profanis ad Geneſin* (105) in *Diſſert. de Hirco Azazele* c. *Spencerum*, qvæ in *Variis S.* legitur. (106) cum in elaboratiſſ. *Demonſtrat. Evangel. P.* 1. *propoſit* 4 c. 3. ſ tum in *Qvæſt. Alnetanis L.* 2. *c.* 12. (107) *Caten. in Jobum.* (108) *Pralud.* 2 *in Job. f.* 2.

phetarum aliqvis, qvod nonnulli apud *Iſidorum* (109) ſive *Salomon*, qvod *Greg. Nazianzenus*, teſte *Polychronio* (110) ſive Amici ejus, qvod alii, apud eundem, (111) ſive Elihu ſolus, qvod *Cl. Lightfootus*, (112) ſive Moſes, qvod cum Rabbinis non paucis, *Polychronio*, item *Juliano*, *Hieronymo*, &c. apud Cl. *Saldenum* (113), *Huetius* (114) *Bellarminus* (115) *J. H. Vrſinus* (116) aliiqve conjiciunt, non abnuentibus omnino Cel. *Seb. Schmidio* (117) & *Aug. Pfeiffero* (118) qvod cum *Greg. M.* (119) parum referre arbitramur] ὁ θαυμαστὸς καὶ μέγιστος ἀνὴρ, ὁ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἀοίδιμος (120) τὸ τῆς εὐσεβείας κεφάλαιον, τῆς φιλοσοφίας τὸ μέγα παράδειγμα (121) ut dudum Sapientiſſimus Gentilium Doctor [fruſtra licet reclamantibus Rabbinorum nonnullis (122)] *Theologus*, *Philoſophus*, *Dialecticus*, *Metaphyſicus*, *Ethicus*, *Politicus*, *Phyſicus*, *Mathematicus*, *Poëta*, unô verbô: *Polyhiſtor* ſalutaretur à *B. Walthero* (123) *Chr. Chemnitio* (124) aliisqve: Qvippe *qvô Scriptore*, ſi *Rivetum* Encomiaſten audimus, *vix alius exſtet verbis ornatior, figuris illuſtrior, diſputandi ſubtilitate preſſior & acutior; cuiq; nec ante, neqve poſt legem parem poſſumus invenire, qvia cum nihil tale vidiſſet, neq; voluminibus lectitaſſet*,

(109) *Etymol.* 6. *c.* 2. (110) *Proœm. cat. in Job.* (111) *ibidem.* (112) in *Chronic. V. T. Tom. I. Oper.* p. 24. (113) *Ot. Theolog. L.* 1. *Exercitat.* 1. *de primo Script. p.* 17. (114) Demonſtr. *Evangel. P.* 1. *p.* 322. *ſ.* (115) *Tr. de Scriptor. Eccleſ. p.* 4. ſ. (116) *Exercit. de Zoroaſtr. p.* 223. & *Analect. V.* 2. *l* 4. *c.* 2. (117) *Comm. in Job.* p. 4. (118) *Crit. S. p.* 55. (119) *in cap.* 10 *Jobi. Qvis hæc ſcripſerit*, ait, *valde ſupervacuè qværitur, cum tn. Autor libri Sp. S. credatur.* (120) *Chryſoſt. proœm. cat. in Job.* (121) *Didymo ibid. c.* 2. (122) apud *Seb. Schmid. l. c.* p. 8. (123) *Orat. de admir. Sacr. liter. eloqv.* p. 97 ſ. (124) *Diſſ. de perſ. & lib. Jobi c.* 3. conf. *Spanhemii Hiſt. Job.* & *Witſii Miſcell. I.* c. C. 16. §. 28. ſ.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

taſſet, talem ſe præſtitit, ut nullius aliqvid in ſe collatum haberet, ſed ipſe cæteris conferret, ſtylo *D. Auguſtini* [125] qvicqvid in contrarium videatur *H. Kippingio* [126], *multa ex Pſalmis & Proverbiis accepiſſe Jobum*, arbitranti.

¶. VII.

Obſervata jam antiqvitus ab eruditis, in ſacratiſſimo PSALMORUM DAVIDICORUM LIBRO, velut *Bibliis* qvibusdam *parvis. communi bonæ doctrinæ theſauro, aptè ſingulis neceſſaria ſubminiſtrante* [127] velut qvodam παγχρήστῳ συλλάβῳ & *Theologiæ compendio, cæleſtis ſcientiæ ſtella, providentiæ theatro, ſapientiæ & omnipotentiæ ſpeculo, ſolatii pelago*, &c. *Judæis* ספר תילים *libro cumulorum* (128) אלפא ביתא רבתא *Alpha Betha Magno*, vel אלפא ביתא *Alpha Betha* (129) ſimpliciter non male vocitato; &c. illa omnigenæ eruditionis veſtigia luculentiſſima, ex qvibus τὸ θαυμάσιον Δαυὶδ (130) μελογράφον καὶ ὑμνοποιὸν (131) καὶ θεογόρον (132) *longè Principem ſpiritu, magnificentiâ, ſententiis, figuris beatiſſimum, rerum verborumq́ copia & eloqventiæ flumine* (133) *rerum naturalium ſcientia ſublimem, moralium & civilium uſu varium & multiplicem fuiſſe, qvivis non planè ſtupidus percipere*

 pos-

(125) *lib. qvæſt. qv.* 118. (126) *Exercitat. 9. de S. Script p.* 58. qvanqvam ſibi ipſi pag. præcedente contradicat. (127) D. *Auguſt. præf. in Pſalmos.* (128) *Propterea qvòd Pſalmi ſint qvaſi qvidam ſententiarum cumuli, Galatin. de Arcan. Relig. Chriſt. p.* 11. (129) Vid. Cl. *Hottingeri Theſ. Philolog. p.* 501. & *J. Jonſtoni* de *libris V. T. Philolog.* adjunct: *Schediaſm.* de *Feſtis Hebræorum* p. 29. (130) *Chryſoſt.* (131) *Theodoreto & Cæſareo.* (132) *Damaſceno.* (133) qvod *Qvintiliani* de *Pindaro Encomium* Hieropſalti appoſitè accommodat *Dietericus prolegom.* ad *Antiqvit. V. T.* p. 17.

poſſit, [judicio *Waltheri* (134)] *Poëtam* inprimis *maximum*, non ſolùm *rerum merito*, ſed & *carminis majeſtate*, *atq; elegantiâ*, *Pindaricis odis omnibusq; omnino Græcis & Latinis anteponendum*, elogio *Petri Martinii (135)* Ad cujus πνευματοκιθάραν (*Theophani* ſic dictam) Muſæ omnes obmuteſcere, lyram ſuam ponere *Amphion*, inglorius fugere *Arion*, obſtupeſcere fabuloſus ſylvarum Ductor *Orpheus* [ſuperciliofus licet *Davidis* æmulus, ſi Cl. *J. H. Urſino* (136) credimus] *Orpheoq; noſtro Davidi*, [qvem vocare amant veteres (137)] palmam porrigere neceſſum habebunt; ſicut ad hanc olim, ipſe etiam turbidus & ferociſſimus Cacodæmon, conqvieſcere qvodammodo & qvaſi manſveſcere coactus legitur. (138)

¶. VIII.

Admirata qvondam omnis antiqvitas, & admiratura porro, ſi qva futura poſteritas eſt, ſummam Regum & φιλανθρώπων omnium [ſolo tamen Adamô integrô exceptô (139)]

(134) *Orat. proximè cit. pag.* 104. (135) in *præfat. Technolog.* (136) *Analect. S. L. IV. c.* 8. *p.* 219. 1. conf. *J. G. Dreſchler Diſſ. de cith. Davidis*, p. 3. licet ex *hiſtoria Moſis* natum credere malit, qvi ad hanc omnia refert ejusmodi, *Huetius Demonſtrat. Evangel. propoſ.* 4. *c.* 8. (137) *Euthymius præfat. in Pſalm. & Georg. Piſides* ὁ σὸς Ορφεὺς τὴν θεόφθογγον λύραν κρέκων ὁ Δαυὶδ *Orpheus Deum canentem lyram pulſans David.* Vid. *Aloyſii Novarini Adagia S. Patr. T. I.* n. 379. (138) 1 *Sam. XVI.* 23 conf. *Steph. Klotzii Angelolatr. Diſſ.* 9. *§.* 21. *Pfeifferi Dub. vexat. p.* 373. ſ. *J. G. Dreſchler l. c. & pecul. Caſp. Læſcheri Diſſertat. de Saule per Muſicam curato*, conf. *G. W. Wedelii Exercit. Philolog. Medic.* 19. *de Saule Energumeno.* &c.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

(139)]ſapientiſſimi SALOMONIS ſcientiã & *πανάρετον σοφίαν* (140) כל חכמה בו (141)*Sapientiam & intelligentiam multam valde & latitudinem cordis* [ורחב לב כ: *cor capaciſſimum omnium rerum*, exponente *Heideggero* (142)] *ſecundùm arenam, qvæ eſt juxta littus maris*, ex præconio Sp. S. (143): Qvem eapropter eruditus illius Encomiaſtes *Pineda*(144) *loqvendi & ſcribendi Artificem, Oratorem facundiſſimum, Poetam & Muſicum optimum, Logicum ſubtiliſſimum, ænigmatum expoſitorem acutiſſimum, Allegoriopæum, Hiſtoricum, Aſtronomum, Geometram & Arithmeticum, Cosmographum, Geographum, Architectum, Phyſiologum, Botanices, Medicinæ & Magiæ naturalis ſcientiſſimum, Politicum, Oeconomum atq; Ethicum dexterrimum*

(139) qvod fruſtra negant *Alph. Toſtatus in h. l. qv.* 7. & *Pererius* lib. 5. p. 169. Ut verò illud Scripturæ 1. Reg. III. 12. qvo omnibus & ante & poſt ipſum ſapientior prædicatur, elogium, vel *de Regibus Iſrael prioribus, & qvidem ut D. Wellerus oſtendit, de rebus tantùm politicis, (cum divinarum rerum ſcientiâ, & Prophetiæ dono David Salomonem longè ſuperarit)* cum B. *Aſſelmanno Diſp. de Philippism. §. 6.* capiamus, neſcio qvænam evidens poſtulet neceſſitas; cum & *Salomon pietatis & fidei in Chriſtum Doctor, nulli Doctorum & veterum Prophetarum ſecundus*, fuerit, teſte *Heideggero l. citand. §.* 10. & non tantùm ſapientiam ἐπίγειον civilem & naturalem, qvam petierat, ſed etiam eam, qvæ ἄνωθεν eſt, Davidi בסתם חכמה *Pſalm.* 51. & Paulo σοφίαν ἐν μυστηρίῳ 1 Cor. II. dictam, à Deo impetraverit. conf. *Waltherum in præf. Spicileg.* (140) qvo titulo *Proverbia* ejus ab antiqvis inſignita fuiſſe *Euſebius H. E. L. IV.* c. 22 teſtatur. (140) uti illud ebraicè vertit *J. Scaliger in Animadv. Euſeb.* (142) *Diſſert. ſelect.* ὀγδοδεκ. *Diſſ. 9. de ſal. Salom. §.* 10. (143) 1 *Reg. IV.* 29. (144) In *Salomone Prævio*, ſeu, *de rebus Salomonis Lib.* 3. *toto*, cum primis *à cap.* 11. usqve ad 28.

mum, Theologum naturalem & ſupernaturalem, conſummatum, Profeſſorem deniq; ſapientiæ publicum, famigeratiſſimum, eruditè non minùs qvàm diffuſè exhibuit & demonſtravit; ſed à nuperis *Critici Batavi* cavillis meritò vindicavit doctiſſ. *Witſius* (145).

¶. IX.

Laudatur ubiqve apud veteres & deprædicatur τ̃ Προφητ̃ κορυφαῖος (145) ὁ μεγαλοφωνότατος (146) καὶ ἁγιοπνευστοπύρσευτος (147) ESAIAS, *cœleſtis ille Thaltybius* (148) & ſummâ in dicendo gravitate, pari ſvavitate atqve ubertate rerum ſtipatâ, qvâ omnem fulminantis Periclis vehementiam, blandas Tullii inſinuationes, vim Demoſthenis, ſvavitatem Socratis, ſubtilitatem Lyſiæ, acumen Hyperitis, detonantis Æſchinis fulmina, Iſocratis λειότητα, Thucydidis σεμνότητα, Platonis ὕψος, Africani gravitatem, Lælii lenitatem, profluentiam Carbonis, varietatem Cæſaris, & ſi qvid præterea vel in ſummis Oratoriæ miraculis admirari οἱ ἔξω ſolent, multis paraſangis exuperat, ſumma omnium præconia atq; elogia in ſe provocat.

¶. X.

Cluet itidem, & dum memotia Monarchiarum manebit, omnium præconiis celebrabitur θεόπνευστος DANIEL, verè ἐν ἔργοις καὶ λόγοις σοφώτατος (149) איש חמוכות (150) ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν, *Vir deſideriorum, cui deſiderabilia omnia expetendaq; erant revelata* (151) εἷς τ̃ μεγίστων Προφητῶν, φιλαληθεστάτῳ *Joſepho* (152) [qvicqvid vel *Porphyrius* olim, vel hodiedum recutiti, ſuperciliosi Prophetiæ Danieliticæ obtre-

(145) *l.c.§.31.ſeqv.* (145) *Chryſoſt.hom.14.in 1 Tim.* (146) *Eid.homil. XI.in 1 Cor.* (147) *Dieterico Prolegom.in Antiq.Bibl.V.T.* (148) voce *Budæi.* (149) *Amphilochio v.287.* (150) *Dan.IX.* 23. (151) ut περιφράζει *Graſer com. in h. l.* (152) *Ant. L.10.c.12.*

trectatores oggranniant, refutati dudum atqve impietatis convicti, ut ab omnibus ipſius Exegetis, ita & à *B. Gejero* (153) *Joh. Mullero* (154) *Calovio* (155) *Hottingero* (156) J. *Hornbeckio* (157) *Conſt. l'Empereur* (158) *B. Mayero* (159) *P. D. Huetio* (160) J. *Friſchmuthio* (161) *Herm. Witſio* (162) noſtroqve *Celeberr. Dn. D. Wandalino* (163)] totius mundi πολυΐστωρ *Hieronymo* (164) ſalutatus. Adeo ut SAPIENTIA DANIELIS, ipſi Sp. Sancto non obiter laudata, (165) notante ex *Sanctio* (166) *Aloys. Novarino* (167), proverbio locum fecerit, optimeq; de eo cecinerit *L. Rhodomannus* (168)

Ἐυσεβίην Δανιῆλος εὐφροσύνην τε μέγιστος,
Πάντα παρ' ἑβραίοις σεσοφισμένος Ἀσσυρίοις τε,
Συμφράδμων Βαβυλῶνος Ὁμοῦ καὶ Περσίδος ἀρχαῖς
Τίμιος, αἰδοῖός τε καὶ ἄρμενος.

¶. XI.

Sed nec in venerando Evangeliſtarum atqve Apoſtolorum Collegio, Scriptor θεόπνευστος ullus eſt, in qvo, non qvi-

(153) *Proleg. in Dan. p. 5. ſ.* (154) *Judaiſm. Proleg. 2. p. 19. ſ.* (155) *Bibl. illuſtr. T. II. p. 587.* (156) *Theſaur. Philolog. p. 510. ſ.* (157) *Proleg. de conv. Jud.* p. 41 ſ. (158) *ad Jacchiad in Dan. p. 4.* (159) de LXX. *Septim. Daniel.* (160) *Demonſtr. Evang. P. II.* (161) *Diſſert. de Diviſ. Script. c. 2. §. 20. ſeqv.* (162) *Miſcellan. S. Lib. 1. c. 19. §. 18. 19. ſeqv.* (163) Diſſertat *de Prophetis & Prophetiis* §. 21. p 44. ſeqv. (164) *in Epiſt. ad Paulin.* (165) *Ezechiel XXVIII.* 4. qvo ſatis *declaravit* Danielem *fuiſſe eo tempore ſapientiſſimum mortalium*, interprete *Lud.* Balleſter *Onomatogr. S. p.* 455. (166) *Comm. in Ezech.* 28. *h. l.* (167) *T. 2. Adag. S. n.* 1642. (168) *L. 3. Palæſtinæ v. 291.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

vis, paulò attentior Scripturarum urinator vel mediocri adhibitâ ἐρευνᾷ, θησαυρὸν πνευματικὸν, μεριζόμενον καὶ μηδέποτε δαπανώμενον, πάντας πλουτίζοντα καὶ ἐν μηδενὶ ἐλαττούμενον, καὶ ἐν βραχείᾳ λέξει πολλὴν εὑρίσκει τῶν νοημάτων τὴν δύναμιν καὶ ἄφατον τὸν πλοῦτον. (ut pulchrè Chriſtianorum Demoſthenes (169)] qviqve non, dicente *Gregorio M.* (170) [*& myſteriis prudentes exerceat, & plerumq́ ſuperficie ſimplices refoveat: Habeat in publico, unde parvulos nutriat, habeatq́ in ſecreto, unde mentes ſublimium in admirationem ſuſpendat; Adeoq́ quaſi qvidam fluvius ſit, plenus & altus, in qvo & agnus ambulet & elephas peditet* (171) qvandamqve adeo præ aliis, prærogativam, qva & totum aliàs, præ antiqvo, Novum fœdus gaudet, (172) & Apoſtoli omnes univerſim, tanqvam vitæ, doctrinæ, miraculorum, concionumq; & diſputationum Chriſti αὐτήκοοι καὶ αὐτόπται, cœteros Scriptores θεοπνεύστους ſupereminent (173), facillimè deprehenderit.

¶. XII.

JOHANNEM certè *Evangeliſtam* (ut unum ſaltem alterumve ex omnibus memorem) & profundam in eo rerum doctrinæq; ubertatem, qvantopere pia ſuſpexerit antiqvitas, ex prolixis cum aliorum, tum *Auguſtini* præprimis & *Chryſoſtomi* in eum encomiis, titulis item atqve epithetis variis, qvibus ἀντονομαστικῶς & κατ' ἐξοχὴν θεόλογος paſſim audit, apud veteres Scriptores Eccleſiaſticos, [qvorum loca colle-

cta

(169) *Chryſoſtom.* Homil. 16, *in Gen. p.* 156. (170) *in præfat. Moral c.* 4. (171) Vid. *B. Kromayeri Theolog. Aphoriſt.* L. *I. Aphoriſ.* (172) V. Qvenſtedt. *Exercit. Theol* 19. de *V. & N. T. §.* 1. *Obſervat.* 8. *&c.* (173) V. Doctiſſ. *Frid. Spanhemii* Diſſert. *Hiſtorico-Theolog. de Apoſtolatu & Apoſtolis.*

cta exhibent *Dorſcheus* (174) *Danhawerus* (175) *L. Coqvéus* (176) &c.] θεολογικώτατος (177) υἱὸς βροντῆς, βροντόφωνος & βροντόπαις, ἀρχηγὸς θεολογίας, φίλος ἐπιστήθιος, φιλαλήθης, &c. qvemadmodum ipſi S.S. (178) βοανεργὲς (179) *per propriam ſui grandiloqventiam*, exponente *Epiphanio* (180) cluet, collectis atq; expoſitis à *Cl. D. Heinſio* (181) & *Dorſcheo*, (182) ſatis diſpalleſcit. Hinc enim ex miranda viſione Cherubicarum imaginum, aqvilinam ad D. *Johannem* Evangeliſtam accommodavit priſca pietas, & ſpecioſum *Aqvilæ Symbolum* ei vulgò [licet aliæ fuerint aliorum circa illas Evangeliſtarum imagines emblematicas ſententiæ, & *Irenæo* (183) *Theophylacto* (184) aliisq; apud *Cl. Svicerum* (185) & *Jac. Thomaſium* (186) mutatô ordine,

 Mar-

(174) *Not. 46. ad relat. Anonymi de S. Marci corpore.* (175) *Chriſteid. Act. I. Th. I. p.* 107. (176) *Obſervat. ad Lib.* 10. *Auguſt. de Civ. D.* c. 29. p. 500. conf. *J. H Meliſſandri Joh. Theologus ad B. M. Lutherum applicat. ſect. 4. memb.* 1. & *Jo. Georg. Neumanni Orat. de Joh. Evangel. Lit. C ſeqv.* An vero ſibimet ipſi id nominis in Apocalypſeos ἐπιγραφῇ impoſuerit, an verò ſeculo demum III innotuerit? qvod multis noſtratiú; *C. Schlettero Protheor. Theol. Sect.* 1. *cap.* 1. *p.* 3. viſum, nunc non vacat diſceptare. Vid. *H. Kromayeri, J. A. Lucii & Joh. Marckii proleg. comment. in Apocal.* &c. (177) *Theophylacto.* (178) *Marc. III.* 17. (179) de cujus vocis ſenſu vid. eruditè diſſentem *Dorſcheum* *Diſſert. ad* 1 *Joh. V.* 8. §. 1. (180) *hareſ.* 73. (181) *Ariſtarch. S. c.* 14. & alibi paſſim. (182) *Diſſert. cit.* §. 3. ſeqv. conf. *Danhaw l. c.* (183) *L. III. adv. hæreſ. c.* 11. (184) *præfat. in Marc.* (185) in *Theſaur. Patr. Eccleſ. T.* 1. *in Voc.* Εὐαγγελιστὴς n. 2. c. (186) cum in *diſſertat. de inſignibus qvatuor Evangeliſtarum*, tum in *programm.* de *qvat. animal. Ezech* qvod in *Diſſertat.* ejus nuper à Filio editis num. 38. p. 423. ſ. legitur. conf. *Voſſ. noct. Amſtelod. l* 3. *P. Leſcaloperius in hum. Theol. ſ. in Cicer. de nat. Deorum l.* 2.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

Marco Aqvilam & *Johanni Leonem* placuerit aſſignare] appinxit; *Qvòd nempe ceu ſpiritualis aqvila & altivolum volatile omnem theoriam ultra omnia qvæ ſunt, & qvæ non ſunt, citivolis intimæ Theologiæ pennis clariſſimæ ſupernæq; contemplationis obtutibus ſupervolitarit, & Deificatus intrarit in Deum ſe Deificantem*, uti loqvi amat *Origenes*: [187] *Divinitatis* eapropter *intimus & ſine pari contemplator, ac* [*ut ſic dixeris*] *à ſecretis*, nuncupatus, ap. *Rhodiginum*[188]. *Dionyſius* certè *Alexandrinus*, *Criticus Sacer accuratiſſimus* [189], *ſummam ei elegantiam, tum in verbis, tum in argumentationibus, & in tota orationis compoſitione tribuit*, *Euſebio* [190] teſte, *Dominumq́; ait duo ipſi conceſſiſſe, ſcientiam ſimul ac eloqventiam*; Cujus admiratione ducti non pauci, in puritate & elegantia orationis ac in ſtudiis literarum initiò inſtitutum eum autumarunt, nonnulli verò etiam cum *D. Chytræo* [191] Jairi Archiſynagogi Diſcipulum fuiſſe conjectarunt. Arabes autem *Evangelii conſummatorem* non omnino male *Johannem* appellitare ſoliti; qvòd *cæterorum* ſc. *Evangeliſtarum defectus ſuppleverit*, juxta *Euſebium* [192] iſtisqve ſuis ad Evangelicam hiſtoriam *Paralipomenis* [193] Evangelii ſummam & ſcopum unicum primarium Chriſtum, [194] adverſus ſui ævi χριστομάχους invictè aſſeruerit. [195]

(187) *Homil. 2. in diverſ.* (188) *Ant. Lect. l. 7. c. 24.* (189) Dorſcheo *l. cit.* (190) *H. E. l. 7. c. 20.* (191) *Comment. in Joh. p. 8.* (192) l. prox. cit. (193) qvæ vocat *Neumannus* l. c. (194) Vid. omnino *Qvenſtedt. Exercitat. Theolog.* 20. *de Præcipuo S. Scripturæ Scopo Chriſto*: unde & *Johannes*, qvod eleganter obſervat ſummus Theologus, *Gerhardus Exegeſ. L. 1. c. 4. §. 53. initium ſcriptionis ſuæ fecit à Chriſto, Joh. 1. v. 1. ac terminat ſuam ſcriptionem in Chriſto, Apoc. 22.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

[195] Qvæ omnia ipſius elogia paucis complexus B. *Dorſcheus*: [196] Johannem *fuiſſe*, ait, *caſtitate virginem, ſenili autoritate Patriarcham, eminentia Apoſtolum, vigilantia Epiſcopum, virtute Hierarcham, ſapientia Doctorem, obſervatione Evangeliſtam, prædictione Prophetam, conſtantia Martyrem, & ſic omnibus fere ornamentis Eccleſiæ Chriſtianæ conſpicuum*, cœterisq; Collegis ſuis tantum non omnibus, non modò vivendi ſpatio & aqvilinâ ſenectute (197) ſed & meritorum qvòqve in Eccleſiam gravitate ſuperiorem.

¶ XIII.

Jam vero D. PAULUS Ἀπόστολος καὶ Διδάσκαλος τῶν ἐθνῶν ſolertiſſimus, ut oriundus erat è celebri Tarſenſium civitate, loco nobili & celebri qvondam urbe, totiusq; Ciliciæ metropoli, inclyto literarum omnium & ſtudiorum emporio, qvippe eruditiſſimis hominibus liberaliſſimisq; ſtudiis ita affluente, ut ipſas *Athenas* [variis licet Gymnaſiis, Lycéis, Academiis, Stois &c. inſtructiſſimas [198]] *Alexandri-*

(195) *Cerinthum* nempe & *Ebionem*, qvod ex antiqvis Scriptoribus Eccleſiaſt. demonſtrant, *Joh. de la Haye* in *apparatu Evangel.* p. 133 *ſeqv. Mich. Siricius de Ebionitis p.9. Matth. Ebio Ebionism. c. 3. §. 21. ſ. Th. Ittigius de Hæreſiarchis ævi Apoſtol. cap. 5. §. 2.* (196) *Diſſertat. cit. §.* 5. p. 4. (197) Qvippe qvem poſtremum omnium Apoſtolorum obiiſſe veteres paſſim tradunt: licet nonnulli e. g. *Ambroſius, Hippolytus, Beda, Gregorius Trapezuntius*, eosqve ſecuta magna è Schola Papæa nugatorum turba, apud *Kippingium p.* 30. *Auct. ad H. E. Pappi*, prorſus immortalem finxerint: Vid. *Balleſter onomat.* S. p. 539. ſ. (198) Vid. *Meurſii Reſp. Attic.* J. P. *Pfeifferi Antiqvit. Græc. L. 2. cap. 66.* & pec. *Lerſe de Scholis Athenienſium diſſert.*

driam [celeberrimum itidem artium & ſcientiarum bonarum domicilium, varioq; elegantioris Philoſophiæ cultu illuſtre [199]] *& ſi qvis alius nominari poteſt locus ubi Scholæ Philoſophorum & diſceptationes rerum habentur, ſtudio Philoſophiæ, & diſciplinarum qvas encyclicas dicunt*, longè *ſuperarit*, uti *Autor* eſt *Strabo* [200]; & *Hieroſolymæ* famigeratiſſima utiqve qvondam urbe, totoq; orbe, [qvem purioris fidei, famæq; ſimul ſuæ radiis longè lateqve illuſtrabat, demonſtrante *Dorſcheo* [201]] decantatiſſima, adeoq; non *unius terræ ſanctæ, ſed multorum populorum & gentium capite*, [oſtendente *Villalpando* [202]] eruditionis certè & doctrinæ omnis elegantioris, in illuſtri qvæ tunc florebat, Academia, variisq; ipſius, Collegiis [203] anti-

(199) Vid. J. *Middendorp. de Academ. L.* 2. *p.* 263. *H. Conringii Differt.* 1. *de Antiqvit. Academ.* Joh. *Rolott* de *Profeſſ. Academ.* lect. 3. *R.* Benj. *Tudelenſis in Itinerar.* noſterqve *Ampliſſ.* Joan. *Bircherodius in Arcto Alexandria* §. 21. ſeqv. (200) *Geograph. lib.* 14. conf. J. *Middendorp. de Academ.* l. c. p. 246. (201) *Theolog. Zachar.* P. 1. c. 4. §. 34. ſeqv. ubi & *qvomodo Hieroſolyma fuerit in medio terræ habitabilis, ut undiqve innoteſcere potuerit?* eruditè, ut ſolet omnia, diſqvirit. (202) in *Apparatu urbis* P. 1. l. 2. c. 22. p. (203) Collegiis amplius qvadringentis [480] qvanqvam alibi trecentas nonaginta ſaltem Academias, totidem Synagogis, &c. reſpondentes, numerent Rabbini, inſtructam fuiſſe ante urbis excidium, non ſine ſtupore legentium, paſſim ex Gemara referunt eruditi (Vid. *Alting. hiſt. Academ. Hebr. p.* 40., J. Heldt *de Scholis Ebræorum p.* 8. *Scultetus Exercit. Evang. l.* 2. *c.* 11. qvi addit, mirum id non eſſe cum etiamnum, *Theſſalonicæ, ſub Turcarum imperio, Judæorum Synagogas* 80 *numerari* legamus; *Seldenus prol. ad lib. de Succeſſ. in bon. defunct.*) *earumqve numerum comprehendi dictione* מלאתי Eſa. I. 21. unde 481. V. *Qviſtorp. annot. Bibl. ad Act.* 6. 9.

tiqvitus traditæ[204] officina & promptuario; ἀνατεθραμμένος παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιὴλ (205) [At qvanti Viri! qvem νομοδιδάσκαλον τίμιον παντὶ λαῷ Sp. S. (206) ראש ישיבה ונשא *caput Academiæ & Principem* vocat *R. Abr. Ben Dijor* apud *Jac. Altingium* (207) *cujus acta fuerint recepta in omni terra Iſraëlis & neq; impediiſſe vel Regem vel qvenqvam in mundo*] adeoq; non Sacrarum modò Scripturarum conſultiſſimus, ſed in *ſecularibus qvoqve literis ſatis eruditus* (208) in antiqvitatibus præprimis ſacris juxta ac profanis variarum gentium verſatiſſimus; Deinceps verò etiam in Academia cœleſti informatus, *atqve hinc* τῷ ἀῤῥήτων ἀκροατῆς *Iſidoro* (209) ſalutari meritus] Ita *mirum non eſt* [docente *Celeber. Dn. D. Wandalino* (210)] *qvòd hic Apoſtolus, præter illam ſpecialem Spir. S. & immediatam inſpirationem, qvâ cum ipſo reliqvi Scriptores S. extra lapſus & erroris periculum poſiti fuere, propriam qvandam habuerit & habitualem in dicendo ſcribendoqve eloqventiam, & tot è Philoſophia Gentili petita acumina.* Meruit utiqve jam olim, tanqvam ſummus diſputandi artifex, τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν καὶ ἐπιστομίζειν δυνατὸς, diſſertiſſimus item & μεγαλοφωνότατος Orator, *Nicetæ* (211) θεοῤῥήτωρ, *Chryſoſtomo* (212) Ῥήτωρ πνευματικὸς, *Euſebio* (213) πάντων

ἐν

(204) Vid. Heldt l. c. & *Braunii Orat. de ſapientia vet. Ebræorum* &c. (205) Act. XXII. 3. (206) Act. V. 34. (204) *Schil. l. IV. c. 25. p. 317.* conf. *Danhaweri Gamaliel Ebræo-Teuto* p. 4. An Chriſtianam v. etiam fidem demum ſuſceperit? qvod prolixè aſſerit *Baronius* ad An. 34. 280. breviter autem negat *doctiſſ. Pearſon Lect. 3. in Acta* p. 48. hic non eſt diſceptandi locus. (208) *Cawe Hiſt. liter. p. 5.* (209) *Lib. 1. Epiſt.* 306. (210) *Diatrib. de ſenſu Vaticin. Patriarch. Gen.* 49. 10. 154. (211) *in Andio.* (212) *hom. 79. T. 6.* (213) *Lib. 3. c. 24.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

ἐν παρασκευῇ λόγων δυνατώτατος, νοήμασι τε ἱκανώτατος, *Theodoreto* (214) *vere* πάνσοφος, *P. Cunæo* (215) *eruditiſſimus Apoſtolorum*, ſalutari : Namqve & ſingulæ ipſius *Epiſtolæ*, (qvas ipſi etiam Pſeudapoſtoli βαρείας καὶ ἰσχυρὰς prædicarunt, teſte *Auguſtino* (216) *ob eximiam* nempe *eruditionem & doctrinam qvam redolent, qvandam præ ſe ferentes gravitatem, & maxime efficaces ad percellendos hominum animos*) entheam ubivis facundiam ſpirant, verè ſeraphicam, non turgidis qvidem ac bullatis verborum cothurnis, aut inani græcularum periodorum apparatu luxuriante, qvi Aſiaticæ ὑπεροχῇ aut πειθολογίας Græcanicæ, affectationi reſpondeat, ſubnixam, ſed nec ſua tamen ſtyli ac dictionis elegantia (qvam fruſtra in eo deſideravit, & neſcio qvibus *Cilicismis* fœdatam credidit, paulò rigidior ſermonis Paulini Cenſor, *D. Hieronymus* (217) ſed evolutam illis atqve liberatam oſtendit doctiſſ. *Stolbergius* (218) deſtitutam, nec ſuis ſchematum ac troporum rhetoricorum deliciis [qvicqvid videatur *Pererio* (219)] carentem. *Lyſtrenſibus* certè admiranda & divina ſummi Oratoris facundia, ſplendidum & magnificum *Mercurii* titulum [qvô inſigniorem alium vix habebat ſuperſtitio pagana] extorſiſſe legitur (220). Et *Feſtus* ipſe δεινότητα ipſius ſummamq; in dicendo gravitatem [cujus vim & ipſe ſenſerat, & rotundâ confeſſione agnoverat Rex Agrippa (221)] vehementer admiratus, dum majeſtatem ejus ac divinitatem venerari

&

(214) *Epiſt.* 146. (215) *de Rep. Hebr. L.* 3. *c. ult. p. ult.* (216) *Lib.* 4. *de doctr. Chriſt. c.* 7. (217) *Tom.* 3. *Epiſt.* 151. *ad Algaſ. qv.* 10. *in Epheſ. III. in Galat. III. & alibi.* (218) in eruditiſſ. *Exercit. de Cilicismis Pauli.* p. 92. ſeqv. (219) *Diſput.* 2. *in Epiſtol. ad Roman.* (220) Act. XIV. 11. (221) Act. XXVI. 28.

& aſſeqvi, vel, per nativam τȣ̃ ψυχικȣ̃ ἀνθρώπȣ ἀδυναμίαν, (222) non poteſt, vel præ ſolemni infidelium σκληροκαρδίᾳ, (per qvam χριςὸν ἐςαυρωμένον, τοῖς ἐχθροῖς τȣ̃ ςαυρȣ̃ τȣ̃ χριςȣ̃, (223) Ἰȣδαιόις μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησι δὲ μωρίαν, Apoſtolô eodem vate ſimul & teſte (224) fuiſſe conſtat,) forte non vult; atqvi, vim illius tamen, qvam non ferebat, utcunq; declinaturus, inſaniam maleſanus interpretatur (225): Μαίνῃ, inqviens, Παῦλε, τὰ πολλά σε γράμματα ἐις μανίαν περιτρέπει, luculentum *Polymathiæ Paulinæ* teſtimonium, vel invitus atq; ἀυτοκατάκριτος perhibet, gravius utiq; reſponſum meritus, qvàm qvô modeſtiſſimus Apologeta ineptam cenſuram excepit: Οὐ μαίνομαι, regerens, κράτιςε Φῆςε, ἀλλ᾽ ἀληθείας καὶ σωφροσύνης ῥήματα ἀποφθέγγομαι

¶. XIV.

Adeo nimirum ὁ μέγας τῆς οἰκȣμένης Διδάσκαλος, τῶν Αποςόλων μείζων (226) ὁ θεόπνευςος καὶ θεοδίδακτος ΠΑΥΛΟΣ, ὁ ἐν τῷ βάθει τȣ̃ πλȣ́τȣ τῆς σοφίας, καὶ τῆς γνώσεως τȣ̃ Θεȣ̃ τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια τῶν θείων μυςηρίων διερευνώμενος, (227) ut ȣ̓δὲν ὑςέρησε τῶν ὑπὲρ λίαν Αποςόλων (228) (*nihilo inferior fuit Apoſtolis illis, qvi admodum excellunt*, interprete *Beza*, ad verbum *iis, qvi ſupra qvàm valde ſunt Apoſtoli*, annotante *Tremellio*) ita vario chariſmatum, *Polymathiæ* inprimis habitualis, & omnigenæ eruditionis, divinæ humanæq; apparatu, cœteris omnibus ſuperior. Fuerit ſanè Pe-

 trus

(222) 1. *Cor. II.* 14. (223) *Philip III.* 18. (224) 1. *Cor. I.* 23. *conf. Kortholtii ad h. l. Exercitat. hiſtor.* cap. I. & II. & *de calumniis Pagan. in Vet. Chriſt.* cap. IV. *de ſtaurolatria p.* 31. *ſ. G. Cawe primitiv. Chriſt. L.* I. *c.* 5. *p.m.* 127. *ſ.* (225) *Act. XXVI.* 24. (226) *Chryſoſtom.* Homil. *XXXIII. Tom. V.* (227) *Theodoreto de perf. Chriſt. forma p.* 283. (228) 2. *Cor. XII. v.* 11. *conf. C. XI.* 5.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

trus Ἔξαρχος, ἀρχηγὸς, κορυφαῖος, κορυφαιότατος, προστάτης, πρωτοστάτης, προήγορος, κεφαλὴ, στόμα, ἀπαρχὴ, προκριθεὶς πάντων μαθητῶν (& qvæ ejus ſunt plura apud veteres elogia) *Non eſt*, tamen ideo *Paulus*, (monente *Odilone Abbate Cluniac.* (229)) *inferior Petro, cum primo qvippe facile conferendus, nulli ſecundus*, ſed (qvod bene veterum non nemo, ſive is *Euſebius Gallicanus* fuerit, ſive *Eucherius Lugdun:* (230)) *æqvalis per omnia virtutibus Petri; nam etſi ille primus, iſte præcipuus*, nec minora *Pauli* elogia, apud antiqvos ubiq; exſtant, iis etiam facili negotio addenda, qvæ non parcâ manu dudum collegerunt *M. Antonius de Dominis* (231) (*vir antiqvitatis Eccleſiaſticæ peritiſſimus, ingeniô judicioq; maximus* judicio *Calixti* (232)) *Svicerus* (233) aliiq;. Habuerit ſane ſuas nonnullas D. Petrus prærogativas, a *Bellarmino* (234) licet, *Baronio* (235) *Caſalio* (236) *Panv. Onuphrio*, *Antonio Diana, Joh. Petro de Camo, Chriſtiano Lupo, Petro Harberto, H. Valeſio* (237) *Petro de Marca* (238) noviſſi-

(229) *Sermon. XI. in vigil. App. Petri & Pauli Tom. X. Biblioth. PP. p.* 612. (230) *Homil. in natal. App. Petr. & Paul.* qvæ ſub *Euſebii nomine Tom. V.* Biblioth. PP. p 575. ſ. legitur ſub *Eucherii autem* a Cl. *Caſaubono Exercit. XVI. Anti Baron.* p. 659. citatur; deqvo ſententias variorum varias collegit *Edm. Albertinus de Euchar. lib. II. p.* 877. (231) *de Rep. Eccl. Lib.* I. *c.* 11. §. 24. *ſeq p.* 84. *ſ.* (232) *Apparat. Theol. p.* 195. (233) *Theſaur. PP. Eccleſ. Tom. II. p.* 651. (234) *lib.* I. *de Pont. R. a cap.* 17. *ad* 25 *incluſive* Tom. I. op. p. 573. ſ. 28. Petri prærogativas, plerasq; (judice ipſo *Du Pin l. c.*) *gratis confictas, & qvarum levitatem unus qvisq; poſſit, vel leviter eas percurrendo ſtatim perſpicere.* fuſè exaggerante (235) *ad An XXXIV. n.* 207. (236) *de Ritib. vet. Chriſtian. c.* 77 *&.* 78. p. 414. ſ. (237) integris ſinguli de *Primatu Petri* voluminibus. (238) de eodem in *Opuſculis a Baluzio* editis, num. III.

viſſime *L. Ell. Du Pin* (239) aliisq; vel *Totatus Hildebrandini* (240) vel primatus Papæi, magis qvàm Petrini Atlantibus, & multiplicatas nimium & exaggeratas, & (notante *Caſaubono* (241)), *ceu totidem ſcalas, ad invadendam orbis terrarum* δεσποτικὴν *Monarchiam comparatas*, ſed a *M. Antonio de Dominis* (242) *Caſaubono* (243) *Chamiero* (244) *Danhawero* (245) *Vedelio* (246) *Seb. Schmidio* (247) *A. Reiſero* (248) *Crocio* (249) *Dav. Chriſtiani* (250) & reſtringendas non parum, & *variis Pauli prærogativis*, pluribus certè atq; illuſtrioribus (qvarum nonnullas, octo omnino, ipſe *Cornelius a Lapide* (251) ſatis prolixè diduxit) facile compenſandas. Et fallor certè, aut accuratior earum omnium conſideratio, non Anton. Arnaldum duntaxat, & ſeqvaces, ut integris pri-

 dem

(239) de *Antiqv. Eccleſ. diſciplina diſſert. IV. p.* 311. (240) de qvo pec. *diſſert. Cl. Reckenberg.* (241) *Exercit. Anti-Bar. p.* 259. (242) de *Rep. Eccleſ. lib. I c.* 5. 9. 10 *&* 11. prolixè. (243) *Exercit. XIII. n. 32. p. 260. ſ, & Exercit. XVI. n. 145. p.* 658. ſ. & alibi. (244) *Panſtrat. Cathol. Tom. II. Lib.* 11. *c. 14. ſeqq. p. 417 ſ.* (245) *Hodomor. Pap. P. I. Phantaſm* II. *p.* 573 *ſ.* (246) *de cathedra* Petri *& gemino ejus Epiſcopatu.* (247) *in Petro non Papa.* (248) *in Joh Launojo verit. Confeſſore,* ſtatim ab initio fuſè. (248) *in Anti-Becano p* 502. *ſ.* (250) pec. *de primatu Petri diſſertat.* p. 22. ſeq. (251) *Præm. comment. in epiſt. Pauli:* ſunt a *prærogativæ Pauli* (α) *natura & indoles præclara.* (β) *mira vocatio & gratia* (γ) *Rara ſapientia* (δ) *Heroicæ virtutes* (ε) *Efficacia & fructus in evangelizando.* (ζ) *Martyrium* (η) *miracula* (ϑ) *fama & gloria*; qvas totidem capitibus perſequitur.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

demſcriptionibus (252) *Paulum Petro*, etiam in (eo qvod fingunt curiæ Romanæ Proceres) Eccleſiæ regimine æqvalem, conſtipatis Paparum, Conciliorum, & Patrum cum Græcorum, tum Latinorum teſtimoni is operoſè aſſertum irent, fruſtra licet ringente, bullasq; & anathemata vibrante Archiflamine Latino Innocentio X (253) & multâ vi contra nitentibus plurimis Væjovis Tarpeji Satellitibus, *Iſ. Harberto* (254) *Petro de S. Joſeph.* (255) *Erh. Billio* (256) *Roder. ab Arriaga* (257), aliis; ſed & ipſos olim Pontifices antiqviores, permovit, ut in ſuis diplomatum (qvæ vocant) Apoſtolicorum ſigillis, dextram Paulo, ſiniſtram Petro aſſignarent, qvascunq; demum ſitus iſtius rationes, vario ſed & plerumq; vano conatu comminiſcantur poſt *Petrum de honeſtis Damiani* (258) *Thomas Aqvinas* (259) *Bellarminus* (260) *Caſſaneus* (261) *Antonius Nebriſſenſis* (262) *Caſalius* (263) & noviſſimè *Cl. Antonius Pagi* (264)

(252) Vid: duo *Arnaldi libri: ſc: de l' authorité de S. Pierre & S. Paul. reſide dans le Pape &c. & la Grandieur l' Egliſe Rom. eſtablie ſur le authorité de S. Pierre & de S. Paul.* (253) Qvi oblatum ſibi librum *Arnaldi* nauſeabundus abjeciſſe fertur, cum dicto: Io *non ſo Theologo, ego non ſum Theologus.* Vid. *I. A. Oſiandri Typus Arnaldiſmi*, etqvi ex eo totam verbotim hauſit Arnaldiſmi notitiam *Sagittarii introduct. in hiſt. Eccleſiaſt. c.* 33 *ſect.* 13. *p.* 875. *ſ.* (254) *de cathedra ſeu primatu ſ. Petri ſingulari* (255) *In: Advocat de S. Pierre & de authorité de S. Pierre & S. Paul.* (256) in *Diſcurſu de Petri & Pauli authoritate.* (257) libro de eodem contra Arn. argum. &c. (258) de *Picturis Principum Apoſtolorum.* (259) *Lect.* 1. *in Gal.* (260) *lib. I. de Pont. R. c.* 27. (261) in *Catalogo gloriæ mundi.* (262) *Annot. ad* 50. *loc. ſcript.* (263) *loc. proximè cit. p.* 21.

(264), nunqvam certè effecturi, ut fidem adhibeamus vel *Caſſaneo*, aſſeveranti, *Petrum in ſiniſtra collocari, qvia pars læva, ſeu ſiniſtra pro digniori in divinis ſeu ſacris apud antiqvos eſt habita &c.* vel *Bellarmino* imperitiæ Pictorum id adſcribenti, vel *Pagio*, ſuperiorem Petro locum, ex eodem fundamento vindicanti; facilius qvippe credituri *Caſalio*, *dum Paulus Petro præponitur, ſignificari poſſe*, dicenti, *hos Apoſtolos eſſe æqvales meritis*, non abnuente ipſo etiam *Bellarmino*. Ac proinde, licet (qvod opportunè monet *Leo Magnus Papa* (265), *ille Eccleſiaſticæ dictionis Tullius, S. Theologiæ Homerus, rationum fidei Ariſtoteles, auctoritatis Apoſtolicæ Petrus, & in Chriſtiano pulpito Paulus*, elogio Joh. *Tritthemii* (266)) *de eorum* (Petri & Pauli) *meritis atq; virtutibus, qvæ omnem loqvendi ſuperant facultatem, nihil diverſum, nihil debeamus ſentire diſcretum, qvia illos & electio pares, & labor ſimiles, & finis fecit æqvales*, adeoq; (qvod ſuggerit *Maximus* (267)) *cum illi emineant inter univerſos Apoſtolos & peculiari qvadam prærogativâ præcellant, inter ipſos qvis cui præponatur, incertum ſit*, fatente ipſo viciſſim *Bellarmino* (268): At poſtqvam tamen, *inæqvalitas aliqva inter Apoſtolos & majoritas qvodammodo ac minoritas interdum obſervata* antiqvitùs *reperitur* (dicente *Antonio de Dominis* (269)) non

pauca

(264) *Critic. ad Ann. Baron. An.* 49. *n.* 3. *p.* 42. cujus ſententiam ex ſolo lemmate marginali: *In bullis plumbeis Petrus nobiliorem locum* obtinet, judicaveris. (265) *Sermon.* I. *in nat. App. Petri & Pauli cap.* 7. *Biblioth. P P. Tom. V. P.* 2. p. 857. (266) *de Scriptorib. Eccleſiaſt. in Leone* (267) *Homil.* 5. *in nat. Petri & Pauli Tom. V. Biblioth P P. p.* 32. qvæ XXVII. eſt inter *Auguſtini de Sanctis*, & LXVI. *inter Ambroſianas.* (268) *l. c.* (269) *l. c. p.* 22.

pauca omnino in illud σκεῦος ἐκλογῆς, liberaliori qvàm alios, menſurâ effuſa venerari licebit, qvæq; præeunte venerabili Patrum choro, certa Pauli πρωτεῖα non ineptè dixeris. Non libet, ſed nec, per inſtituti rationem, licet, in prolixam eorum omnium deductionem abire, ex univerſis Annalibus Paulinis opero ſe petendam. De ſtupenda ipſius *converſione & vocatione* nihil jam dicamus, utut myſteriis & miraculis pene innumeris ſtipata, (qvippe per qvam ſolus magnâ pompâ lumine cœlitus fulgente, a ſupremo Academiæ cœleſtis Rectore, eodemq; Brabeuta & Agonotheta cœleſti, auguſto Gentium Doctoris titulo ornatus, & amplisſimo officio ſolenniter inauguratus legitur) qvæ mirantur &, qvantum mortalibus datum, ſanctè rimantur *Chryſoſtomus* (270) *Auguſtinus* (271) *Fulgentius* (272) *Bernhardus*(272) *Petrus Bleſienſis* (273) *G. Lætus* (274) *Nic. Oranus* (275) *Seb. Starch* (276) *Melck. Steinbruck* (277) *F. Spanhemius* (278) S. *Basnagius* (279) & alii plures. Nihil de admirando ejus *in tertium cælum raptu*, qvo ſolus, tanqvam *magnus aulæ cæleſtis Secretarius* (280), ἐντὸς τῶν οὐρανίων ἀδύτων γενόμενος, ἐν τῷ παραδείσῳ μυηθεὶς τὰ ἀπόῤῥητα (281) *cæleſtia ſecretò cognovit, ut Eccleſiarum futurus Doctor, inter Angelos diſceret, qvod inter homines prædicaret, & qvi de cæleſtibus in Apo-*

ſtolatum

(270) Homil. in illud: ὁ Σαῦλος ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς &c. Tom. V. op. & *in Act.* 9. (271) *ſermon.* 14. *de ſanctis.* (272) *ſermon. de S. Stephano & converſ. Pauli p.* 125. ſ. *edit. Pariſ.* (272) *ſermon. de converſ. Paul.* (273) *Tract. de converſ. Pauli Tom. XII. Biblioth.* PP. *P.* 2. p. 916. ſ. (274) *comment. in hiſtor. converſ. Paul.* (275) *in Benjamine Evangel. ſ. de converſ. Pauli.* (276) *in enarrat converſ. Paul.* (277) *in Paulo converſo.* (278) *in diſſertat. de æra converſ. Paul. in qvatern.* (279) *Exerc. Anti-*Baron. *II. ad Ann. XXXVI. n.* 1. *p.* 150 *ſ.* (280) *Balduin præfat. comment. in epiſt ad Gal.* (281) *Greg. Nyſſen. Or.* 11. *cont Eunom. Tom. II. p.* 478.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

ſtolatum vocatus eſt, apoſtolatus ejus conſecraretur in cœlo dicente *Maximo* (282) de cujus arcanis èo minus nos eſſe decet curioſè ſollicitos, qvò parcius ipſe ȣ̓ρανοπολίτης & ἐκςατικὸς ea attigit, religioſo ſilentio velanda, potius qvàm ventilanda, memores ſalicet ἄῤῥητα ῥήματα eſſe, ἃ ȣ̓κ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι (283) memores maleſanam veterum curioſitatem à ſanioribus qvibusvis meritò exploſam apud *Danhawerum* (284) & exſibilata veterum Hæreticorum & Cajanitarum & Gnoſticorum aliorumq; male credulorum deiis commenta, qvibus, ἀναβατικὸν, *Arcana* item & *Apocalypſis Pauli* (licet idem cum *Arcanis ſ. Apocalypſi* P*auli* ἀναβατικὸν judicet cum *Sixto Senenſi*, *Du* Pin (285)) apud *Sozomenum*, *Nicephorum*, *Theophylactum*, *Auguſtinum*, *Epihanium*, a Monachis *o*lim magni æſtimata, & a Cophtis hodiedum jactata, & neſcio qvæ ὁράσεις τȣ̃ ἁγίȣ παύλȣ circumferebantur, de qvibus neceſſum non eſt cum *Marco Patriarcha Alexandrino* diu qværas: Ἐι ὀφείλομεν ἀναγινώσκεν ἀυτὰ; qvando ſuam illa abſurditatem vel prima fronte prodant, & certiora interim ſufficiant, modeſtius evoluta a *Car. Bovillo*, *Heerwarto*, *Kirckmayero*, *Oleario* (286) aliis. Nihil de Chariſmatibus ſeu donis Pauli miraculoſis variis, utpote Prophetiæ, diſcretionis, lingvarum, interpretationis, ſanationis, ἀναισθησίας & tolerantiæ cruciatuum, expulſionis Dæmonum, & id genus aliis, qvorum omnium copiâ, exercitio & gloriâ, qvantum inter cœteros Apoſtolos emineat, ex hiſtoriæ Apoſtolicæ luce, *Centuriis item Magdeburg.* (287) *Gv. Cawe*, (288)

(282) *Homil I in natal, Petr. & Paul. l. c.* (283) 2. Cor. XII. 2. 4. (284) in *Proœm. diſſert. de ſignac. elect.* (285) Biblioth. *Ecclesiaſtic. Auct. Tom I. p. 7.* (286) peculiar. de raptu Pauli libris & diſſertationibus. (287) *Centur. I. lib. II. c. 10. col. 454 ſ.*

(288) (conf. *Tob. Pfannerus* (289)) clarius conſtare reor, qvàm ut rudiori penicillo delineari hic vel poſſit vel debeat. Nihil de illuſtrioribus *virtutum Paulinarum* luminibus, induſtria & diligentia admirabili, conſtantia & fide inſuperabili, charitate incomparabili, zelo cumprimis cœleſti Theologico, in memorabili *increpatione Petri* (290) (non ſimulata ea, aut diſpenſatoria, qvod *Origeni*, *Chryſoſtomo*, *Theophylacto*, *Hieronymo* aliisq; viſum, ſed ſeria & vera, qvod contra *Hieronymum* invictè evincit *Auguſtinus* (291) nec *nudè correctivâ aut caritativa*, *ſed antiſtatica* (292) ſalvâ tamen utriusq; θεοπνευςίᾳ & in docendo infallibilitate, qvam hoc facto arietaſſe *Porphyrium* ex *Hieronymo* (293) diſcimus, & a nupero Critico indidem impetitam vindicat *Witſius* (294)) qvarum catalogum ſatis numeroſum, cum elogiis petere licebit ex *Centuri. at. Magdeburg.* (295) *G. Caweo* (296) *Dausqvejo* (297) *Cornelio a Lapide* (298) aliisq; jam mox memorandis. Nihil deniq; de laboribus, certaminibus & peregrinationibus Pauli fere innumeris, qvorum numero pariter ac gloria adeo ſuperior Collegis ſuis omnibus diligentiſſimus Apoſtolus fuit, ut gloriari ex vero potuerit (299) περιςσότερον αὐτῶν (Αποςόλων) πάντων ἐκοπίασα; qvorum ſeriem hiſtoricam, poſt veteres Euthalium (300) Sophronium (301)

(288) *Introduction. in Antiqvit. Apoſtol.* §. *X. ſeqv.* (289) *diatrib. de chariſmatib. ſeu donis miraculoſis antiqvæ Eccleſ.* (290) *Gal.* II. 11. *ſeqv.* (291) *Epiſt.* VIII. IX. X. XIX. (292) *Danhaw. Hodom. Pap. P.* I. *p* 571 (293) *Proœm. in epiſt* Gal. (294) *Miſcellan. lib.* I. *c.* 22. ¶ 23. *p.* 340 (295) *l. c. col* 463. *ſ.* (296) *In vita Pauli* lect. 8 integra (297) integro *de ſanctitate Pauli commentario.* (298) *in Effigie S.* Pauli, *ſeu idea vitæ Apoſtolicæ, comm. in* Acta *App. præfixa.* (299) 1. Cor. XV. 10. (300) *de vita & peregrinat.* Pauli, *adjecta* Pelargi *comment. in Acta, & ad calcem N. T. Boecleri & Curcellæi.*

(301) *Marſilium Ficinum* (302)&c. deſcribunt *Centur. Magdeburgens.* (303) G. *Lætus* (304) *Lud. Capellus* (305)& ὡς ἐν τύπῳ Doctiſſ. *Pearſon* (306). In hæc & id genus alia, ſexcentis plura, qvæ totidem Apoſtoli noſtri πλεονεκτήματα cum *Chryſoſtomo* (307) haud abſurdè dixeris, orationem diffundere nunc non vacat, recordanti, de *Polymathia* ſaltem *Paulina* diatriben titulo promiſſam, non juſtam de univerſis *Annalibus Paulinis* tractationem; utpote qvam data inſuper operâ & ex inſtituto plurimi pertexendam ſibi ſumpſerunt Biographi & Encomiaſtæ Paulini; poſt entheatum Annalium Apoſtolicorum Auctorem, (308) *Euſebius* (309), *Hieronymus* (310) *Pſeudo-Dorotheus* (311) *Chryſoſtomus* (312) &c, *Centur. Magdeburg.*

 (313)

(301) de *certamin. laborib. & peregrinat. Petri & Pauli*, ſed cujus hodie non niſi fragmentum ſupereſt, qvod *Tom. IV. Biblioth.* PP. p. 970. inſertum, res Paulinas ne attingit qvidem (302) *Sermon, de laboribus Pauli* (303) l. c. col. 454, ſ. (304) in *peregrinat.* Pauli (305) *in Hiſtoria Apoſtolica*, tota tantum non in rebus Paulinis occupata. (306) in *Annalibus* Paulinis, qvi in *operibus* ejus *poſthumis* a p. I. ad 26. leguntur. (307) *Homil. 77. de pœnit. & continentia &c.* (308) qvi integris XX. Capit. a IX. ad finem, Acta Pauli deſcribit. (309) H. E. lib. 3. c. 42. & alibi (310) in *catal Script. Eccleſ.* in *Paulo*. (311) In *ſynopſi de vitis Prophetarum & Apoſtol.* qvæ ſub nomine *Dorothei Tyrii* circumferri ſolita *Tom.* III. *Biblioth.* PP, p. 141. habetur, cujus Autorem, fabulæq; totius ſcenam ex Anonymi cujusdam Græci fragmento (qvod *Hiſtoriæ ſuæ literariæ* p. 82. ſeqv. inſeruit) pandit Doctiſſ. *Cawe*; ſed pluribus oſtenſurum promiſit Cl. *Hody*. (312) *integris ſeptem in laudem* D. Pauli *homiliis*, qvæ *Tom. V. opp. p.* 572. ſeqv. leguntur, qvibus in edit. Baſileenſi latina Tom. III. octava accedit; & in *Saviliana* inſuper *Etonenſi* duplex ejudem *Encomium*. conf. *Theodori Mag. orat. de laud. S.* Paul. *compoſita ex diverſis orat. Chryſoſtom. Tom.* VI. *opp. Chryſ. p.* 967.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

(313) *Dausqvejus*, *Cawe*, *Pearſon* (314) Joach. *Perionius* (315) *Danæus*, *Camerarius*, *Thomas Maſſutius*, *Antonius Godavius*, *Henr. Winandus*, (316) *Serarius* (317) *Andr. Riclicius* (318) *I. Henichius* (319) aliiq; plures (de fabuloſis veterum Hæreticorum commentis, neſcio qvæ *Pauli acta* ψευδωνύμως promittentibus, utpote *Pauli & Theclæ actis* ſeu *periodis*, Lucæ nomine a *qvodam Presbytero*, *Pauli Diſcipulo* apud *Tertullianum* (320) & *Hieronymum* (321) venditatis, *Petri & Pauli actis*, a Manichæis ſuppoſitis, apud *Philaſtrium*, *Apoſtolorum Actis ab Ebionitis factitiis*, apud *Epiphanium* (322) *de Actibus Pauli* apud *Origenem* (323) & *Euſebium* (324) & ſi qvæ ſunt ejus furfuris plura, nihil dicere hic attinet, poſtqvam ea & antiqvitatis univerſæ calculo reprobata, & iis qvibus digna, oblivionis tenebris ſepulta non amplius extare conſtat) ſed ita, ut materiam hiſtoriæ & vitæ Paulinæ uberius deſcribendæ, non tam ex hauſiſſe ac abſtuliſſe penitus, qvam ſuppeditaſſe futuris D. Pauli Panegyriſtis videri poſſint, interq; eos *Cl.* Joh. *Schedio*, cujus de *vita D. Pauli* commentarium integrum, (in tres partes tribuendum, qvarum prima PAULUM JUDÆUM, altera PAULUM APOSTOLUM, tertia PAULUM MARTYREM ſiſtet,)aliqvot ab hinc annis affectum publico promiſerunt *Celeber. Act. Lipſiens. Collectores* (325) locumq; juſtis *CL. W. E. Tentzelii* (326) de defectu *Hiſtoriæ Apoſtolicæ* ſupplendo, qverelis, ne-

(313) l. c. (314) ll. cc. (315) in *vita Pauli* ſubjecta *W. Lazii Abdiæ p.* 161. (316) peculiarib. ſinguli de *vita Pauli* commentar. (317) de *S. Paulo* & *Juda* Prodit. *inter opuſcula Tom. I. p.* 277. *ſ.* (318) in ſuo (qvem vocat) *Paulo.* (319) *Tom. I. Hiſtor. Eccleſ. c.* 3. *p.* 32. *ſ.* (320) *Lib. de Baptiſm. c.* 17. (321) *de Script. Eccleſ. in Luca.* (322) *hæreſ.* 30. *n* 16. *p.* 140. (323) περ. ἀρχ *lib.* 1 *c.* 2. (324) *H. E. lib.* 3. *c.* 3. (325) *Tom. I. Supplement Sect.* 6, *p.* 836. (326) *Colloqv. menſtr. An.* 1693. *p.* 870.

neſcio an votis, reliqviſſe. His autem miſſis omnibus, in viam, & ad *Polymathiam Paulinam* redituro, digreſſionem prolixam nimis, &, qvod abominor, tædioſam, qvam perfunctoria ἐξοχῆς Paulinæ conſideratio nihil minus cogitanti extorſit, obſignaſse licebit, brevi ſeptem *Aurei Doctoris*, in *laudem D.* P*auli homiliarum recenſu ſynoptic*ô; *utpote in qvibus* (verba ſunt *interpretis Aniani* (327)) *B.* P*aulus exprimitur non fucatæ alicujus laudis adumbratus coloribus, ſed inviolabili, virtutum ſuarum veritate formatus, qvem tam integrè ubiq; tam ſolidè, nunc ex magnitudine operum, nunc ex illuminatione dictorum, modò ex diſpenſationum profundo, tum ex tolerantia paſſionum, tum ex claritate ſignorum eximius laudator aſſeruit, ut eum non depinxiſſe ſolùm, verùm qvaſi ad præbendum rurſus perfectionis exemplum reſuſcitaſſe qvodammodo videatur*, P*rimo ſcilicet libello* (ita orationem vocat, & pergit *Anianus*) *B.* P*aulum & omnibus præferendo* S*anctis*, (*Abeli*, *Noæ*, *Abrahæ*, *Iſaaco*, J*oſepho*, J*obo*, *Moſi*, J*oſvæ*, S*amueli*, *Davidi*, *Eliæ*, *&* J*ohanni*) *& Angelis conferendo*, *Secundo ex virtutibus ejus atq; ſententiis bonum aſſerendo naturæ Tertio charitatem ejus pro cunctorum ſalute ferventiſſimam comprobando. Qvarto de vocatione ejus & confirmata ubiq; ab ipſo Evangelii veritate. Qvinto de paſſionibus ejus & diſpenſationum varietatibus diſſerendo. Sexto ſolvendo omnes illas qvæſtiones. qvibus Traducianus innitens B.* P*aulnm vitiorum obfuſcatione commaculat.* S*eptimo ignem zeli ejus in Chriſto & ante honorem*

 qvoq;

(327) qvisqvis ille demum ſit, ſive *DiaconusCiledenſis* qvod *Garrerio diſſert. I. ad Mar. Mercat. cap.* 7. *viſum* ſive alius ſub Athalarico Gothorum Rege vir ſpectabilis, cui verſionem hanc Sigebertus aliiq; tribuunt) in epiſt. ad Evangel. Presbyter. verſioni præmiſſa l. c. p. 571.

qvoq; Apoſtolatus fervorem docendi ſupra cæteros efferendo, ut in eo finiamus, unde panegyrin ſuam auſpicatur χρυσοῤῥήμων χρυσόστομος (328) ἅπαντα τὰ ἐν ἀνθρώποις καλὰ συλλαβοῦσα ἔχη ψυχὴ μία, καὶ πάντα μεθ' ὑπερβολῆς, οὐ μόνον δὲ τὰ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν Ἀγγέλων, cui illud conſonat, qvod alibi (329) habet, πάντας ἀνθρώπους ὑπερηκόντισε τοὺς ἐξ οὗ γεγόνασιν ἄνθρωποι γενομένους Atq; ita deniq; pro excuſando prolixitatis tædio illud ſubjeciſſe Theodori Magiſtri , qvo ſuam *de laudibus Pauli* ***Eclogam*** claudit: οἶδα ὅτι εἰς πολὺ μῆκος τὸν λόγον ἐξέτεινα, ἀλλ' οὐκ οἶδα πῶς ἐμπεσὼν εἰς τὸν πλοῦτον τῶν κατορθωμάτων τοῦ ἁγίου τούτου καθάπερ ὑπὸ ῥύμης ὑδάτων σφοδροτάτης οὕτω τὴν γλῶτταν παρεσύρην *ſcio qvod ſatis multum orationem protraxerim , ſed neſcio qva ratione in rerum a* Paulo *præclarè geſtarum amplitudinem incidens , tanqvam a vehementiſſimo aqvarum impetu lingva abrepta ſit.*

¶. XV.

Ergo vel ſic tandem , ad arcem rei & τέλος Diſſertationis σκοπιμώτατον venturo , in convaſandis illis tralatitiis, aut conglomerandis innumeris veterum de P*olymathia* P*aulina* teſtimoniis ambitioſè prolixo eſſe non licebit, aurem vellicante illo trito: *ubi rerum teſtimonia adſunt , non opus eſt verbis.* Hinc in partes P*ſeudo-Linum* (330) non vocabo : *Innotuiſſe* P*aulum orbi Romano ſignis &* DOCTRINA MULTA , *atq; mirabili ſanctitate; Inſtitutorem Imperatoris* (Senecam innuit) *videntem in eo* DIVINAM SAPIENTIAM *adeo illi amicitia copulatum fuiſſe , ut datis & acceptis epiſtolis ipſius dulcedine & ami-*

(328) *Homil.* I. l. c. p. 572. (329) *homil.* 2. *p.* 580. (330) *in hiſtor. paſſion S.* P*auli Biblioth.* PP. *Tom.* I. *p.* 73. ſed cujus Pſeudo-libros fabulis plurimis refertos tanqvam pſeudepigraphos univerſus dudum ſenatus eruditorum uno calculo damnavit , urgentibus etiam *Bellarmino, Baronio,* P*oſſevino , &c. ut de Riveto , G. Voſſio* (barbari cujusdam Monachi id opus exiſtimante) Du Pin, *Caweo aliisq; nihil dicamus.*

& amicabili colloqvio atq; conſilio frui voluerit; diſputaſſe item *cum Ethnicorum* Philoſophis *& reviciſſe eos, ut plurimi ejus magiſterio manus darent. Nec* Pſeudo-*Dorotheum* (331) allegabo, P*auli epiſtolas* OMNI SAPIENTIA *refertas* commendantem. Sed, cum omnes hic, eruditi digitos habeant æqvales, ex mille teſtibus unum duntaxat item & alterum ſuffecerit audiviſſe, Rotundè & ad rem appoſitè *Chryſoſtomus :* (332) τοσάυτη, inqvit, ἦν ἐν ἀυτῷ γνῶσις ὅση ἐν ȣ̓δενὶ τῶν πώποτε ἀνθρώπων γεγεννημένων. Adeo nempe, dicente *Maximo* (333) *erat* PRÆCIPUUS IN DOCTRINA *Paulus*, ut (qvod mox addit (334) *licet in Petro fides emineat, in Paulo doctrina præcellat*, poſtqvam (335) nempe *huic tanqvam idoneo Doctori* Dominus *Magiſterium eccleſiaſticæ inſtitutionis injunxit, & clavem* a Chriſto *ſcientiæ accepit.* Nec alio nomine magis qvàm hoc, *Apoſtoli* titulo καὶ ἐξοχὴν & ἀντονομαςικῶς apud veteres inſignitum exiſtimavero, de qvo diſertè *Chryſoſtomus* (336) ὅταν Απόςολον ἐίπης, ἐυθέως πάντες ἀυτὸν (Παῦλον) ἐννοȣ̃σιν, ὥσπερ ὅταν βαπτιςὴν, ἐυθέως τὸν Ἰωάννην. Rationem addit *Auguſtinus* (337): *Apoſtolus*, inqviens, *non intelligitur niſi Paulus, qvia pluribus eſt epiſtolis notior & plus omnibus laboravit* ; qvibus conformiter *Bellarminus* (338) *Paulum* ait, *vocari Apoſtolum per antonomaſiam, qvia plura ſcripſit, &* DOCTIOR AC SAPIENTIOR FUIT COETERIS, adeoq; & *Petro*, utpote qvem (obſervantibus inſuper *Magdebur-*

(331) *in Synops. l c.p.* 148. (332) *Homil.* 5. *de laud. Paul. p.* 606. (333) *Homil.* 2. *in nat. Petri & Pauli p.* 33. (334) *id. homil.* 5. *l. c. p.* 34. (336) *homil. LV. in Acta p.* 918. (337) *lib. IV. ad Bonifac. cap.* 3. (338) *de P. R. lib. I. c.* 27.

burgens. (339) *apparet forte in juventute nullas admodum deguſtaſſe literas.* Qvod ſi verò qvibus hæc minus forte ponderis habere videri qveant, pro ea, qvam laudamus, πολυμαθείᾳ *Paulina* extra dubium collocanda, qvam ſuboluiſſe etiam τοῖς ἔξω Empæctis & fidei ac veritatis Chriſtianæ hoſtibus petulantiſſimis, opinor vel ex iis appareſcere, epiſtolis ſeu libris, qvos ſub nomine Servatoris *de Magia Chriſti* circumferebant blasphemi, Apoſtolorum pari præſtantiſſimo *Petro & Paulo inſcriptos*, apud *Hieronymum* (340) & *Auguſtinum* (341), qvi ultimus rationem additurus, cur ad *Petrum* potius & *Paulum*, qvàm ad alios Apoſtolos, Chriſtum libros iſtos ſcripſiſſe mentiri potuerint: *Cum vellent*, inqviens, *tale aliqvid fingere Chriſtum ſcripſiſſe ad diſcipulos ſuos, cogitaverant, ad qvos potiſſimum ſcribere potuiſſe facile crederetur, tanqvam ad illos, qvi ei familiarius adhæſiſſent, qvibus illud qvaſi ſecretum dignè committeretur, occurrit eis Petrus & Paulus. Credo qvod plurimis locis ſimul eos cum illo pictos viderant &c.* rem acu tetigiſſe mihi non videtur, potius qvippe credituro, id ideo factum, qvia hos Apoſtolorum Principes, maxima, inter cœteros, auctoritatis, ſapientiæ, prudentiæ, miraculorum item ac revelationum, præclareq; per univerſum orbem geſtorum gloria, fama & laude inclytos, vel ex ipſis forte Annalibus Apoſtolicis, vel aliunde perceperant; Si qvibus, inqvam, hæc minus ſatisfaciant, iis ſatisfieri haud aliter commodius poſſe credidero, qvam iis qvibus *Celſum* (*rabidum illum adverſus Chriſtum* & Chriſtianos *canem*, ut *Hieronymo* (342) audit) neſcio qvam Apoſtolis & ſcriptoribus

θεο-

(339) *cent. I. L. II. c.* 10. *p.* 422. (340) *comment. in Ezechiel. Tom. V. opp.* (341) *Lib. de. conſenſu Evangeliſt. cap.* 9. *&* 10. *Tom. IV. opp.* (342) *Proœm. lib. de viris Illuſtr.*

θεοπνεύστοις ἀπαιδευσίαν &inſcitiam (qvam ſolenne alias vulgò erat fidelibus univerſim, tanqvam ἀνοήτοις, μωροῖς, ἰδιώταις, &c. per calumniam exprobrare, ceu ex *Tertulliano* (343) *Origene* (344) *Minucio Felice* (345), *Arnobio* (346), *Luciano*, (347) *Juliano* apud *Nazianzenum*, (348) & *Cyrillum* (349) *aliisq; diſcimus*) objectantem ablegavit *Origenes* (350): Ἐπειδὰν, ſcribens, κατὰ τὸ ἑαυτοῦ θρασὺ φήσῃ, ὅτι οὐδὲν ἔχων σοφὸν (Παῦλος ſc: de qvo nuper dixerat, allegato illo (351) σοφίαν λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις &c.) ταῦτα ἐπηγγέλλετο ἀνταποκρινούμεθα αὐτῷ λέγοντες. Πρῶτον σαφήνισόν τοῦ ταῦτα λέγοντος τὰς ἐπιστολὰς καὶ ἐνατενίσας τῷ βουλήματι ἑκάστης ἐν αὐταῖς λέξεως (φερ᾽ εἰπεῖν τῇ πρὸς Ἐφεσίους, καὶ πρὸς Θεσσαλονικεῖς, καὶ Φιλιππησίους καὶ πρὸς Ῥωμαίους &c.) ἀμφότερα δεῖξον, καὶ ὅτι νενόηκας τοὺς παύλου λόγους, καὶ ὅτι παραστῆσαι εὐήθεις τινὰς ἢ ἠλιθίους. ἐὰν γὰρ ἐπιδῷ ἑαυτὸν τῇ μετὰ τοῦ προσέχειν ἀναγνώσει εὖ οἶδ᾽ ὅτι ἢ θαυμάσεται τὸν νοῦν τοῦ ἀνδρὸς ἐν ἰδιωτικῇ λέξει μεγάλα περινοοῦντος ἢ μὴ θαυμάσας, αὐτὸς καταγέλαστος φανεῖται, εἴτε διηγούμενος ὡς νενοηκὼς τὸ βούλημα τοῦ ἀνδρὸς, ἢ καὶ ἀντιλέγειν καὶ ἀνατρέπειν βουλόμενος (alii legunt πειρώμενος) ἃ ἐφαντάσθη αὐτὸν νενοηκέναι;) ɔ: *interprete S. Gelenio*: *Qvod ſi qvis perfrictâ fronte audebit dicere, Apoſtolum ſapientiæ nihil habentem promiſiſſe talia, jubebimus eum interpretari hujus Scriptoris epiſtolas, ſingularum dictionum introſpectâ mente qvam diligentiſſimè (puta qvæ ſunt ad Epheſios, Coloſſenſes, Theſſalonicenſes, Philippenſes, Romanos*, addantur & cœteræ, qvas ſubticet) *oſtendereq; utrumq; & qvod a ſe intellectæ, & qvod ſtultæ ac fatuæ. Sat enim ſcio, ſi ſe*

(343) *Apologet. contra gent. c.* 49. (344) *Lib.* 3. *cont. Celſum p.* 137. 141. *ſeqv. edit Spencer.* (345. *in Octavio p.* 7. (346) *Lib. III. contra gent.* p. 49. & alibi. (347) *de vita peregrini* 348) *invect. I.* (949. *Lib. VII. cont Julian. conf.* Cawei *primit. Chriſtian. L. I. c.* 3. & *Kortholtii de calumn. Pagan. in vet. Chriſt. c. XII.* (350) *l. c. p.* 22. (351) 1. *Cor. II*, 6.

ſe attentæ illarum lectioni dederit , aut admirabitur mentem viri vulgari dictione egregias complexi ſententias, aut niſi admiratus fuerit ipſe ridiculus videbitur; ſive ut intellecta enarrare conabitur ſive confutare qvæ ipſe in ejus literis imaginatus ſit.

¶. XVI.

Nam nec aliunde certius, opinor, aut illuſtrius *Polymathiæ Paulinæ* documentum, qvàm ex ipſo qvatuordecim ipſius epiſtolarum ſyntagmate, captaverimus; cujus vel in ſingulis earum ſtricturas obſervamus ſatis apertas! non temere ex eo, qvod Apoſtolus fuerit πολυγραφώτατος, collecturi, qvòd etiam πολυμαθέστατος. Certè res ea conſideratione omnino digna eſt, qvòd cum plurimi fuerint novi fœderis Miniſtri, & veritatis Evangelicæ Præcones, & ultimus omnium Provinciam ſuam ſortitus noſter, ſolus tamen Collegas omnes Apoſtolos, non minus ſcriptorum numero ac pondere, qvàm Provinciæ amplitudine ſuperarit, totq; unus Eccleſiæ uſibus conſecraverit ingenii & muneris divini monimenta, qvot cœteri univerſim omnes. *Cyrillum* ſane *Hieroſolymitanum* in admirationem id olim rapuit, ceu ipſe fatetur (352); ἐνταῦθα γενόμενος, inqviens, τοῦ λόγου τεθαύμακα ἀληθῶς τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος οἰκονομίαν πῶς τὰς μὲν τῶν ἄλλων ἐπιστολὰς εἰς ὀλίγον περιέγραψεν ἀριθμὸν, Παύλῳ δὲ τῷ πρότερον διώκτῃ γράψαι δεκατέσσαρας ἐπιστολὰς ἐχαρίσατο: *Miratus ſum certè S. Spiritus diſpenſationem, qvòd aliorum qvidem epiſtolas parvo numero circumſcripſit, Pauli autem ſui ante perſecutoris qvatuordecim eſſe conceſſit*, a qva dum ita ſe expedire conatur, ut ideo factum id concludat, qvia doctrina Pauli faciliorem apud homines fidem inventura eſſet: ὑπὲρ τοῦ ἀναμφίβολον εἶναι inqviens, τὴν διδασκαλίαν-

τῷ

(352) *Catech.* φωτιζ. *X. p. 90. edit. Pariſ.*

τῷ πρότερον ὄντι ἐχθρῷ καὶ διώκτῃ πλεῖον ἐχαρίσατο γράφειν, ἵνα πάντες οὕτω πιστοποιηθῶμεν, cum cœterorum teſtimonia tanqvam οἰκεῖα ſuſpecta videri forte poſſent &c: rationem allegaſſe videtur, veram qvidem, ſed nec omnem, nec præcipuam, qvæ, ſi qvid judico, vel ex diffuſa gentium Eccleſiarumq;, qvibus docendis præerat, multitudine, vel certè ex crebris Antagoniſtarum, qvibuscum conflictandum ipſi ubiq; erat, inſidiis, & molitionibus, qvibus curſum Evangelii undiq; ſufflaminabant, potius fuiſſet petenda. Nam nec Apoſtolorum ulli, vel tot, qvod ſciamus, Eccleſiæ particulares, vel tot in qvavis Eccleſia Antagoniſtæ obtigerant, qvot uni Apoſtolo obtigiſſe ex annalibus Apoſtolicis edocemur. Adeo ſcilicet vario armorum genere adverſus omnes fidei & veritatis Evangelicæ hoſtes depugnaſſe Athletam in palæſtra Domini exercitatiſſimum, conſtat, illinc adverſus ſuperſtitionis atq; idololatriæ paganæ mancipia, Hierophantas & Philoſophos, *Epicureos*, *Stoicos*, (353) *Platonicos* maximè, (ſi obſervationibus *B. Bangii* (354) noſtri, *J. Thomaſii* (355) J. *H. Horbii* (356) *Timoth. Dan. Colbergii* (357) aliorumq; credendum) iſthinc degeneres dudum, & in exitium Chriſtianorum conjuratos Verpos, Phariſæos cumprimis & Sadducæos, hinc deniq; adverſus varios peſſimos optimæ Matris Eccle-

(353) *Vid. Act. XVII.* v. 18 ſ. & *Auguſtini de Epicureis & Stoicis Tractatus*, Pauli cum iis Diſputationem, ſeu (uti vocat) collationem fuſè enodantis. (354) in *Cœlo* Orientis p. 49. ſeqv. (355) *in Schediaſmat. hiſtoric. de orig. ſect. Philoſ. & hæres.* (356) *de orig. hæreſ. Simonis Magi.* (357) cum *in Chriſtianiſmo Hermetico-Platonico*, duobus Tom: in 8. tum in nupero *de origine & progreſſu hæreſium & errorum in Eccleſia ex Philoſ. Platon. Specim. hiſtoric.*

ſiæ nothos, Pſeudo-Apoſtolos, Pſeudo-Prophetas, Pſeudo-Didaſcalos, Hæreticos puto, tum ſi unqvam, ex officina Sathanæ, velut *eqvo* qvodam *Trojano* (358) in Eccleſiam catervatim effuſos; utpote v. g. *Simonianos*, apud *Cl. Eſpencæum* (359) *Eſtium* (360) *Thomaſium* (361) *Celeb. Ittigium* (362) *&c.* (de Hæreſiarchæ ipſius & impoſtoris famoſiſſimi, *Simonis Magi cum Apoſtolo noſtro* & Petro certamine, cujus meminerunt *Nicephorus Calliſtus* (363), *Sulpitius Severus* (364), *Cyrillus Hieroſolymitanus* (365), &c. licet ſoli id Petro tribuere videantur *Hegeſippus* (366) (ὑποβολιμαῖος ille & ψευδώνυμος (367)) *Arnobius* (368), *Ambroſius* (369) *Theodoritus* (370), *Philaſtrius* (371), *Auguſtinus* (372), & è Synagoga Romanenſi plurimi, inter prærogativas Petrinas & hanc vulgò numerare auſi, conſultò nihil dicam; gnarus, deſcriptionem ejus, qvalis apud veterum plurimos legi ſolet, fabulæ, qvàm hiſtoriæ propiorem viris eruditis dudum viſam, utpote H. *Valeſio* (373), G. *Hornio* (374), *Spanhemio* (375), *Kortholtio* (376), & nuper laudato *Ittigio* (377)

(358) *Vid. Gottlob. Rothii eqvus Trojanus hæreſium, in foro Illiaco zionis (ut habet inſcriptio) ſtatutus &c.* (359) *comment in epiſt.* 1. *ad Timoth. p.* 301. *ſ.* (360) *com in epiſt. Pauli p.* 823. (361) *l. c.* §. 28. *p.* 16. (362) *Diſſertat. erudit. de Hæreſ. Sect. I. cap.* 2. §. 27. *p.* 38. (363) *Hiſt. Eccleſ. Lib.* 2. *c.* 36. (364) Hiſtor. *S. Lib.* 2. (365) *Catech.* Φωτίζ 6. (366) *de excid. Hieroſol. Lib.* 3. *c.* 2. *fol.* 19. (367) *Vid. Du Pin Biblioth. Eccleſ. Tom. I. p.* 86. *& G. Cawe hiſt. Liter. p.* 151. *ſ.* (368) *Lib.* 2. *adv. gentes* (369) *Hexaem. Lib.* 4. *c.* 2. (370) *Hæret. fabul. Lib. I.* 1. (371) *Lib.* 29. *de hæreſ.* (372) *de hæreſibus ad Qvodvuldeum c. I. p.* 40. *edit. Helmſtad.* (373) *Annot. ad Euſeb. H. E. Lib. c.* 15. (374) *H. Eccleſ. p.* 123. *ed. Leydecker.* (375) *in qvatern. diſſert. hiſtor. Diſſert. de profect. Petri Rom.* (376) *de Perſecut. Chriſtian. C. I.* §. *XVI. p.* 33.

(377)&c) *Cerinthianos*, apud ſæpe memoratum *Cl.* *Ittigium* (378); *Hymenæum*, *Philetum* (379) *Alexandrum* (380) *Hermogenem* & *Phygellum* (381) *Demam* (382) & alios, ex illa PeudoApoſtolorum ſocietate plures; forte & *Gnoſticos*, ut poſt *Theodoritum* (383), *Sagittario* (384) nuper viſum, prolixius autem ab *Hammondo* (385) inculcatum (adeo qvidem crebrò & ἀπροσδιονύσως plurima N. T. loca, inprimis Paulina, de Gnoſticis interpretari ſolito, ut ludibrium *Uſſerio* aliisq; doctis ob hoc ipſum debuerit, teſte *Cl. Steph. Monachio* (386)) & ſi qvi ſunt præterea ſimiles, pene ut nullum extitiſſe videatur ævo Apoſtolico Hæreticorum genus, in qvod non detonuerit fulmen Apoſtolicum, & cujus θεραπλογέμενα ſub incudem non revocaverit ille Hæreticorum malleus. Atq; hanc qvidem Paulinam adverſus omnes ævi ſui hæreſes panopliam, qvò accuratius luſtramus, eò facilius mirari deſinimus, tantâ rabie in ſacratiſſimas D. Pauli epiſtolas ſceleratis manibus debacchatos eſſe varios veteris ævi Paulo maſtyges Hæreſiarchas: *Ebionitas* nempe Paulum Judaiſmo ſuo adverſantem βλασφημȣ̃ντας, (apud *Epiphanium* (387)) κατηγορȣ̃ντας ἀυτȣ̃ ἐπιπλάσοις τὶσι τῆς τῶν ψευδαποσόλων ἀυτῶν κακȣργίας ϗ πλάνης λόγοις πεποιημένοις (388)) Αποσάτην ἀυτὸν ἀποκαλȣ̃ντας τȣ̃ νόμȣ, (apud *Euſebium* (389) & *Theodoritum* (390)) & πάμπαν τὰς ἐπισολὰς τȣ̃ Ἀποσόλȣ ἀρνητέας ἔιναι δεῖν

 ar-

(377) l. c. p. 29. (378) l. c. p. 52. (379) 2. Tim. II. v. 17. conf. Ittig. *l c p.* 85 (380) 2. Tim IV. 14. (381) 2. *Tim. I.* 15. conf. *Ittig l. c.* p. 84. (382) 2. Tim. IV. 10. conf. *l.* c. (383) in com. *ad I. Tim. VI.* 20. *Tom. III op.* (384) *introduct. in Hiſt. Eccleſ.* c. 33. ſect. 35. p. 958. (385) in diſſertat. prœmiali de juribus Epiſcop. (386) in *Notis* ad *Varia Sacra p* 598. (387) *Hæreſ. XXX. n.* 25. *p.* 148. (388) *l. c. n.* 16. *p.* 140. (389) *Lib. III. H. E. c.* 27. (390) *Hæret. fabul. Lib.* 2. *c.* 1.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

arbitrantes (apud *Euſebium* (391), *Origenem* (392), *Irenæum* (393)) *Elceſæos*, τὸν Ἀπόστολον τέλεον ἀθετοῦντας, (apud *Euſebium* (394) *Origenem* (395), & *Theodoritum* (396)) *Severianos & Encratitas*, τοῦ θείου Παύλου τὰς ἐπιστολὰς ἐκβάλλοντας (apud *Theodoritum* (397)) τὸν δὲ Ἀπόστολον βλασφημοῦντας, καὶ ἀθετοῦντας αὐτοῦ τὰς ἐπιστολὰς (apud *Euſebium* (398) & *Nicephorum* (399)) *Marcioniſtas*, ἐπιστολὰς τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου δέκα duntaxat ἔχοντας, nomine ἀποστολικοῦ inſignitas, qvibus ſolis utebantur, οὐ πᾶσι δὲ τοῖς ἐν αὐτοῖς γεγραμμένοις, ἀλλά τινα αὐτῶν περιτέμνοντας, τινὰ δὲ ἀλλοιώσαντας κεφάλαια, (apud *Epiphanium* (400), *Irenæum* (401), *Tertullianum*) (402) qvanqvam *Philaſtrius* (403) *ſolas Pauli ad Timotheum & Titum epiſtolas a Marcione* receptas tradat; *Cerinthianos*, τὸν Παῦλον ἀθετοῦντας, διά το μὴ πέιθεσθαι τῇ περιτομῇ, καὶ ἐκβάλλοντας αὐτὸν (apud *Epiphanium* (404)) ut *Manichæos*, *Arianos*, *Aerianos*, *Anabaptiſtas*, &c. taceam, virgulâ *Sixti Senenſis* (405) cenſoria, ob hoc ipſum ſacrilegium, notatos; memores ſcilicet (monente Ill. *Huetio* (406)) *qvem qvisq;* (Hæreſiarcha) *veſaniæ ſuæ adverſari librum putabat, hunc calculo ſuo damnare* olim conſveviſſe, & *cum doctrinam ſuam ex libris ſacris debuiſſet temperare, libros contra ſacros ad doctrinam ſuam accommodaſſe*, qvod ipſum tantum abeſt, auctori-

tati

(391) loc. cit. (392) *Lib, V. cont. Celſum* circa finem. (393) *Lib. I. adverſ. hæreſ. c.* 2. (394) *H. E. Lib. VI.* 38. (395) *in Pſalm.* 82. (396) *l. c. Lib.* II. *c,* 7. *p,* 222 (397) *l. c. Lib.* I. *c.* 21. (398) *l. c. Lib. IV. c.* 27. (399) *Hiſt. Eccleſ. Lib.* IV. *c.* 4. *p.* 286. (400) *Hæreſ.* XLII. *num.* 9. *p.* 309. (401) *Lib.* I. *c.* 29. (402) *Lib. V. adverſus Marcion. c.* 20. (403) *de hæreſibus cap.* 45. (404) *Hær.* XVIII. *n.* 5. *p.* 113. (405) Biblioth. S. *Lib.* VII. *p.* 587. *ſeqv. conf. Cornel. a lap. proœm. comm. in ep. Pauli* (406) *Demonſtrat. Evangel. p.* 44. *edit ult.*

tati Apoſtolicæ derogare qvicqvam poſſit, ut potius, præeunte laudato *Huetio*, (407) *hoc ipſo in approbandis iis Eccleſiæ conſenſus appareat, qvòd qvicunq; illorum labefactare tentarint fidem, ab* Eccleſia *ſint exterminati.* Nec miramur amplius, fuiſſe *Auguſtini* ævo, qvi dicere non erubeſcerent; *Apoſtolum ſcripſiſſe ſub qvinq; perſonis & ſub qvatuor perſonis multa dixiſſe, qvæ a perfectis ſuſcipi non-debeant*, adeo ut his ſuis ineptiis anſam ipſi ſuppeditarent, eos, juxta cum aliis, *legis & Prophetarum Adverſariis*, in gratiam *cujusdam Diſcipuli Fabricii*, juſta cenſura notandi (408); ubi legimus Patrum & Avorum memoriâ, in Synagoga Papæa, inter eos etiam, qvi dictatoriam, de libris ſacris decernendi ac judicandi, & in ſolium αὐθεντίας canonicæ evehendi apocrypha, poteſtatem, neſcio qvô ſucceſſionis hæreditario jure, ad ſe derivatam, venditant; (409) fuiſſe non tantum *Doctores multos Theologos. qvi ante 50. annum ætatis nondum evolviſſent omnes epiſtolas Pauli* (apud *G. Liſtrium* (410)) (qvas *D. Chryſoſtomus* memorante *Georg. Alexandrino* (411) *nunqvam ſinebat e manibus elabi, ſed aſſiduè legebat, Sapientiam Pauli loco miraculi habere ſolitus*) circa ſupervacuas κρίσεις, ne titivillitio qvidem aut caſſâ nuce emptitandas, μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις (412) βεβήλους κενοφωνίας καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως (413) λογομαχίας καὶ παραδιατριβὰς (414) occupati, & *in ſophiſticis tricis & illiteratis literis usq; ad*

(407) l. c, (408) *lib. 2. adverſus legis & Prophetarum Adverſarios* (409) *Vid. I. F. Mayeri Diſſ. Anti-Huetiana: utrum Eccleſia recentior jus poteſtatemq; habeat ex libro Non-Canonico faciendi canonicum?* (410) in not. *ad moriam Eraſmi p.* 185. (411) *in vita Chryſoſtomi* (412) 2. *Tim.* II. *v.* 23. (413) 1. *Tim.* VI. 20. (414) l. c. v. 4. 5.

decrepitam ætatem computreſcere (415), pro barbaro *ſeculi Scholaſtici* (416) genio, (qvem depingunt *Binderus* (417) *I. Himmelius* (418) *Hottingerus* (419), *Thomaſius* (420), *Tribbecchovius* (421), *Voetius* (422), *Heideggerus* (423) *&c.* a teneris aſſveti: Sed ſannis inſuper etiam ac ſarcaſmis proſcinderent eas, &, vel, cum purpurato illo περιέργῳ *Card. P. Bembo.* (424) *enarrationem aureæ ad Romanos epiſtolæ*, *Sadoleto* diſſvadente, earum lectionem, præ latinitatis profanæ ſtudio nugas cenſerent, vel, cum impolito *Angelo Politiano*, (425) *tempus illud perdi, qvod earum lectioni impendatur*, dicerent, vel cum profano & indocto *Monacho, Paulum mendacii* (horreſco referens inſanam Matæologorum ἀθεολογίαν!) *publicè pro concione arguerent*, aut cum *Cancellario Martisburgenſi*, *Paulum Evangelicum non eſſe* blasphemarent. apud *W. Nigrinum* (426) *Gejerum* (427) &c. Sed ſi iſtis Biblio-maſtygum ineptiis miſſis, ad vetera redeamus, mirari viciſſim licet familiarem Hæreticis fabulatoribus Spiritum

(415) verbis *Eraſmi ex de ratione veræ Theologiæ.* (416) qvod ſecul. XIII. vocat, & in ſynopſi exhibet *Cl. Cawe Hiſt. liter p.* 483 (417) *de orig. progreſſ. & meth. Theol. Scholaſt.* (418) *de Theol. Scholaſt.* (419) *in Pent. Diſſert. Miſcell. de neceſ. Reformat.* (420) *Diſſert. de Doctoribus Scholaſticis* (421) pec. de iisdem Tractatu (422) *Diſp. ſelect P. I. Diſp. 2. de Theol. Schol.* (423) *Tom. I Diſſert. ſelect. Diſp. I. de Theol. Schol.* (424) qvi cum veniſſet ad Sadoletum, & eum in enarratione epiſtolæ ad Romanos aliqvid operæ collocare intellexiſſet, omite, inqvit, *has nugas non decent gravem. virum* (ignoſcat Deus blasphemiam) *tales ineptiæ*, apud *Dietericum prolegom. ad Antiqv. B. p.* 11. (425) Apud eundem l. c. &. *Ludov Vivem lib. 2. de ver. fid. &c.* (426) *de contemtu Scripturarum Papiſtico p.* 525. 531. *&c.* (427) *in conformitate Judæo-Papiſtica de S. Script. p. m.* 26. *&c.*

tum vertiginis, qvo circumacti videntur, dum genuinis Apoſtoli noſtri ſcriptis, vel ſupreſſis plane vel mutilatis, ſpuria ipſi viciſſim plurima obtruſerunt, atq; adeo cujus nomen tantopere aliàs averſabantur, eo ipſo figmenta ſua exornarunt. Nolim id qvidem in argumentum trahere, aut in hoc veritatis forum, longo agmine, protrahere innumera ὑποβολιμαῖα & pſeudepigrapha Pauli olim nomine inſignita ſcripta, indignos tanto Parente abortus, ut teſtimonium de *polymathia* aut prærogativa ipſius dicere cogam, memor, defenſoribus iſtis non magis indigere ſplendorem nominis Paulini, ſuis radiis ſic ſatis conſpicuum, qvàm ſolem lumine mutuatitio; At ſi conjecturis tamen omnino eſſet indulgendum, viderer mihi in illo ipſo nominis Apoſtolici abuſu, neſcio qvod tacitæ erga illud venerationis veſtigium, non temere venaturus. Nam cum tantam illi nomini apocryphorum farraginem inſcripſerint veteres fabularum compilatores, qvantam Apoſtolorum, qvod ſciamus, nulli, nulla id alia inducti ratione (ſi rationem tamen fingendi ullam habuiſſe, & non ἀλόγως potius id feciſſe putandi) feciſſe videri poſſunt, qvàm ut a tam celebri Doctoris πολυγραφωτάτου ſimul ac πολυμαθεστάτου nomine, velut hedera vino non vendibili præfixâ, aliqvid figmentis ſuis pretii atq; auctoritatis emendicarentur. Et ſane hoc niſi fuerit, vix conjicio qvô pactô qvave ratione hiſce impoſturis opportunior cæteris Apoſtolis videri Paulus potuerit. Sed qvicqvid demum iſtius fuerit, hoc certum eſt, *ſimiam Dei* Satanam (ſi per *Spencerum* ita loqvi liceat) dum, qvæ per Amanuenſes ſacros ſcribenda curaverat Sp. S. *Evangelia*, *Acta*, *Epiſtolas*, *Apocalypſin*, imitaturus, per miniſtros qvoq; ſuos, ſua *Pſeudo-Evangelia*, *Acta*, *Epiſtolas & Apoca-*

lyp-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

lypſes, conſarcinari fecerit plurima, atq; ut verum mentiretur, & ſub ſpecie divinitatis facilius venditaret, Apoſtolorum nominibus veſtienda crediderit, uni Paulo, *Evangelium*, *Acta*, *epiſtolas & Apocalypſin* adſcribi curaſſe. *Evangelii* ſane cujusdam *Paulini*, a nonnullis conficti, meminit *Sixtus Senenſis* (428) & ex eo *Brochmannus* noſter (429) cui fingendo occaſionem dederit ipſe Paulus *Evangelium ſuum* alicubi (430) memorans: Etſi Autores fabulæ neuter memoret, nec qvinam ii fuerint, vel conjecturâ aſſeqvi liceat, qvoniam nullam Evangelii hujus mentionem vel apud veteres, vel recentiores Patrologos reperio, nec apud *Svicerum* (431) & *Du Pin* (432) licet in variis *Pſeudo-Evangeliis, ſecundum Ægyptios, Ebræos, XII. Apoſtolorum, Protevangelio Jacobi*, *Evæ*, *Petri*, *Thomæ*, *Matthiæ*, Judæ, *Bartholomæi*, *Thaddæi*, *Barnabæ*, *Andreæ*, *Philippi*, *Nicodemi &c.* operoſè percenſendis occupatos. *Acta Pauli* diſertè memorant *Euſebius* (433) & *Epiphanius* (434) additq; inſuper primus ἐν ἀναμφιλέκτοις ſe ea nunqvam recepiſſe. *Apocalypſin* inſuper qvandam *Pauli*, a Monachis qvibusdam ſui ævi laudatam, Auctor eſt *Sozomenus* (435), qvam ex divina revelatione Tarſi, in ipſa Pauli patria, in marmorea arca, ſub terra repertam fingebant, & de qva Cophtas etiamnum hodie gloriari teſtatur *Du Pin* (436), meminerunt ejus etiam *Nicephorus Calliſtus* (437) *Theophylactus* (438) *Augu-*

(428) *Lib.* 2. *Biblioth. S. p.* 87. (429) *Exercit.* II. *Specim. Scriptor. Eccleſ. ſec.* I. *ſect.* 13, (430) 2. *Tim.* II. 8. (431) *Theſaur. Eccleſ. Tom* I. *voc.* Ευαγγ. (432) *Biblioth. Eccleſ. Tom* I. *p.* 4. & 5 integro capite *de falſis Evangel.* (433) H. E. Lib. III. c. 3. (434) *in hæreſ. Ebion.* (435) *H. E. Lib.* VIII. *c.* 19 (436) *l. c. p.* 7. (437) *H. E. Lib.* XII. *c.* 34. *p.* 298. *ſ.* (438] *in* 2. *Cor.* XII. *v.* 4.

Auguſtinus (439) & juxta cum aliis ejuſdem farinæ, *Stephani*, *Thomæ*, aliorumq́; Apoſtolorum nomina mentitis, Apocryphis, repudiavit, ſub *Gelaſio*, *Concilium Romanum* (440): Qvæ tamen ipſa, an argumento, æqvè ac titulo, ab illis, qvæ, vel ſub ἀναβάσεως, ſeu ἀναβατικοῦ (*Anabatianum* appellatur a *Glyca* (441) a *Cajaniſtis*, ſeu *Cainiſtis* & *Gnoſticis*, in magno pretio habita, apud *Epiphanium* (442), vel, ὁράσεων τοῦ ἁγίου Παύλου, in *orientalibus* & *meridionalibus regionibus* uſurpata, apud *Marcum Patriarcham Alexandrinum* (443) vel *Arcanorum*, vel alio forte, apud alios, nomine, memorata leguntur, diſtincta reapſe ſit, ceu *C. Sandio* (444) & *Gv. Caweo* (445) viſum, an ſecus, vix operæ pretium arbitror percontari. *Epiſtolæ* verò etiam, præter canonicas *qvatuordecim*, ψευδεπίγραφοι, ſummo Apoſtolo, ſuppoſitæ a variis fabularum Plaſtis, fuerunt variæ. Et fuiſſe, ipſo etiam num ſuperſtite Apoſtolo, impoſtores, qvi aſpidum ova Aqvilæ alis ſupponerent, & abortivos infelicis ingenii fœtus, a tam divino Parente denominarent, ſunt qvi poſt *Chryſoſtomum* (446), cum *R. Coco* (447), *Hottingero* (448) &c: ex gravi illa, qvâ Theſſalonicenſes ſuos, adverſus eas maleferiatorum inſidias, præmunit, (449) parænesi Apoſtoli, εἰς τὸ μὴ ταχέως ſcribentis, σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ νοὸς, μήτε θροεῖσθαι μήτε διὰ πνεύματος, μήτε διὰ λόγου, μήτε δι' ἐπιστολῆς, ὡς δι' ἡμῶν; colligant; imo *Balduinus* (449), plures, non ſub *Pauli* modò ſed et *Timothei* ac *Silvani* &c: nomine

(439) *Tr. 98. in Johan. ad finem.* (440) T. II. Concil *edit. S. Binii* P. I p. 501 extat & decretum, in *Jure canonico Diſt. 15 cap. 3. Sancta Rom. Eccl.* (441) *in Annal p. 120.* (442) *Hæreſ. 38. n. 2.* (443) *l. ſup. cit. confer. Balſamon. ad l. c.* (444) *de Scriptor. Eccleſ.* p. 9. (445) *Hiſtor. liter.* p. 6. (446) *Homil. III. in 2. Theſſal. II. T. VI. op.* p. 378. (447) *in præfat. cenſ. PP.* (448) in *Elench Script. ſuppoſitit.* πενταδ. p. 34. (449) *2. Theſſal. II. 2.* (449) Comment. ad l. c.

ne ſparſa, ex plurali ἡμῶν concludit. Certè plures magnifico Apoſtolorum ſummi nomine inſignes, apud Scriptores veteres ac novos memorari hinc inde leguntur. Taceo ignobiliores nonnullas, non ita multis eruditorum flabris ventilatas; Utpote, aliqvam *ad Philippenſes* alteram, qvam canonicâ priorem, ab Apoſtolo ſcriptam *Centuriatoribus Magdeburgens.* (450) perperam viſum, ex ipſo Apoſtolo (451) τὰ αὐτὰ Philippenſib⁹ ſuis γράφειν non gravante colligi poſſe; ad *Epheſios alteram*, veterũ nemini, qvod ſciam, vel nominatam ſaltẽ, nedum probatam, ſed in recentiorũ duntaxat qvorundã interpretũ commentariis, ex ſimili ψευδερμηνείᾳ (452) natam; *Tertiam* ad *Theſſalonicenſes*, qvam ſub Apoſtoli nomine ex pſeudo Apoſtolorum (453) (qvi πεπλασμένην ἐπιϛολὴν ἐπεδείκνυον, ὡς ἀπὸ τοῦ Παύλου, τὸ αὐτὸ τοῦτο (ſc: ὡς ἄρα ἐφέϛηκε τοῦ κυρίου ἡ ἡμέρα) δηλοῦσαν,) officina prodiiſſe opinantur *Origenes* apud *S. Senensẽ* (454), *Chryſoſtomus*, *Balduinus*, *Sandius* (455) &c: contradicente tamen *Brochmanno* (456) noſtro, & ex loco Apoſtoli allegato, talem ab Apoſtoli Antagoniſtis editam colligi poſſe, inficiante. Delitescant per me etiam, in obſcuris Arabum pluteis, illis qvibus involutæ hactenus fuerunt, oblivionis tenebris, porro ſepeliendæ, *multæ illæ*, qvæ dicuntur, *Pauli Epiſtolæ, qvas, cum aliorum Apoſtolorum ſcriptis, nondum in aliis lingvis extantes, Arabas habere*, publico olim ſignificavit, in illorum ſacris verſatiſſimus *Cl. P. Kirſtenius* (457); ut, qvarum cognitione tantò facilius carere poſſumus, qvantò hactenus incertiores ſumus, qvid ab illarum caligine, vel rei Eccleſiaſticæ emolumenti, vel gloriæ Paulinæ, illuſtramenti

(450) *Centur. I. lib. 2. c. 10. c. 597.* (451) *Philippenſ. III. 1.* (452) *Epheſ. III. 3.* προέγραψα ἐν ὀλίγῳ, *ſupra ſcripſi in brevi* in eadem ſc: *epiſtola:* (454) l. c. (453) *Bibl. S. l. 2 p. 88.* (455) ll. cc. (456) *l. c. ſect. XI.* (457) in *Grammatic. Arabic.* p. 5.

menti, polliceri forte liceat, ſi cum aliis opimis Orientis ſpoliis, qvorum magnam erudito orbi Europæo ſpem dudum fecerunt, eorum myſteriorum apprimè gnari, *Chriſtianus Ravius* (†) *Matth.* W*aſmuthius* (††), *Hottinger*9 (†††) W*altonus* (††††) alii, tenebras cuſtodiæ Muhammedanæ aliqvando eluctatæ, in lucem protrahantur. Sed nec inveſtigare altius vacat, ex qvo ſcriptionis apocryphæ rivulo, hauſiſſe ea credend9 ὁ ςρωματεὺς *Cl. Alexandrinus* (558) qvæ ex *Paulo*, *de libris Græcis*, *Oraculis Sibyllinis*, *Hydaſpe* &c: allegat, in ſacris ſcriptorum ipſius θεοπαραδότων fontibus, nuſpiam reperienda. Prætermitterem etiam lubens, *Tertiam ad Corinthios*, Pauli nomine falsò veſtitam, niſi variæ eruditorum, ſuper ea conjecturæ & lites, qvæ locũ ei, inter ſcripta Pauli, vel deperdita, vel ſpuria dudum fecerunt, aliqvam nobis mentionem ipſius extorqverent. Certè apud Armenos diu aſſervatam, & ad Anglos non ita pridem delatam qvandam Epiſtolam, qvam *Corinthiorum* nomine ad *Paulum*, de *Simone & Cleobio*, famoſis ævi Apoſtolici Hæreſiarchis, & peſtiferis eorum dogmatis Corinthi diſſeminatis, ſcripſerint *Stephanus* & neſcio qvi præterea *Presbyteri*, *Neminus*, *Bulvus*, *Theophilus & Nomeſon* &c. cujus initium: *Stephanus*, &c: *Paulo Fratri ſalutem* &c: unà cum (apocrypha) Pauli reſponſione, *tertiæ ad Corinthios epiſtolæ* titulum præferente, cujus initium: *Paulus Servus Jeſu Chriſti* &c: dudum eſt, ex qvo nos edocuit eruditum Anglorum par, *Ill. Uſſerius* (459) & *Joannes Gregorius* (460),

 qvo.

(†) *in obteſtat. ad Europam Conſtantinopoli* ſcripta p. 10. (††) *in præfat. ad Grammat. Arab.* (†††) *Prolegom. ad Bibl. Polygl.* XVI, n. X. (††††) cum in *Analectis* p, 33. tum in *Biblioth. Orient.* p. 63.
(458) *lib. VI. Stromat.* p. 636. edit. Pariſ. 1629. (459) in *notis ad Epiſtol. Ignatii ad Trallianos* p. 29. (460) in *præfat. ad notas in aliqvot S. Script. loca.*

qvorum ille apographum utriusq; Armenicum, Smyrnæ deſcriptum, penes *Gilbertum Northum, virum & generis nobilitate, & ingenii dotibus, apud* Anglos, *notisſimum*, extare ſaltem refert, hic verò etiam a ſe viſum, teſtatur, & nimium ei tribuere *Cl. Tentzelio* (461) videtur, qvam *ſpuriam* tamen *Cl. Colomeſius* (462) rectè judicavit. Sed &, diu ante auditam forte hanc, de apographo apocryphi Armenici inter nos famam, aliqvam, utrâq; *ad Corinthios* canonica, priorem, ab Apoſtolo, conſignatam, ſed jamdiu deperditam, arbitrati ſunt, præter *Ambroſium, Anſelmum, Haymonem, Lyram, Thomam Cajetanum, Bellarminum, Eſtium* &c: *Calvinum* item, *Bezam, Marloratum, Paræum, Druſium* &c: noſtrates etiam *Æg. Hunnius, Geſnerus, Rungius, L. Oſiander, Mylius, Affelmannus, Brochmannus* (463), & maximâ poſt illos omnes, confidentiâ, condendit *C. Sandius* (464) omnes hinc præprimis ceu apparet, in eam opinionem inducti, qvod eam, cujus alicubi (465) in prima meminit Apoſtolus: ἔγραψα, inqviens, ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ, ab hac ipſa prima aliam crediderint Epiſtolam, ſecus qvàm judicant, eandem illam primam hic innui annotantes, *Chryſoſtomus, Oecumenius, Hieronymus, Theodoritus, Theophylactus, Photius* (466) &c: & qvi eos magno numero catervatim ſeqvuntur, recentiores: licet & alii qvidam *Tertii*, cum *Walthero*, (467) *poſteriorem* ad *Theſſalonicenſes*, indigitari ab Apoſtolo ſuſpicentur. Famoſior autem illis ea eſt, qvam *ad Laodicenſes*, nomine Pauli ſcriptam, ſuo ævo circumlatam fuiſſe *Hieronymus* (468) teſtatur, variis certè Criticorum controverſiis nobilitata. Qvas qvidem ſub accuratioris judicii incu-

(461) in *Colloqv. menſtr.* 1692. p. 668. (462) *obſervat. ſacr. p.* 67. (463) partim *ad. l. Apoſt. citand. partim. ll cc.* (464) l. c. p. 8. (465) *1 Cor. V. 9.* (466) ll. cc, (467) in *Officina Biblica* p. 1193. (468) in *catal. Script. Eccl. in Paulo.*

eùdem revocare omnes, & percenſendis variis, de *τῇ ἐκ Λαοδικείας ἐπιστολῇ Coloſſenſibus commendata* (469), ceu totius controverſiæ fundo, judiciis, diutius immorari, ut alioqvin, per inſtituti rationem, forſitan non licuiſſet, ita poſtqvam eam criſin occuparunt, qvàm Critici & Antiqvitatum Eccleſiaſticarum Promi condi varii, tam ex inſtituto, *Illuſt. Uſſerius*, *Celeb. Is. Fauſtius* & *Kilianus Rudrauffius* (470) nilq; adeo nobis fere niſi nudum opinionũ recenſũ reliqverunt, nehunc qvidem dare integrum libet, potiora ſententiarum momenta ſtrictim annotaſſe contentis. Scilicet alii, qvandam *Pauli ad Laodicenſes*, deperditam, cum *Anſelmo* (471), *Hiſtoriographis Magdeburg.* (472) *Hunnio*, *Oſiandro*, *Weinrichio*, *Höeo* (473) *Bellarmino* (474) intelligendam l. c. ajunt; Alii eam, qvâ Coloſſenſibus reſponſuri fuerint Laodicenſes, apud *Ravanellum* (575); Nonnulli etiam forte, cum acutiſſimo *Affelmanno* (476), epiſtolam, *de Oneſimo ad Philemonem* ſcriptam, denotari conjectant; Rurſus alii, cum Syro interprete, *Theophylacto* (477), & magna recentiorum turba, *priorem ad Timotheum* innui contendunt, ſcriptam ἀπὸ Λαοδικείας, ἥτις ἐστὶ μητρόπολις Φρυγίας τῆς πακατιανῆς, ſi ſubſcriptioni ejus modernæ credendum; facilius forte cœteris conſenſum merituri, modo nutantem ſubſcriptionis iſtius fidem ſolide prius ſuffulſerint, & a variis, qvibus premi ſolet, difficultatibus, atq; ea, qvam ei paſſim ſcribunt eruditi,

(469) *Coloſſ. IV. 16.* (470) in peculiaribus *de epiſtola Pauli ad Laodicenſes Diſſertationibus* (471) *Tom II, Op. p. 1.* (472) *Centur. I. l. c. c. 597.* (473) annotat. ad l. c. (474) *Tom. I. controv. de V. D. Lib. 4. c. 4.* licet opinionem hanc, cum in *recognit. operum*, tum *de Script Eccleſ.* p. 30. retractarit. (475) *Biblioth. S. P. I. p. 890 in Laodic.* (476) *Syntagmat. P. I. p. 38.* (477) ad l. c.

diti, & ex inſtituto *Cl. Imm. Weberus* (478), νοθείας dica, plene vindicarint; deniq; &, ſi *Chryſoſtomi* (479) hic verba mutuari liceat, τίνες λέγουσιν ὅτι οὐχὶ τὴν Παύλου πρὸς αὐτοὺς ἀπεσταλμένην, ἀλλὰ τὴν παρ' αὐτῶν Παύλῳ; addita ratione, οὐ γὰρ εἶπε, τὴν πρὸς Λαοδικέας, ἀλλὰ τὴν ἐκ Λαοδικείας φησὶ γραφεῖσαν; *Qvidam dicunt, non Pauli ad ipſos miſſam, ſed qvæ abipſis ad Paulum: Non enim dixit, Eam qvæ eſt ad Laodicenſes, ſed qvæ ſcripta eſt a Laodicea,* cujus ſententiæ Patronos allegaſſe ſuffecerit, poſt *Chryſoſtomum* ipſum, *Oecumenium*, *Photium* &c: *Cornelium a Lapide* (480), *Baronium* (481), *Pamelium* (482), *Druſium* (483), Brochmannum (484) *Qvenſtedium* (485), *Rich. Simonium* (486) *Svicerum* (487), *Du Pin* (488) & qvos longum foret enumerare omnes. Sed nec inqvirere ſollicitius juvat, utrum ea, qvam habemus hodie, ex pervetuſto *Bibliothecæ Sorbonicæ* codice, & Patavina *D. Johannis a Viridario Bibliotheca*, a *Senenſi* (489), ex Gothico codice, a *Jes. Mariana* (490) editam; Bibliis etiam Germanicis, non a Lutheranis (qvæ inſignis *Walenburchiorum* (491) ἀβλεψία eſt, inter canonicas inſuper a noſtris eam numerari cavillantium) ſed a Pontificiis ipſis, *Moguntinis*, *Wormatienſibus*, imo & Latinis, vulgatæ verſionis, qvibuſdam, teſte *Cl. Tentzelio* (492) *Novo etiam Teſtamento El. Hutteri, Philologo*

(478) in *Parergo Philologico ad hypobolimæam ſubſcriptionem 1. Epiſt. ad Timoth. quod Prodromum plenioris, de hypobolimæis epiſtolarum Paulinarum ſubſcriptionibus, laboris*, §. I. nominat. (479) ad l. c. p. 249. T. VI. (480) ad l. c. (481) T. I. *Annal. ad An. 60. n. 13.* (482) ad *Tertull. lib. V. c. Marcion.* c. 17 p. 982. (483) in *Præterit.* p. 120 (484) *l. c. Sect. 9. §. 3.* (485) *Syſtem. Theol. P. I. p. 193.* (486) in *Hiſt. Crit. N. T.* (487) *Theſaur. Eccleſ.* T. I. voc: ἐπις. (488) *Biblioth. Eccleſ.* T. I. *p. 8.* (489) l. c. p. 87. 88. (490) in *Comment. ad epiſt. Pauli.* (491) *Tom. I. oper.* p. 696. (492) l. c. p. 664.

logo Hebræo-Græco Leuſdenii &c: inſertam, ab *Anabaptiſtis* etiam vulgò in codice Bibliorum legi ſolitam, teſte *Cl. Hoornbeckio* (493), ſeorſim itidem, cum *Steph. Prætorii* exegeſi, ex neſcio qvo Mſpto, è Bibliotheca Hersfeldenſi, eruto, a *J. J. Winckelmanno* (494) Latinè & germanicè, redditam & forte aliàs ſæpius, recuſam; Eadem illa ſit, qvam antiqvitati cognitam alicubi & citatam legimus; de qvo dubitandi anſam *Philaſtrius* (495) præbuit, neſcio qvæ erronea iſti, a *non bene ſentientibus* olim *addita*, tangens, qvorum nulla tamen, (ſi unicum exceperis, durioris fortè de neceſſitate Bonorum operum ἀκυρολογίας ſcrupulum, aliis etiam facile excuſari poſſe & eximi viſum) in moderna notari veſtigia poſſunt: qvod nec qvidem neceſſum fuerit, poſtqvam utrinq; exploſam ab omnibus eam conſtat, & qvam hodie oſtendunt, non minus ab univerſa Criticorum gente, & qvicqvid eſt ubiq; eruditorum, vapulare qvàm iſtam ab antiqvis, non modo nullibi, publice *in Eccleſia populo lectam*, dicente *Philaſtrio* (496), ſed *exploſam* inſuper *ab omnibus* teſte *Hierorymo* (497), qvin & a *Patribus Concilii Nicæni* (498), *tanqvam alienam reprobatam*, novimus. Illud tamen, qvod præterire prorſus neqveo, fateor me facili adeo conjecturâ aſſeqvi non poſſe, qvid in mentem nonnullis venerit, apud *Philaſtrium* (499), ut *Lucæ Evangeliſtæ* dicerent eſſe jam memoratam, *ad Laodicenſes* epiſtolam; uti nec illud ſatis perſpicio, qvid, vel *Marcioni* perſvaſerit, ut, *qvam nos ha-*

(493) *Miſcellaneor.* P. I. 46. (494) *Bremæ* 1992. (465) *Hæreſi n.* 88. ſed earum qvæ ſub Apoſtolis fuiſſe dicuntur, n. 41. *Tom. IV. Biblioth.* PP. P. I. p. 22. unde per ſphalma μνημονικὸν ex 90. *Baronius* & 89. capite citat *Pamelius*, imo mentionem *epiſtolæ ad Laodicenſes a Philaſtrio injectam*, omnino negat *Brochmannus* l. c. (496) l. c. (497) *in catalogo.* (498) *Action. VI.* (499) l. c.

habemus, *ad Epheſios emiſſam & præſcriptam*, *interpolato titulo*, ad *Laodicenſes* vocaret, apud *Tertullianum* (500), (niſi in iis acqvieſcendum forte ſit Ill. *Uſſerii* (501) conjecturis, qvas occaſionem mutandæ inſcriptioni dediſſe opinatur), & hanc porro ſic dictam *ad Laodicenſes*, *additamentum epiſtolæ ad Philippenſes* faceret, apud *Epiphanium* (502); vel *Sandium* (503) moverit, ut eandem *Tertulliano* ſententiam attribueret, qvod ipſum etiam *Cl. Caweo* (503) παρόραμα excidiſſe videtur. Famoſiſſimæ adhuc, qvæ circumferuntur, amœbϾ *Pauli & Senecæ* tredecim, undecunq; etiam natæ; ſive eas comminiſcendi occaſionem dederit Stoicus *Senecæ* genius, & ſatyricus, qvô ridiculam Claudii Cæſaris apotheoſin, in ſua apocolocynthoſei exploſit, ſtylus, qvæ *Boxhornii* conjectura (504) eſt, ſive ſalutatio Apoſtolica, nomine τῶν ἐκ τῆς Καίσαρος οἰκίας *Philippenſibus* (505) impertita, ſive fabuloſa potius *Pſeudo-Lini*, Autoris ſaniorum omnium judicio ſpurii (qvicqvid contra contenderit *Chiffletius* (506) neſcio qvod defœcatum Lini Mſptum, crepans, & cum eo *And. Sauſſay* (507),) relatio, uti non inconcinnè conjectasſe videtur, cum *Baronio* (508) *Rivetus* (509), (licet *Cl. Du Pin* (510) *difficile dictu* exiſtimet, *an harum epiſtolarum cauſa, in S. Lini paſſionis Actis legatur, Senecam & Paulum plures ſcripſiſſe epiſtolas, aut utrum illius Auctoris narratio hasce fingendi occaſionem præbuerit*) *Auguſtino* (511) certè & *Hierony-*

(500) *Lib. V. adverſ. Marcion. cap. 11. & 17.* p. m. 598. & 607. *edit. Rigalt.* (501) in ſpeciali *Diſſertat. de epiſt. Pauli ad Laodic. hiſtoriæ dogmaticæ controv. inter orthod. & Pontif. de Script & Sacr. vernac.* adject. (502) *Hæreſi 42.* (503) ll. cc. (504) *Hiſtor. Univerſal.* p. 123. (505) *Philipp. IV. 22.* (506) *Veſontionis P. II. p. 14.* (507) *de myſticis Galliæ Scriptoribus.* p. 187. (508) l. c. n. 13. (509) *Crit. S.* p. 120. (510) l. c. p. 37. (511) *epiſt. 54. ad Macedonium T. II. oper.* p. 94.

Hieronymo (512), non ſine elogio memoratæ, *Pſeudo-Dextro* (513) [non illi *Hieronymi* coætaneo, *L. Fl. Dextro*, qvod fruſtra contendit *Fr. Bivarius Ciſtercienſis* (514), ſed *recentiori Monacho Hiſpano* perſonato, *Romano de Higuera*, qvem detractâ larvâ orbi nudum ſtitit Jeſuitarum doctiſſ: *Papebrochius* (515)] *Vincentio Bellovacenſi* (516), *S. Senenſi* autoritate *Lini* imprimis, ut videtur, faſcinato (517), *Margarino Bignao* (518), aliisq;, tanqvam genuinæ omnino commendatæ, *Natali Alexandro* (519), nec hodiernas, pro genuinis agnoſcere, nec *Auguſtino* tamen aut *Hieronymo* fidem derogare auſo, olim extitiſſe, ſed intercidiſſe creditæ; *Steph. Prætorio*, qvas germanicè verteret, & noviſſimè *J. J. Winckelmanno* (320), qvas cum elogio, majori certè qvàm qvo dignæ (notante *Cl. Tentzelio* (521)) recudi faceret, non indignæ viſæ. Qvarum etiam maxima, & ad inſtituti fortè noſtri rationem accommodatiſſima haberi hic ratio potuisſet, ſaltem propter inſigne, qvod, de *Polymathia Paulina*, continent inſignis Polyhiſtoris, *Senecæ*, [viri inter magnos magni, *excellentis ingenii & doctrinæ*, elogio *Columellæ* (522), &, ſi *Dionem* (523) audimus, *omnium ſui ævi Romanorum ſapientisſimi*] teſtimonium; qvando non ſolùm (524) *tantam in literis Pauli, rerum majeſtatem, tantamq; qvâ clarent generoſitatem, ut vix ſuffecturas putet ætates hominum, qvibus inſtitui perficiq; posſint*, commendare, ſed & (525) *Spiritum S.*

(512) in *Catal. Script. Eccleſ. in Seneca.* (513) in eo, qvod vocatur, *omnimodæ hiſtoriæ Chronico* (514) in *Annotat.* & *vindiciis ejusdem.* (515) in *Actis Sanctorum Tom. IV. Maji* p. 14. b. (516) in *Speculo Hiſtorico* (517) l. ſæpius cit. (518) *Tom. I. Biblioth. PP. p. 73.* annot. margin. ad *Acta Lini* (519) *Hiſt. Eccleſ.* ſec. I. cap. X Art. 3. p. 37. (520) unà cum *epiſt ad Laodic.*. (121) & An. 1692. p 662. & 1694. p. 505. (522) *lib. 3. de re ruſtica, c 3.* (523) *Hiſtor. R. lib. LIV.* (524) *epiſt. I.* qvæ dicitur, *ad Paulum* (525) *epiſtol 5.*

ritum S. in Paulo, agnoſcere, *qvi ſupra eum excelſos ſublimio-
res valdeq; venerabiles ſenſus exprimat, res eximias a Paulo
prolatas* &c. [licet *cultum ſermonis* illi parem deſideret]
deprædicare, qvin & *Auguſtum* [Neronem] ſenſibus *Pau-
linis permotum, & lectô* ſaltem *literarum* Pauli *exordio*, ne-
ſcio qvô ſacrô ſtupore perculſum & attonitum, fateri legi-
tur; Niſi variis & nimiùm ſane manifeſtis ineptiis, certè
tam majeſtate divini Apoſtoli, qvàm tanti Philoſophi gra-
vitate indignis, adeoq; νοθείας liqvidò prodentibus, dudum
id meruiſſent, ut publico qvodam eruditorum Senatus Con-
ſulto, ſuffragiis & rationibus munito *Eraſmi* (526), *Lu-
dov. Vivis* (527), *Baronii* (528), *Poſſevini* (529), *Lipſii*
(530), *Rob. Coci* 531), *Riveti* (532), *Brochmanni* (533),
Waltheri (534), *Hoornbeckii* (535), *Arndii* (536), *Schmi-
dii*, *Strauchii* (537) *Kortholtii* (538) *Du Pin* (539) &c. re-
legatæ penitus & exſibilatæ, potius otioſi cujusdam cere-
bri figmenta, qvàm ſacra ingenii Paulini lipſana cenſerentur.
Ut piaculum adeo foret, lutulentas iſtarum lacinias, lucu-
lentæ Pauli purpuræ aſſuere, aut ab ignibus iſtis fatuis lu-
men mutuari, Paulino lumini affundendum, cujus plenum
ſplendorem, in *qvatuordecim* ipſius *Epiſtolis*, ceu totidem
illius radiis, coruſcantem, penſiculatius introſpicere præſti-
terit.

§. XVII.

(526) *Schol. in Hieronym. de Scriptor. Eccleſ.* & *in judicio de Seneca & operib. Senecæ* (527) *comment. in Auguſt. de* C. D. *lib.* 16. c. 10. (528) T. I. *Annal. ad Ann.* 66. n. 11. (529) *in Apparatu S.* p: 389. (530) *in Diatr. de vita & ſcriptis Senecæ.* (531) *in cenſura Patrum* p. 10. 11. (532) loc. nuper cit. (533) *l. c. Sect.* 8. (534) *Officin. Biblic.* p. 1213. ſeqv. (535) *in Miſcellan. l. c.* (536) *Lexic. Antiq vit.* p. 21. (537) peculiarib. *de Chriſtianiſmo Senecæ Diſſertationib.* (538) *in Diſſert. de Chriſtianiſmo Philip. Arab. Plinii, Alex. Sev. & & Senecæ.* (539) l. c.

§. XVII.

Cœterum *Epiſtolas Pauli*, omnino *Qvatuordecim*, *præeunte*, cum *Conciliis*, *Laodiceno*, *Carthaginenſi*, *Conſtantinopolitano* III. antiqvitate orthodoxâ, tantum non universâ; dum numero, uti faceſſere, cum tota ὑποβολιμαίων & *Pſeudepigraphorum Paulinorum* farragine, [nunqvam certè, *cum veris Apoſtoli ſcriptis in iisdem voluminibus ita compingi ſolitorum, ut nulla prorſus nota aut cenſura Eccleſiæ publica conſtaret, qvæ qvibus eſſent anteferenda*, qvod de aliis aliorum Pſeudepigraphis conjicit *Celeberr. Dodwellus* (540)], inficetam jubeo *Anſelmi*, de epiſtolis Pauli, plurimis, ad hanc paucitatem, ob, neſcio qvod numeri iſtius myſterium, ab antiqvitate redactis, hariolationem, qvando ita (541): *Cum plurimas*, ſcribit, *epiſtolas ſcripſerit*, Paulus, *non ſine certa myſterii ratione*, *Patres voluerunt*, *ut qvatuordecim tantùm legerentur in Eccleſia*, *decem videlicet ad Eccleſias miſſæ*, *qvatuor autem ad Diſcipulos*, *ſed & ex ipſo epiſtolarum numero oſtendere voluerunt*, *qvod Doctor egregius Legis & Evangelii ſecreta rimatus eſſet*, *Denarius enim numerus Legem ſignificat propter Decalogum ejus*, *qvaternarius autem Evangelium*, *propter qvatuor ejus libros* &c. utpote non unô modô in αὐθεντίαν illarum & αὐτοπιστίαν canonicam impingentem, pluribusq́; adeo caſtigari dignam, niſi ejus ineptias qvadantenus mitigaſſent facetiæ encomii, qvô ſacram hanc teſſaradecada Paulinam, ceu qvandam utriusq; Teſtamenti, totiusq́; adeo legis atq; Evangelii ſynopſin, paulo poſt ornat: *qvatuordecim epiſtolis totam contineri doctrinam Pauli* concludens, *qvà tam majores*, *qvam minores*, *qvomodo vivant & credant inſtituantur*; ita ut *Eccleſia*, *juxta ejus in-*

 inſtit.

(540) *Diſſertat. I. in Irenæum* §. 39. p. 67. (541) *Prolegom. in epiſt. Pauli Tom. II. Op. p. 1.*

ſtitutionem, utrumq́; Teſtamentum cuſtodiens, tam ſecundùm Legis, qvàm ſecundùm qvatuor Evangelii libros, ad culmen perfectionis proficiat: Ita eas qvoq; omnes, eam præprimis, qvæ *ad Hebræos* præſcribitur, extra omnem Criticæ dubitationis aleam conſtitutas, & intempeſtivis, qvibus earum ſubinde una aut altera, prædicta imprimis, obnoxia olim fuit, cenſuris exemptam volo. Et hujus qvidem, *ad Hebræos, epiſtolæ*, ut ſigillatim hic, ſaltem per tranſcurſum, aliqvam mentionem injiciam, duo ſunt, qvæ jubeant, magis, qvàm ſvadeant, tum qvòd ſiniſtræ plurimorum cenſuræ, eam Paulo omni fere ævo abjudicare laborarint, tum, &, qvod ei, qvam laudamus, *Polymathia Paulina*, plurimum præſidii loqvidò polliceri nobis videatur. Nam cum *Epiſtolas Paulinas* [cum *Celeb. Dodwello* (542) ſi loqvi liceat] *a prima usq; ſcriptione celeberrimas fecerint ipſius Apoſtoli tam crebra peregrinationes, & nota ejus in omni epiſtola* (543) *manus, & autographa earum in illis, qvibus data eſſent Eccleſiis diutisſimè ad Tertulliani* (544) *usq; tempora conſervata*; ac *proinde meminerit earum S. Petrus, meminerit S. Clemens, meminerit Ignatius atq; Polycarpus, ex illis ea ſola forte* [ob rationes ibidem in compendio adductas,] *obſcurior fuit qvam ſcripſit ad Ebræos.* Unde & ipſe *Cl. Dodwellus* (545) cum cœtera N. T. *ſcripta canonica, usq; ad recentiora illa, ſeu Trajani, ſeu etiam fortaſſe Hadriani tempora, in privatarum Eccleſiarum, ſeu etiam hominum, ſcriniis, latitaſſe ne ad Eccleſiæ notitiam pervenirent; Aut ſi in publicum forte prodierint, adhuc tamen tanta Scriptorum Apocryphorum Pſeudepigraphorumq́; turbâ obruta fuiſſe, ut ab iis internoſci non poſſent, qvin novo opus eſſet examine, novoq́; Teſtimonio*; credat; imo, *ab illo*

(542) l. c. §. 41. p. 83. ſ. (543) 2 Theſſal. III. 17. (544) Præſcript. c. 36. (545) l. c. p. 66. & 75.

illo teſtimonio, qvo factum eſt, ut ab Apocryphis falſoq́ Apoſtolorum nomine inſignitis ſcripta eorum genuina diſtingverentur, pendere omnem illam, qvam deinceps obtinebant, & qvam hodieq́ obtinent in Eccleſia Catholica ſcripta verè Apoſtolica, auctoritatem ſtatuat, & ſolis eam *epiſtolis Paulinis tredecim* prærogativam largiatur, qvòd & maturius *in canonem collecta* fuerint, non æqvè ac illa cœterorum Apoſtolorum ſcripta, *a ſolo ſenum ſub Trajano Teſtimonio* ſuſpenſæ, *Epiſtolam tamen ad Ebræos*, cum *ſeptem Catholicis & Apocalypſi*, iisdem ſaltem Teſtimoniis, qvibus & Irenæanæ & *συγχρόνων* Traditiones debentur. in canonem receptam aſſeverat. Et fuiſſe ſane in veteri Eccleſia, qvi *tredecim* duntaxat *Pauli Epiſtolas* numerarint, οὐκ ἐγκρίνοντες τὴν πρὸς Ἑβραίους, ut ſcribit *Photius*, (546) & hanc penitus rejecerint, ὡς μὴ Παύλου οὖσαν αὐτὴν, ut eſt apud *Euſebium* (547), vel ex eo liqvere poteſt, qvòd *Philaſtrius, ut erat ſedulus D. Pauli, in perducendis ad veram Chriſti notitiam Gentilibus & Hæreticis, imitator*, teſte *Gaudentio* (548), pro ſingulari ſua, in cenſendis, qvandoq; & multiplicandis hæreſibus nimia liberalitate, *Bellarmino* (549), *Dallæo* (550), *F. U. Calixto* (551), *Du Pin* (552), aliisq; meritò notata, peculiarem in ſuo *hæreſium catalogo*, locum (553) hæreſi anonymæ eorum, *qvi epiſtolam Pauli ad Ebræos, non aſſerant eſſe ipſius*, aſſignarit; ut de *Arianis* nihil dicam, qvi *Theodorito* (554) teſte, τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴν τῶν λοιπῶν ἀποκρίνουσι, καὶ νόθον ταύτην ἀποκαλοῦσιν. Atq; hinc etiam, poſtqvam

a vero

(546) *in Biblioth. Cod. 48. p. 37. & codic. 121. p. 301.* (547) *H. E. L. III. c. 3.* (548) in *Encomio Philaſtrii apud Surium*. T. III. *ad 18. Julii.* (549) *de Script. Eccleſ. p. 133.* (550) *de uſu Pat.* lib. 2. c. I. l. ſœpius cit. (551) *in Diſſ. de nova Orig. edit.* (552) *Bibliot. Eccleſ.* T. II. p. 429. (553) *hæreſ. 88.* (554) *præfat, in ep. ad Ebr. p. 393.*

a vero Autore ſemel temere diſceſſum, in tot opiniones a veteribus itum, & tot obſervata hariolationum & conjecturarum, veriùs qvàm ſententiarum inter eruditos divortia, Cretæ urbibus plura: Præterqvam enim, qvòd abutentibus ejus auctoritate ad placita ſua incruſtanda, *Novatianis*, aliqvandiu ſuſpecta adeo etiam Catholicis, Afris præſertim & Romanis fuerit, ut nonnulli etiam, apud *Cl. Spahemium* (555), a *Novato* ſectæ iſtius Primipilo, Auctore profectam eam crediderint, ad eundem fere modum, qvo *D. Johannis Apocalypſin*, in deterrimæ hæreſeos Cerinthianæ ſuſpicionem aliqvando vocitatam, & *Cerintho Auctori* abſurdè adſcriptam antiqvitùs legimus; Si *S. Senenſi* (556) fides, fuerunt etiam, qvi *Tertullianum*, qvod mireris, ejus Autorem exiſtimarent, Sicut alii, antiqviorem paulò & diviniorem ejus originem aſſerturi, *Apollo*, ἀνδρὶ λογίῳ & ἐν ταῖς γραφαῖς δυνατῷ (557) eam deberi, cum *B. Luthero* (558), *L. Oſiandro* (559), *Beza* (560) aliisq; conjectàrunt; Alii viciſſim eam, vel *Marco*, apud *Cl. Spanhemium* (561), vel *Lucæ Evangeliſtæ*, cum *Origene*, (apud *Euſebium* (562) & *Hieronymum* (563)] *Calvino* item (564) & *Grotio* (565), vel *Barnabæ*, Apoſtolico, *ſatis adeo auctoritatis Viro*, cum *Tertulliano* (566), nonnullis apud *Philaſtrium* (567) *Camerone* (568) &c: vel *Clementi Romano*, apud *Originem*, *Hieronymum*, *Philaſtrium* & *Calvinum* (569), vel aliis forte alii adſcripſerunt; Non pauci inſuper, ipſum Paulum, mate-

(555) loc. mox citando, (556) l. cit. l. 7. p. 589. (557) Act. XVIII. 24 (558) *ad Geneſ.* 48. 20. (559) ad hanc epiſt. (560) ad hanc epiſt. (561) *l. citando.* (562) H. E. *l. 6. c. 19.* (563 l. c. (564) *comment. ad* Ebr. 13. 23. (565) *Annot. ad hanc epiſt.* (566) in *lib. de pudicitia, c. 20. p. 741.* (567) l. c. (568) *Quæſt. II. in epiſt. ad Ebr.* (569) ll. cc.

materiam ſcribendi ſuppeditaſſe, ſed alium, neſcio qvem, Notarium Apoſtolicum, accommodaſſe ſtylum, dictitarunt, apud *Euſebium* (570), ſuffragante, poſt alios, *R. Simonio* (571) atq; ita doctrinam qvidem, & argumentum Apoſtoli eſſe, dictionem verò Amanuenſis alicujus, ἀπομνημονεύσαντός τινος τὰ ἀποστολικὰ καὶ ὡσπερεὶ σχολιογραφήσαντός τινος τὰ εἰρημένα ὑπὸ τοῦ Διδασκάλου, dicente *Origine* (572). Et hæc ſane tot antiqvorum diſſidia, ut ſuſpenſo olim, animiq; incerto *Origeni* exclamationem hanc extorſerunt: τίς δὲ ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν, τὸ μὲν ἀληθὲς Θεὸς οἶδεν; ita ſine dubio nonnullis perſvaſerunt, ſuperioris ſeculi Theologis, cœteroqvin ὀρθοδοξοτάτοις, ut epiſtolam hanc noſtram, vel, inter *apocrypha* relegarent, [augente poſt alios, recentiùs eorum numerum *Chriſtiano Matthiæ* (573)] vel ſaltem inter *Deutero-canonicos* [qvos vocare nonnullis libuit] referrent. Sed & nonnulli deniq;, qvi cœteris liberaliores aliqvantulùm videri geſtiunt, *a Paulo* conſcriptam primitùs epiſtolam ultro largiuntur, ſed *Ebraicè Ebrais*, atq; ideo deinceps Græcè, vel a *Luca*, vel *Clemente Romano*, vel alio qvopiam Viro Apoſtolico, [de qvo non minus ſanè ambiguè ac diverſimode conjectatur, utut *rem tam parvi ponderis, ut conſideratione non egeat, S. Senenſis* (574) exiſtimet] tranſlatam, poſt *Ambroſium, Hieronymum, Theodoritum, Chryſoſtomum, Oecumenium, Sophronium, Theophylactum, Primaſium, Haymonem*, &c. cum *S. Senenſi, Ribera, Hyperio*, (575) *Bellarmino* (576), *Zanchio* (577), *Salmaſio* (578), & noviſſime *L. Ell. Du Pin* (579) &c: contendunt. Qvæ qvidem

(570) l. c. (571) *Hiſt. Crit. N. T. lib. I. c. 16.* (572) *Homil. in epiſt. ad Ebr.* (573) *In Syſtemate Theol. lic. I. de Script. S. p.* (574) l. c. p. 594. (575) partim ll. jam cc. partim *proleg in epiſt* (576) *de V. D. lib. I. c. 17.* (577) *de S. Script.* (578) *de Helleniſt. P. I.* (579) l. ſæpe cit. p. 71.

dem omnia, minutè ac concisè, conſectari, & è ſuis rationum involucris, diligentiùs evoluta, expendere, operæ futurum eſſet, cum prolixæ nimis, tum &, poſtqvam hoc argumentum penitus olim exhauſit doctiſſima *Celeb. Frid. Spanhemii* (580) opera, epiſtolamq́; hanc Auctori ſuo, *Paulo*, partim teſtimoniis ſelectiſſimis, qvà divinis, qvà humanis, Græcorum 30, & Latinorum Scriptorum 60, partim rationibus exqviſitiſſimis, adeo vendicavit ſolidè, ſtrophasq́; ac rationes τῶν ἐξ ἐναντίας omnes adeò excuſſit ſoleter, ut nec iis, poſt tam validas demonſtrationes, excipiendi, nec nobis, poſt tam accuratam meſſem, ſpicilegium inſtituendi, locus relictus videatur ullus, omnino ſupervacaneæ. Proinde, ulteriores digreſſionum ambages jam pertæſo, atq; intra inſtituti orbitam, qvantum pote, orationem porro contenturo, ſuffecerit iſthinc maleſidis Criticorum de primigenio epiſtolæ hujus idiomate deperdito, eiq́; ſurrogata verſione: conjecturis, unam oppoſuiſſe Pronœam divinam, canoni Biblico, ita jugiter advigilantem, ut ne vel ἰῶτα ἓν ἢ μίαν κεραίαν intercidere (581) patiatur; certo interim, qvantas etiam aut qvotcunq; difficultates [ſi qvæ forte in iis veterum teſtimoniis, qvibus cumulatè congeſtis, pro *hac Ebræa, ad Ebræos*, epiſtola, ſimul ac *Evangelio Matthæi Ebræo*, poſt varios, qvàm ex Pontificiorum ſynagoga, qvàm Criticorum ſchola, nuper adductos, noviſſimè militarunt *Cl. Du Pin* (582), *R. Simonius* (583), *G. Caweus* (584), *Ant. Bynæus* (585) &c: etiamnum ſuperſint, qvas non reſecuerint, aut expeditas dederint, inter

(580) in *Exercitationibus de Autore epiſtolæ ad Hebræos.* (581) *Matth. V. 18.* (582) *l. c. p 71.* (583) *in Hiſt. Criſt. N T.* l. c. (584) *Cum in hiſtor. literar. tum in Vita Pauli & Matthæi*, (585) de *Natali Jeſ. C. lib. 1 c. 2.* §. 26. p. 242. ſeqv.

ter alios, præter laudatum *Spanhemium l. c. Fr. Gomarus* (586), *Chr: Kortholtius* (587), *Th. Ittigius* (588), *J. H. Majus* (589) alii] & ſubire potiùs & devorare, qvàm ali qvâ, vel injuria temporum, vel incuriâ Eccleſiæ, divinum characteris Apoſtolici theſaurum, deperditum largiri: Illinc vero omnes de Autore Epiſtolæ, tam variè diſceptantium Autorum fluctus, ad ſymphoniam redegiſſe catholica Eccleſiæ harmonia, *Athanaſio* (590) diſertè laudata; ἀφ' οὗ, ſcribenti, κατηγγέλη τὸ Εὐαγγέλιον Χριστοῦ, Παύλου εἶναι πεπιστεῦσθαι ἡ (πρὸς Ἑβραίους) ἐπιστολή, & *Hieronymo* (591), *epiſtolam quæ inſcribitur ad Ebræos, non ſolùm ab Eccleſiis Orientis, ſed ab omnibus retro Eccleſiis, & Græci ſermonis Scriptoribus, qvaſi Pauli Apoſtoli ſuſcipi*, atteſtanti. Sed & absq; iis etiam ſi foret, utrumq; tamen, unicum conficeret *D. Petri* (592), teſtimonium, domeſticum qvidem illud, & Collegæ de Collega, luculentum tamen, eoq́; ſuſpectum minus, atq; plus habiturum ponderis, qvò mirandum magis eſt, annotante *Gregorio M.* eas Pauli epiſtolas, Eccleſiæ univerſæ legendas tam ſeriò commendaſſe Petrum, *in qvibus videbat univerſo orbi promulgari, ſe fuiſſe reprehenſum a Paulo*, qvas tamen, aut omnes, aut ſaltem illam *ad Galatas* [uti non inficetè jocatur *M. Ant. de Dominis* (593)] ſi eo, qvo Pontifices Romani, vel loco fuiſſet, vel animo, *in indicem expurgatoriū ſtatim conjeciſſet*, læſæ Majeſtatis Pontificiæ damnandas. Sanè, ſi rem ſeriò æſtimamus, qvando *Paulum* [qvem τὸν ἀγαπητὸν ἀδελφὸν vocat] κατὰ τὴν αὐτῷ δοθεῖσαν σοφίαν *univerſim ſcripſiſſe*, Petrus ſcribit, uti *ſine dubio, emphaticè, de ſingu-*

 lari

(586) in *Diſſertat. de Evangelio Matthæi Ebraico* (587) de Variis *S. Script. edition. cap. 7.* p. 66. ſ. (588) l *ſæpius cit. Diſſertat. I. cap. 7.* (587) in *Exam. Hiſt. Critic.* N. T. *Simon. cap. 7. p 81.* (590) *Dial. de SS. Trinit. Tom. II. p. 163* (591) *epiſt. 129. ad Dardanum* (592) 2 Petr. III. 15. (593) *de R. E. lib. I. c. XI. p. 85.*

lari qvadam ſapientia, & eximio qvodam cognitionis gradu, inter πολυποίκιλα alia χαρίσματα, Paulo ſingulariter conceſſo, & in univerſo epiſtolarum ſyntagmate ita conſpicuo, ut Autorem ſuum τὸν σοφώτατον, τὸν πάνσοφον, & θεσπέσιον, ɔ: unô verbô Paulum, ubiq; deſignet, liqvidò teſtatur; ita, ſi *Cl. Spanhemio* (594), eam qvæ *ad Ebræos* eſt, ſigillatim hic deſignari a Petro arbitranti, & τὴν Παύλῳ δοθεῖσαν σοφίαν Petro laudatam, ἐξόχως καὶ ἐξαιρέτως in epiſtola hac tam manifeſtò relucere, ut vel ſola Autorem prodat, rationibus non ſpernendis probanti, credimus, duos ecce! unâ fidelia dealbatos parietes habemus, unôq́; argumentô, & epiſtolæ hujus ſcriptionem, & luculentam *POLYMATHIÆ* gloriam, Paulo noſtro, a viro θεοπνεύστῳ ipſoq́; adeo Spiritu S. vindicatam. Arripiamus ergo hanc anſam, & ΤΗΝ ΔΟΘΕΙ͂ΣΑΝ ΠΑΥ͂ΛΩ ΣΟΦΙ͂ΑΝ ductu Petrinô, propiùs luſtraturi, qvoniam immenſum ejus latifundium, nec emetiri integrum, nec intra has qvantulascunq; Diatribes noſtræ anguſtias coarctare licet, præcipua ſaltem ipſius capita, levi brachio attingamus, contenti, *PANSOPHIAM PAULINAM*, ſeu ſi mavis, *ENCYCLOPÆDIAM*, conciſiori ſtylo, & paucioribus lineolis, generatim adumbrâſſe, qvæ ſi datâ operâ, methodô juſtâ, qvali vel *Panſophiam Moſaicam Celebrat. A. Pfeifferus*, vel *Encyclopædiam univerſalem Biblicam* delineavit *Alſtedius*, per partes, deducenda fuſius foret atq; exaggeranda, ſingulæ in integra, juſtæ molis, volumina irent; inqviſituri eâdem inſimul operâ, qvibus ad hunc ſummũ tantæ eruditionis, ac *Polymathiæ* divinæ juxta humanæq́; apicem, gradibus evaſerit Apoſtolorum apex, &, qvid in celebri patrio Tarſenſium Lycéo, Ephebus etiamdum, poſuerit fundamentorum, qvid iis in illuſtri Hieroſolymitanorum Athenæo, jam provectior

(594) *Exercit. ſupra laudat. P. I, c. 4. p. 53.*

vectior Tyro & ſeverioribus initiatus Phariſæorum ſacris, Magiſtro præprimis Gamaliele, ſuperſtruxerit, qvantum deniq;, diſcentium ſubſelliis jam exempto, atq; in ſacratiſſimum Apoſtolorum Collegium, illam proximam cœleſti Magiſtro claſſem, ſupremamq; adeo orbis univerſi Doctorũ cathedram divinitus tranſlato, in diviniori diſciplinæ Chriſtianæ gymnaſio, [Eccleſia, ſc: illo limpidiſſimo Panſophiæ divinæ ſpeculo, τὴν πολυποίκιλον σοφίαν τοῦ Θεοῦ, ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις ταῖς ἐν ἐπουρανίοις repræſentante (595),] divinis auſpiciis, ad *Panſophiæ Apoſtolicæ* complementum acceſſerit, obiter viſuri.

§. XVIII.

Atq; *Encyclopædiam* qvidem *Paulinam* initiò memorandi, occaſionem *Strabo* (596) ſuppeditat, τοσαύτην τοῖς (ἐν Ταρσῷ) ἀνθρώποις (Apoſtoli civibus) σπουδὴν πρός τε φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἄλλην ἘΝΚΥΚΛΙΟΝ ἍΠΑΣΑΝ ΠΑΙΔΕΙ͂ΑΝ tribuens, ὥσθ' ὑπερβέβληται καὶ Ἀθήνας καὶ Ἀλεξάνδρειαν, καὶ εἴ τινα ἄλλον τόπον δυνατὸν εἰπεῖν, ἐν ᾧ σχολαὶ καὶ διατριβαὶ, τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν λόγων γεγόνασιν; Unde, Apoſtolum *Paulum* ἄνθρωπον Ἰουδαῖον (non utiq; Gentilem, ceu cavillati, apud *Epiphanium* (597), leguntur *Ebionitæ*) γεγεννημένον ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας (598) [non ἐκ κώμης Γισχάλων τῆς Ἰουδαίας ὁρμώμενον, & πορθηθείσης deinde παρὰ τῶν Ῥωμαίων τῆς αὐτῆς κώμης, μετὰ τῶν οἰκείων γονέων εἰς Ταρσὸν τῆς Κιλικίας tranſlatum, qvæ *Sophronii* (599) fabula eſt, *Hieronymo*,

(595) *Epheſ. III. v. 10.* (596) in *Geographia* I. ſupra cit. confer. *Jac: Middendorp. de Academ.* p. 246. (597) *Hæreſi XXX. n. 4.* (598) *Actor. XXII. 3. conf. XXI. 39.* (599) in *Vita Pauli*: qvem inter & *Euthalium*, in ejusdem tituli & argumenti ſcripto (qvod obiter noto) tam manifeſtus obſervari παραλληλισμὸς poteſt, ut vel hic illum, vel ille hunc preſsè imitatus videri poſſit.

qvod mireris, alicubi (600) probata, alibi verò (601) improbata, a *Baronio* (602) autem fuſiùs exploſa] in tam celebri emporio Muſarum patrio, *Encyclopædia* (non jejuniori modò illa, ſeu *Grammaticâ*, qvam nonnulli κατὰ κατάχρησιν, οὐ λόγῳ δὲ κυρίῳ dixerunt, apud *Tzetzen* (603), ſed plenâ, ambitu ſuô, *omnes artes liberales*, ɔ: unô verbô: *Polymathiam, per notitiam variarum rerum, ex omni genere ſtudiorum collectam, latiſſimè ſeſe effundentem*, complexâ, qvæ *Cl.* Wowerii (604) περίφραξις eſt, rationem nominis, prolixius alibi (605) exponentis] imbutum fuiſſe, qvando, cum *Cl. G. Caveo* (606) aliisq́, colligi poſſe ſuppono, judicii, opinor, prodigus videri non debeo. Elevata qvidem hæc ἐγκύκλια Pauli μαθήματα, *exotica* cumprimis & ſecularia, & neſcio qvibus circulis circumſcripta, vellet *Nic. Serrarius* (607), qvando, *in iis, Græcorum artibus, qvibus & ratio & oratio perpolitur, non amplius proceſſiſſe Paulum*, ſcribit, *qvàm qvantum Adoleſcentulus isq́; Hebræus, ſcenopoetice diſcenda jam tum occupatus procedere potuit*, ſed argumentis, & in ipſum Autorem vibrandis validiùs, & pro *Polymathia Paulina*, militaturis fortius. Sane naſcendi conditio, qvæ ex Ebræis ipſi obtigit, & adoleſcentia, qvæ obtenditur, tantum abeſt *Encyclopædiæ* aut *Polymathiæ Paulinæ*, etiam *exoticæ* officiat qvicqvam, ut eidem potius velificetur utraq;. Etenim cum eadem, olim fuerit Ebræorum in formandis maturè puerorum ingeniis diligentia, qva hortulani eſſe ſolet in flectendis arboribus tenellis, ne ſibi relictæ turpiter curvatæ ac male luxuriantes ſuccreſcant; Atq; hinc pri-

mis

(600) de *Scriptor. Eccleſ. c.* 5. (601) *commentar. in epiſt. ad Philem.* (602) *Annal.* T. I. *Ann.* 36. *n.* 7. & 8. (603) in *hiſtor. Chiliad.* (604) *Tract. de Polymathia* c. 2. p. 19. (605) l. c. cap. 24. (606) in *Vita Pauli* ſect. I §. 4. p. 47. (607) *Tom. I. opuſcul. de Paulo* §. VIII. & IX. p. 279.

mis ſtatim annis, cereæ etiamnum & in omnes formas flexili puerorum indoli, manus admovere, & qvàm primum fari infantes cœperint, vel Parentes ipſi, (608), vel ſi ii aut ἀναλφάβητοι fuerint, & literarum ignari, aut aliis forte curis, qvò minus his partibus fungi ipſi poſſent, diſtricti, juſto aliunde ſtipendio conducendi Pædagogi, primò qvidem fidei ac pietatis elementa prima inſtillare, deinde ubi tertium mox annum attigerint, artem legendi tradere, ſenſimq; adeo tenellas mentes literis melioribus imbuere, ex veteri gentis lege aut more debuerint; qvis pios Apoſtoli Parentes, legum ſine dubio & πατροπαραδόσεων, obſervantiſſimos, hunc qvoq; Filium ſuum legi & ſacratioribus ſtudiis maturius innutriiſſe, dubitaverit, ut, cum materno lacte, pietatis ſimul & ſapientiæ γάλα [utinam verè!] λογικὸν ἄδολον (609) imbiberet? At, cum edicto Magiſtrorum cautum inſuper antiqvitus fuerit (610), informationem domeſticam, ultra qvintum ætatis annum, ne qvi protraherent, aut in umbratili ludo privato detinerent juniores, ſexennes ſi firmæ, aut ſeptennes ſaltem, ſi tenerioris forte valetudinis eſſent, in publica alicubi eruditionis officina, acuratiori Ludi Magiſtrorum ephoriæ protinus mandandos, tradente ex Judæorum præſcriptis, *Cl. Altingio* (611); Et hujus, legis, ad maturandos Pauli, in ſtudiis, profectus, aliqvam rationem habitam, abſolutâq; intra præſtitutum tempus, χειραγωγία domeſtica, in publicam aliqvam mentium palæſtram, ubi tyrocinia poneret, ocyùs traductum, credere fas eſt. Hoc autem curriculo ſcholaſticô, velociùs etiam, qvod jubebant mores & leges populi, ſuadebatq;

(608) Vid. *Maimonid.* Tal. *Tora.* cap. I. & *Scjchan Aruch.* p. 2. (609) *1 Petr. II. 2.* (610) Vid. *Pirke Abboth. c. 5.* (611) in *Studioſo Hebræo Heptad. Oration. Academ.* p. 335.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

batq; *εὐφυΐα* & indoles Tyronis capaciſſima, abſolutô, & trivialibus jam ſtudiis, plerumq; cum Anno decimo qvinto finiri ſolitis, poſt terga relictis, ea jam eruditionis ſupellectile literariâ, qvam in *Studioſô Hebræo*, reqviſiveris, id eſt, non vulgari, inſtructum, in illuſtrius aliqvod Muſarum emporium, patrium ſine dubio, primum, deinceps & Hieroſolymitanum, Parnaſſum illum Ebræorum, tanqvam ad plenam meliorum artium mercaturam, dimiſſum credere, ut nihil vetat, ita plurima jubent. Hic enimvero ſi *Academias Ebræorum* veterum peragrare omnes, *Metropolitanam*, inprimis, iſto ævo Hieroſolymæ florentem, luſtrare attentiùs, viſitare illorum בתי המדרשות & Collegia, [*qvadringenta & octuaginta*, ſi *Talmudi Hieroſolymitano* (612) credimus] ſingula Auditoriis ſeu claſſibus inſtructa geminis, *inferiori* una, qvæ בית ספר, *domus libri*, dicta, qvia docendæ interpretandæq; Scripturæ dicata, *digniori* altera, qvæ בית תלמוד *domus doctrinæ*, diſputationibus nempe ac deciſionibus Magiſtralibus deſtinata, (613) intereſſe publicis eorum exercitiis, qvà diſputatoriis, qvà oratoriis, in utraq; domo freqventatis, audire prælegentes Magiſtros, videre arrectis auribus adſtantes, & ex ore Docentium pendentes Diſcipulos: reſerare Lyceorum archiva, ſtatuta & leges Academicas penſiculatius intueri, erudita Doctorum examina, periclitandis diſcentium profectibus deſtinata, perſpicere, contemplari ſolennes eorum promotiones Academicas, Bibliothecas, publica illa eruditionis adminicula, perreptare, totamq; adeo *Ebræorum Sapientiam ac Polymathiam*, orbi olim univerſo fere adoratam, in publicis Academiarum auditoriis, cathedris & ſubſelliis perſonantem

(612) in *Megilla fol.* 73. *col.* 4. citante *Seldeno in prolegem. ad ſucceſſ.*
(613) Vid. l. c. & *Altingii Schilo lib. IV. c.* 8. *p.* 238.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

tem venerari cominùs, ſi vel liceret, vel vacaret; uti his qvoq; Principibus Ebræis permiſtum agnoſcere, Paulum noſtrum inter varias eruditorum συζητήσεις ſolertiſſimè occupatum, & præclari ingenii vires, qvàm diſſerendo, qvàm colloqvendo exercentem, cum voluptate audire ſine dubio daretur, & modo Gamalielis ſui pedibus advolutum & ore hiante præcepta captantem, modò in arena cum veteranis plurimis de palma, ancipiti Marte certantem, commilitonibus certè pleriſq; eam extorqventem; modò etiàm forte ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων conſtitutum καὶ ἀκούοντα αὐτῶν, καὶ ἐπερωτῶντα αὐτοὺς (614) modò varios qvæſtionum griphos nervosè explanantem, modò ſuis viciſſim dubiis ἀκρίβειαν Doctorum ſollicitantem, admirari; ita non ſpernendum forte inſtituti noſtri compendium, facere, totiusq́; adeo *Polymathiæ*, cùm humanæ, tum divinæ, qvam in Apoſtolo veneramur, fœcunda in Tyrone, ſemina oſtendere, pronum foret. Et de *ſacratiori* qvidem illa eruditione *Theologica*, [ſive ἀληθῶς ita dictam, & ex divino Scripturarum fonte, *qvi fluit illimis nitidis argenteus undis*, hauſtam, ſive ψευδωνύμως & δοξαστικῶς ita nuncupatam, ex turbidis δευτερώσεων rivulis derivatam, intelligas,] dubitare neminem ſinit luculenta Apoſtoli ipſius, teſtis in hac, licet propria, cauſa, exceptione omni majoris, confeſſio, qvâ ſe, non ſaltem κατὰ ἀκρίβειαν τοῦ πατρῴου νόμου πεπαιδευμένον (615) ſed & ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας ἐν τῷ γένει αὐτοῦ profeciſſe, περισσοτέρως inſuper ζηλωτὴν ὑπάρχοντα τῶν πατρικῶν παραδόσεων (616) edocemur. Qvod ipſum, ut εὐφυΐαν ſimul, promptitudinem ac felicitatem ingenii, aliunde licet notam ſatis, profectumq́; in ſtudiis ſacratioribus inſignem, per ſe declatat ſatis, ita roboris inſu-

per

(614) Luc. II. v. 46. (515) *Actor. XXII. v. 3.* (616) *Gal. I. 14.*

per ac momenti huic accederet non parum, ſi de eo conſtaret liqvidò, qvod tradunt nonnulli, & inter eos, ipſe paulo ante notatus *Serrarius* (617), inter illos Pauli συνηλικιώτας & ſympalæſtritas multos, qvos à ſe ſuperatos referentem ipſum audivimus, fuiſſe etiam *Stephanum* πρωτομάρτυρα, *Barnabam* Apoſtolum, & *Gamalielis Filios*, *maximè Primogenitum illum Simeonem Juniorem*; qvos omnes variæ eruditionis, Theologicæ præſertim, gloria, vel adæqvâſſe ſaltem, nedum ſuperaſſe, hominis eſt πολυμαθεστάτου. *Stephani* ſanè *Polymathiam Theologicam*, prodigiis & ſignis plane propheticis, efficacia etiam in prædicando verticordia, gravitate item & decore oris, ipſis hoſtibus venerabili, ſtipatam, ut luculento præconio commendat Sp. S. (618) & experti leguntur Antagoniſtæ ipſius varii, οἱ ἐκ τῆς συναγωγῆς τῆς λεγομένης Λιβερτίνων καὶ Κυρηναίων, καὶ Ἀλεξανδρέων, καὶ τῶν ἀπὸ Κιλικίας [qvos inter & Paulum ipſum, etiamnum Saulum fuiſſe, non improbabilis interpretum plurimorum fert opinio] καὶ Ἀσίας, συζητοῦντες, τῷ Στεφάνῳ, ſed οὐκ ἰσχύοντες ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ καὶ τῷ Πνεύματι ᾧ ἐλάλει (619), διὰ τὸ ἐλέγχεσθαι αὐτοὺς ὑπ' αὐτοῦ μετὰ πάσης παῤῥησίας, καὶ μὴ δυνάμενοι ἀντοφθαλμεῖν τῇ ἀληθείᾳ (620); ita apertè clamat diviniſſima ipſius oratio Apologetica, & concio cygnæa noviſſima, coram Synedrio Hieroſolymitano, habita, a profana *Critici Batavi*, cenſura, qva eam acerbius vexavit (621), vindicata a *Cl. H. Witſio* (622); in qva una, tantum hiſtoriæ & antiqvitatum ſacrarum, Theocratiæ præſertim divinæ, & circa populum Iſraeliticum politiæ, totiusq; adeo oeconomiæ

(617) *loco nuper allegato.* (618) *Act. VI. v. 8.* (619) l. c. v. 9 & 10. (620) qvod *lectionibus ſuis variantibus* ad l. c. inſeruit *Curcellæus*, neſcio ex qvo codice hauſtum. (621) in *Judiciis Theolog. Holland. de Crit. R. Simonii* (622) *Miſcellaneor. S.* Lib. I. cap. 21. §. 54. ſ. p. 315. ſ.

miæ veteris theſaurum reconditum miramur, ut non tantùm *compendioſam libri* 1 *&* 2 *Moſaici* ἀνακεφαλαιωσιν καὶ ἀνάμνησιν, cum *Cel. Bangio* noſtro (623), ſed luculentam totius Theologiæ V.& N. ſynopſin (cujus ſpecimen excerpunt *Cent. Magdeb.* (624)) dicere eam poſſe videar. De egregia *Barnabæ eruditione Theolog.* certos nos fecerint, ſi non *Epiſtola*, ejus nomine inſignis, licet *Auctorem ortu Hebræum, nec levi religionis ſuæ ſcientiâ imbutum, prodens*, judice *Caveo* (625) dignaqve eruditis Viris *Uſſerio* (626) *H. Menardo* 627) *Iſ. Voſſio* (628) *Cotelerio* (629) *Oxonienſibus* (630) *Moynio* (631) viſa, qvam prolixis illuſtrarent commentariis, & *Barnabæ* fuſè ſatis vindicata à *Pearſonio* (632) *Cavéo* (633) *Du Pin* (634) contradicentibus licet *Le Moyne* (635), *Spanhemio* (636) *Nat Alexandro* (637) aliis, at certè præclara ejus in Eccleſiam merita, zelus, fides tot legationibus ſpectata, atqve id genus aliæ dotes Apoſtolicæ, qvibus non modò elogium *Viri boni & pleni S. S & fide* à Sp. S. (638) *Axioma Jovis, ob majeſtatem & præſtantiam ingenii, nec non fulmina & tonitrua verborum* à *Lyſtrenſibus* (639), diviniſſimæ item *ad Ebræos epiſtolæ Autor* haberi ab antiqvis ap. *Tertullian.* (640) meritus, nomini ſuo ὑὸς παρακλήσεως, ab Apoſtolis indito (641) (ſed eruditis *Moynio* (642), *Keuchenio* (643) *Lighfooto* (644) variè ſollicitato) ubiqve ſatis facit, dignus adeo inter præcipuos Evangelii Præcones atq; *Apoſtolos* (probante *Burmanno* (645)) cenſeri. De *Simeone Gamal. Filio*, eò minus dubitare habemus qvò plures exſtant Rabbinorum de eo ampullæ, apud *Gantzium* (646) *Buxtorff.* (647) *Bartoloccium R. Schabtai* (648) *Otthonem* (649) alios. Et poſſet forte vel hoc ſolo declarata ſatis videri *Polymathia Pauli.* Poſſet qvoqve huc trahi, qvod conjicit *Cl. Altingius* (650) *Paulum eſſe Samuelem Parvum,*

 Thal-

(623) *Exerc. Antiqv. lit.* 3. §. 9. (624) *Cent.* 1. *l.* 2. *c.* 625. (625) *Hiſt. Lit. p.* 9. (226) 1643 ſed qvæ editio periit (627) *Pariſ.* 1645. (628) *ad ep. Ignat.* (629) *in Patribus Apoſtolicis* (630) 1685 in 12. (631) in *Variis Sacris.* (632) *Lect. II in acta* §. 10. (633) l. c. (634) *Biblioth. T. I. p.* 9. (635) *Præf. ad V. S.* (636) *H. E. p.* 30. (637) *H. E. Sec. I. P I. Artic.* 6. (638) *Act.* 2. 24. (639) *Act.* 14. (640). *de pudicit cap.* 20. (641) *Act.* 4. 36. (642) l. c. (643) *Annot. ad h. l.* (644) *Hor. Hebr. ad l. c* (645) *Exercit.* 9. (646) *In Zemach Dav.* (647) *de Abbreviat.* (648) in *Bibl. Rabbin.* (649) *in hiſt. D. D. Miſn.*

Thalmudiſtis (651) & *Gantzio* (652) memoratum, *precationis contra Sadducæos* (*R. Aſcher* legit המינים ɔ: probante *Altingio* (653) *Chriſtianos*) juſſu *Gamalielis* conceptæ Autorem, ſed mox oblitum, aut qvod è Scriptura (654) conſtat, *Paulum* præcipuum fidei Chriſtianæ *Inqviſitorem à Synedrio Hieroſolymit.* conſtitutum, qvas partes nemini niſi ſumma rerum fidei notitia inſtructo, demandari potuiſſe evidens eſt. Sed ut qværenti *Chryſoſtomo* (655) τίνι τῶν ἄλλων Ἀποστόλων ἐπλεονέκτησεν ὁ μακαρίτης οὗτος καὶ πόθεν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἐν τοῖς ἁπάντων ἐστὶ στόμασιν; πόθεν οὐ παρ' ἡμῖν μόνον ἀλλὰ καὶ παρὰ Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησι μάλιστα πάντων θαυμάζεται; οὐκ ἀπὸ τῆς τῶν Ἐπιστολῶν ἀρετῆς, & inſtituto ſimul noſtro reſpondeamus è *Chryſoſtomo* ipſo ταῦτα πάντα ἐργάζεται δι' ὧν ἡμῖν κατέλειπεν ἐπιστολῶν τῶν θαυμασίων καὶ τῆς θείας πεπληρωμένων σοφίας, piaculum ducemus *Polymathiam P. Theolog* aliunde qvàm è *Paulo* ipſo ɔ: *epiſtolis* ejus demonſtraſſe. Neqve enim temere *epiſtolas Pauli Theologiæ Chriſtianæ theſaurum* dixit *Balduinus* (656) nec falsò *Corn. à Lapide* (657) *iis medulam qvandam fidei & religionis Chriſtianæ* contineri, aut *Dreſſerus* (658) *eas totam Scripturam interpretari, enarrare atqve illuſtrare, & eſſe Commentarios luculentiſſimos Moſis Prophetarum & Chriſti concionum* ait. Pronum foret *Syſtema Theologiæ univerſæ Thetico-Polemicæ, Exegetico-Homileticæ, Practico-Moralis, Paulinum* contexere, luculentius ſane *Moſaico Pfeifferi* (659) *Paradiſiaco & Melchiſedechiano Deutſchmanni* (660) *Jobæo Hinckelmanni* (661) *Davidico* Maji &c: (662) niſi ferias nobis tam qvod ad *Theologiæ* qvam *Polymathiæ* totius *Paulinæ* apodixin feciſſet inter multos inprimis prolixa *Celeb. D. Joh. Olearii* opera, qvâ, ὡς ἐν κεφαλαίῳ univerſam è *Paulo* (663) *Theologiam* (*I*) *Poſitivam* (*II*) *Polemicam* (*III*) *Exegeticam & Homileticam* (*IV*) *Moralem*, cum *Repertoriis Technologico, Philoſophico*, eoqve *Grammatico, Logico, Rhetorico, Poëtico, Metaphyſico, Mathematico*, eoqve *Arithmetico, Chronologico, Aſtronomico, Optico, Muſico; Ethico, Politico, Oeconomico*,

(650) *Schil. l. 4. c. 27.* (651) *in Berachoth c. 4.* (652) l. c. *A.* 3788. (653) *l. c.* (654) *Act. 9. 2.* (655) *l. 4. de Sacerd. c. 6. p. 67.* (656) *præf. comm. ad Rom.* (657) *de Prærog. Pauli c. 3.* (658) *de feſtis p. 25.* (659) *in Panſoph. Moſ.* (660) *pec. Tract.* (661) *Diſſert. inaug.* (662) *pec. Diſput.* (663) *in Indice Balduiniano.*

mico, *Philologico*, *Hiſtorico* &c. deduxit: Imo vel è ſingulis fere *Pauli Epiſtolis*, v. g. ex illa *ad Romanos Calovius* (664) *ad Corinthios J. Höckerus* (665) *ad Epheſios Zanchius* (666) ex aliis alii ſimilem credendorum Epitomen excerpſiſſent.

§. XIX.

Sed de illa *Eruditione Pauli Theologica*, etiamſi conſtet indubie, de altera tamen *Polymathia humaniori & exotica*, dubium remanebit, ſcrupulum forte injecturo illo Senatus Rabbinorum conſulto, *qvo ne qvis Filium in Græcanicis erudiret, aut ſapientiam Græcanicam edoceret*, edictum tradunt *Thalmudiſtæ* (667) & probare ſatagit *Bartoloccius* (668). Sed is facile eximetur recordantibus, tum qvod *Misnici* (669) id reſtringant ad *tempora Veſpaſiani*, qvod ad *Chasmonæorum* referunt *Gemarici*, tum qvòd ei ſi qvod fuerit, nec olim nec recentius morem geſtum, exemplis demonſtrarit *Ill. Wagenſeil* (670). Saltem à *Paulo*, obſervatum non fuiſſe, oſtenderint varia è *Poëtis Græcis Arato* (671), *Menandro* (ſ. ut *Socrates* (672) voluit *Euripide*) (673), *Epimenide* (*Callimacho* juxta alios) (674) citata *Paulina*, evoluta ab *Hieronymo* (675), *Epiphanio* (676) *Walthero* (677) *Dicterico* (678) aliis. De *Oraculis Sibyllinis*, an à *Paulo* allegata juxta *Cl. Alexandr.* (679) nolo cum *Iſ. Voſſio*, *Blondello*, *Craſſetio*, *Montacutio*, *Markio*, *Gallæo*, *Reiskio* aliisqve diſceptare. Id ſaltem ad finem properanti ſupponere licebit, neminem in *Paulo* vel obiter verſatum fore, qvi non manifeſta, totius *Philoſophiæ* (non modò τῆς ἀπὸ τῆς ὑπερσοφίας γενομένης αὐτῷ dicente *Chryſoſtomo* (680) ſed etiam) *Græcanicæ* veſtigia deprehendet. Neminem, qvi non fatebitur cum *Auguſtino* (681) *Dialecticum fuiſſe Paulum*, qvi (dicente *Hieronymo* (682)) tam *ſæpe proponit, aſſumit, confirmat, atq; concludit,*

(664) in *Theol. Apoſtolica* (665) in *compendio Theol. Corinthiaco.* (666) apud *Polum.* (667) in *Sota c. 9. n. 14.* & in *Bava Kama f. 82.* (668) *Biblioth. Rabbin. T. 1. f.* 500. (669) *In Sota l. c.* (670) *Annot. in Sota p.* 969. (671) *Act.* 17. 28. (672) *H. E. lib.* 3. *c.* 14. (673) 1 *Cor.* 15: 33. (674) *Tit.* 1. 12. (675) *epiſt, ad M. Orator. Rom. cur Eccleſiaſticis libris admiſceret literas Ethnicorum?* (676) *hær.* 42. (677) in *Harm.* Bibl. *ad l. c.* (678) in *Diſſert. de uſu Script prof in S.* (679) *Stromat.* p. 636. (680) *Orat.* 5 *in Paulum.* (681) *l.* 1. *c. Creſcon. c.* 13. (682) *ep. ad Paulum Urbicum.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)

dit, quæ propriè artis dialecticæ ſunt ; Qvi non acutiſſimam in *epiſtolis Pauli, arte ſyllogiſtica conſcriptis*, probante *J. Cluvero* (683), *Logicam*, non formalibus qvidem *Ariſtotelicorum*, *Ramiſtarum* &c. figuris aut nodis illigatam, ſed liberam, invictam omniq; *Stoicorum* Κελτικῇ *Epicuræorum* Κανονικῇ, *Peripateticorum* Αναλυτικῇ ac Τοπικῇ luculentiorem, & ſummam ejus *in diſputando cum prudentiam*, è *Diſputatione* κατ' ἄνθρωπον, *Objectionum occupatione*, μεθοδείᾳ *epicherematum*, *abductione ab extremo ad medium*, *deductione ad abſurdum*, tum & *felicitatem*, tam è *diſputationibus* variis, qvàm è ſcriptis ejus à *Danhawero* noſtro (684) *Zeiſoldo* (685) aliisqve demonſtratum ad oculum vel manibus palpare poterit adeoqve nuperas *Anonymi* (686) ineptias explodere neſcio qvem *Logices* neglectum *Paulo* exprobantis. Neminem, qvi non *Rhetoricam Pauli & Eloqventiam* ubiqve incomparabilem admirari neceſſum habeat, τὴν λειότητα Ισοκράτους, τοῦ Δεμοσθένους ὄγκον, τοῦ Θουκυδίδου σεμνότητα, τοῦ Πλάτωνος ὕψος multum ſupergreſſam, judice *Chryſoſtomo* (687) οὐκ ἐν διδακτοῖς σοφίας ἀνθρωπίνης λόγοις, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς πνεύματος ἁγίου (688) : Qvi non fateri debeat cum *Dieterico* (689) *Paulum grandia magnificè, mediocria temperatè, humilia demiſſè tractare*, vereq; adeo de eo dixiſſe *Lutherum* (690) *Paulus eſt copioſus* ein Wort Pauli hat drey *Orationes Ciceronis*, & de epiſtolis ejus illud *Auguſtini* (691) de tota Script. S. ,uſurpare, *Libris* Pauli *non ſolùm nihil ſapientius verùm etiam nihil eloqventius eſſe*. Qvæ ſi probare omnia ac deducere juſta methodo, & *Archæologiam* qvoq; ſeu variam Antiqvitatum *Ebraicarum*, *Græcarum*, *Romanarum* notitiam, *Criticam* item, *Politicam* atq; *Oeconomicam* verè *Chriſtianam* legib9 ac præceptis perſpicuis comprehenſam, *Juriſprudentiam* nuper a *Cl. Styckio* (692) delineatam, aliasq; *Encyclopædiæ Paulinæ* partes perluſtrandas exhibere Lectori ſingulatim liceret, fallerer, niſi omnes illico deprehenſuri eam eſſent & conceſſuri ultro, qvam hactenus laudavi, POLYMATHIAM SEU ENCYCLOPÆDIAM PAULINAM.

Tantum.

(683) in *Orthotomia Apoſtol.* (684) in *Polemoſophia ſ. Dialectica S. p.* 195. *ſ.* (685) in *Logica N.T.* (686) in *Moſe vindicato p.*178. (687) *l. c. de Sacerdot. p.* 67. (688) 1 *Cor.* 2.13. (689) *Prol. Antiqvit. V. T. p.* 16. (690) *in Gen. p.* 496. (691) *de Doct. Chr. l. ult. c.* 6. (692) *pec. Diſſert.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 43 4° (1,-284)